

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПРОВЕДЕННЯ ВІДВІДУВАННЯ НПМ ДИСЦИПЛІНАРНОГО БАТАЛЬЙОНУ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ ПРАВОПОРЯДКУ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Розроблено у співпраці з Офісом
Уповноваженого Верховної Ради
України з прав людини

Проект Ради Європи
«Підтримка впровадження
європейських стандартів захисту
прав людини в Україні»

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Методичні рекомендації укладені Вірою Яковенко.

Ця публікація розроблена за фінансової підтримки Ради Європи. Погляди, викладені в цьому документі, є відповідальністю його автора і можуть не співпадати з офіційною політикою Ради Європи.

Дозволяється відтворення уривків публікації (до 500 слів) за умови некомерційного використання, збереження цілісності тексту, контексту та надання повної інформації, що не повинна жодним чином вводити читача в оману щодо характеру, обсягу чи змісту тексту. Необхідно обов'язково зазначати джерело тексту:

«© Рада Європи, рік видання».

Усі інші запити щодо відтворення або перекладу цієї публікації або будь-якої її частини повинні адресуватися Директорату комунікацій Ради Європи (F-67075 Strasbourg Cedex або publishing@coe.int).

Уся інша кореспонденція щодо цієї публікації повинна направлятися до Головного Директорату з прав людини та верховенства права.

Верстка, дизайн обкладинки:
«K.I.C.»

Council of Europe Publishing
F-67075 Strasbourg Cedex
(<http://book.coe.int>)

© Рада Європи, 2024

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

**щодо проведення відвідування
НПМ дисциплінарного батальйону
Військової служби правопорядку
Збройних Сил України**

Зміст

Список абревіатур і скорочень.....	6
Опис місця несвободи	7
Правовий статус засуджених	9
Розпорядок дня.....	11
1. Стандарти забезпечення прав осіб, які перебувають у місцях несвободи.....	13
1.1. Свобода від катувань або жорстокого, нелюдського або такого, що принижує людську гідність, поводження чи покарання	13
1.2. Виявлення випадків катувань або жорстокого, нелюдського або такого, що принижує людську гідність, поводження чи покарання	19
1.3. Надмірне або неправомірне застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів та зброї.....	20
1.4. Проведення перевірки за випадками катування та жорстокого поводження	25
1.5. Фіксація тілесних ушкоджень та побутових травм.....	25
1.6. Застосування фізичного обмеження та (або) ізоляції	32
1.7. Виявлення випадків застосування моральних принижень, фізичної сили	33
2. Право на життя та безпеку	35
2.1. Наявність укриття (захисних споруд цивільного захисту, підвалів або інших приміщень, придатних для укриття осіб та персоналу і безпечного перебування в них).....	35
2.2. Дотримання правил пожежної безпеки	36
3. Право на свободу та особисту недоторканність	39
3.1. Процедура поміщення засуджених військовослужбовців до дисбату	39
3.2. Супровідні документи.....	39
3.3. Прибуття до дисциплінарного батальйону.....	41
3.4. Ознайомлення з правами та обов'язками.....	42
3.5. Проведення особистого обшуку засуджених військовослужбовців та огляд особистих речей	42
3.6. Дільниця карантину та розподілу	46
3.7. Особова справа засудженого військовослужбовця повинна містити такі документи:	46
4. Право на охорону здоров'я, медичну допомогу	48
4.1. Організація медичної служби в дисциплінарному батальйоні	49
4.2. Медичний контроль за станом здоров'я військовослужбовців	50

4.3. Медичний контроль за станом здоров'я військовослужбовців ведеться шляхом проведення:.....	50
4.4. Поглиблені медичні обстеження	51
4.5. Доступ до медичного працівника	52
4.6. Доступ до послуг первинної медичної допомоги.....	52
4.7. Днювальний медичного пункту зобов'язаний:	53
4.8. Доступ до послуг спеціалізованої медичної допомоги.....	53
4.9. Доступ до послуг екстреної медичної допомоги	55
4.10. Забезпеченість обстеження та лікування небезпечних інфекційних захворювань	55
4.11. Забезпечення медичними препаратами та виробами медичного призначення.....	59
4.12. Забезпечення медичним обладнанням.....	59
4.13. Лікувальне харчування	60
4.14. Забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя	62
5. Недопущення проявів сегрегації, стигматизації, дискримінації	67
6. Право на достатній життєвий рівень, що охоплює достатнє харчування, одяг, житло	70
6.1. Умови перебування засуджених військовослужбовців	71
6.2. Опалення приміщень	76
6.3. Провітрювання приміщень	76
6.4. Освітлення приміщень	76
6.5. Матеріальне забезпечення	77
6.6. Прогулянка	77
6.7. Організація харчування	78
6.8. Відмова від їжі	81
6.9. Лазне-пральне обслуговування	82
7. Права осіб з інвалідністю, право на психологічну реабілітацію	86
8. Право на приватність	91
8.1. Порядок використання систем відеоспостереження	92
8.2. Відправлення та вручення кореспонденції	95
9. Право на ефективні засоби юридичного захисту	96
10. Право на свободу світогляду і віросповідання та право на освіту	102
11. Контакти із зовнішнім світом	106
11.1. Листування, ведення телефонних розмов, одержання посилок (передач) і бандеролей та побачення засуджених військовослужбовців	107
11.2. Короткострокові побачення та тривалі побачення.....	109

12. Право на працю та захист від експлуатації	113
12.1. Роботи з благоустрою	114
12.2. Умови праці	114
12.3. Оплата праці	116
12.4. Розслідування нещасних випадків на виробництві.....	118
13. Право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю	120
14. Система заохочень і дисциплінарних стягнень, умовно-дostroкове звільнення, звільнення засуджених військовослужбовців	122
14.1. Дисциплінарні стягнення.....	123
14.2. Заохочення засуджених військовослужбовців.....	125
14.3. Умовно-дostroкове звільнення від відбування покарання або заміну невідбутої частини покарання більш м'яким покаранням.....	126
14.4. Звільнення від покарання засуджених військовослужбовців	126
14.5. Розміщення звільнених військовослужбовців.....	128
15. Право на вільний і всебічний розвиток своєї особистості	130
Організація проведення відвідування	134
Порядок дій групи в разі перешкоджання у візиті	136
Спілкування з командиром дисциплінарного батальйону (старшим офіцером, що виконує обов'язки командира батальйону).....	137
Алгоритм дій групи НПМ під час відвідування	139
Проведення інтерв'ю (загальні правила)	142
Алгоритм дій у разі виявлення ознак неналежного поведіння	145
Підбиття підсумків за участю керівництва закладу	146
Рекомендації щодо написання звіту	147
Нормативно-правові акти, що регулюють діяльність дисциплінарного батальйону	150
Додатки.....	155
Додаток 1. Анкета фіксації результатів відвідування дисциплінарного батальйону.....	155
Додаток 2. Примірні питання для спілкування з утримуваними особами	187
Додаток 3. Перелік документальних джерел інформації, які можуть бути використані в ході відвідування НПМ	190
Додаток 4. Примірний перелік приміщень дисциплінарного батальйону	193
Додаток 5. Затверджені форми службової документації дисциплінарного батальйону	194
Додаток 6. Вимоги пожежної безпеки.....	213

СПИСОК АБРЕВІАТУР І СКОРОЧЕНЬ

- Служба правопорядку** — Військової служби правопорядку у Збройних Силах України
- Дисбат** — Дисциплінарний батальйон
- ВІЛ** — Вірус імунодефіциту людини
- ВЧ** — Військова частина
- ГА** — Генеральна Асамблея ООН
- ЄКПТ** — Європейський комітет з питань запобігання тортурам та нелюдському, або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню
- ЄПП** — Європейські пенітенціарні правила
- ЄСПЛ** — Європейський суд з прав людини
- ЗСУ** — Збройні Сили України
- КВК** — Кримінально-виконавчий кодекс
- КК** — Кримінальний кодекс
- Конвенція проти катувань** — Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання
- КПП** — Контрольно-пропускний пункт
- КТЗ** — Кімната тимчасового затримання
- НПМ** — Національний превентивний механізм
- ООН** — Організація Об'єднаних Націй
- ПЛР** — Метод полімеразної ланцюгової реакції (ПЛР) — один з найновіших і точних методів діагностики.
- Порядок** — Наказ 03.11.2020 № 394 «Про затвердження Порядку тримання засуджених, узятих під варту, заарештованих та затриманих військовослужбовців»
- Правила Мандели** — Мінімальні стандартні правила поводження з ув'язненими

ОПИС МІСЦЯ НЕСВОБОДИ

(КВК України, Статут внутрішньої служби Збройних Сил України, Дисциплінарний статут Збройних Сил України, Порядок відбування покарання засуджених військовослужбовців у вигляді тримання в дисциплінарному батальйоні, затверджений наказом Міністерства оборони України 04 червня 2021 року № 155, Інструкція з організації несення служби черговими змінами охорони і конвоювання підрозділів Військової служби правопорядку у Збройних Силах України та конвоювання засуджених, узятих під варту, заарештованих та затриманих військовослужбовців, затверджена наказом Міністерства оборони України 22 січня 2018 року № 20, зареєстрована в Міністерстві юстиції України 27 лютого 2018 року за № 241/31693)

Згідно з КВКУ покарання у вигляді тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців виконує дисциплінарний батальйон. Організаційну структуру і кількість дисциплінарного батальйону визначає Міністерство оборони України.

Дисциплінарний батальйон (далі дисбат) — військова частина, яка утримується на окремому штаті та призначена для забезпечення виконання кримінального покарання стосовно військовослужбовців, яких вироком суду, що набрав законної сили, засуджено до тримання в дисциплінарному батальйоні (Порядок відбування покарання засуджених військовослужбовців у виді тримання в дисциплінарному батальйоні, затверджений наказом Міністерства оборони України 04 червня 2021 року № 155 (далі — Порядок).

Дисциплінарний батальйон виконує покарання у вигляді тримання в дисциплінарному батальйоні засуджених військовослужбовців строкової служби, військовослужбовців, які проходять військову службу за контрактом, осіб офіцерського складу, які проходять кадрову військову службу, осіб офіцерського складу, які проходять військову службу за призовом, військовослужбовців, призваних на військову службу під час мобілізації, на особливий період, на військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період (крім військовослужбовців-жінок).

Керівництво дисциплінарного батальйону

Загальне керівництво дисциплінарним батальйоном здійснює Міністр оборони України через начальника Військової служби правопорядку у Збройних Силах України — начальника Головного управління Військової служби правопорядку Збройних Сил України.

Дисциплінарний батальйон безпосередньо підпорядковується начальникові Центрального управління Військової служби правопорядку (по місту Києву і Київській області) — військовому комендантові (місто Київ) (далі — начальник Центрального управління Служби правопорядку), який здійснює контроль за діяльністю дисциплінарного батальйону, дотриманням вимог законодавства та зазначеного Порядку, а також забезпечує добір і розстановку кадрів офіцерського складу, контролює режим та умови тримання засуджених військовослужбовців, організацію праці, військове навчання, соціально-виховну роботу із засудженими військовослужбовцями.

Командир дисциплінарного батальйону забезпечує дотримання вимог законодавства під час тримання засуджених військовослужбовців у дисциплінарному батальйоні.

Забезпечують виконання функцій дисциплінарного батальйону військовослужбовці підрозділів охорони, забезпечення, а також військовослужбовці управління дисциплінарного батальйону (постійний склад).

ПРАВОВИЙ СТАТУС ЗАСУДЖЕНИХ

Розділ 7 КВК України

Правовий статус засуджених — закріплене нормами різних галузей права і виражене через сукупність прав, законних інтересів і обов'язків становище осіб під час відбування кримінального покарання того чи іншого виду.

Засуджені військовослужбовці — військовослужбовці (крім військовослужбовців-жінок), яких вироком суду, що набрав законної сили, засуджено за вчинення кримінального правопорушення та яким призначено покарання у виді тримання в дисциплінарному батальйоні (змінний склад).

Правовий статус засуджених визначають закони України, а також КВК України, виходячи з порядку і умов виконання та відбування конкретного виду покарання.

Основа правового статусу засудженого — те, що держава поважає і охороняє права, свободи і законні інтереси засуджених, забезпечує необхідні умови для їх виправлення і ресоціалізації, соціальну і правову захищеність та їхню особисту безпеку. Засуджені користуються всіма правами людини та громадянина, передбаченими Конституцією України, за винятком обмежень, визначених цим Кодексом, законами України і встановлених вироком суду.

На засуджених військовослужбовців, які тримаються в дисциплінарному батальйоні, поширюються положення КВК України щодо суспільно корисної праці, соціально-виховної роботи, загальноосвітнього і професійно-технічного навчання, громадського впливу. Із засудженими також проводять військові навчання.

Особи, які відбувають покарання в дисциплінарному батальйоні, виконують обов'язки та користуються правами, встановленими законодавством для військовослужбовців строкової служби Збройних Сил України, з обмеженнями, передбаченими КВК України.

Відпусток засудженим військовослужбовцям не надають.

Відбування покарання засуджених військовослужбовців у виді тримання в дисциплінарному батальйоні передбачає виправлення та пе-

ревиховання засуджених у душі чесного ставлення до праці та військової служби, суворого додержання ними [Конституції](#), законів України, Військової присяги та статутів Збройних Сил України та запобігання вчиненню ними нових кримінальних та інших правопорушень.

Режим тримання

Засуджені військовослужбовці зобов'язані дотримуватися вимог режиму, встановлених [Кримінально-виконавчим кодексом України](#), Порядком відбування покарання засуджених військовослужбовців у виді тримання в дисциплінарному батальйоні, затвердженому наказом Міністерства оборони України 04 червня 2021 року № 155, та іншими нормативно-правовими актами.

Засуджені військовослужбовці зобов'язані виконувати законні накази та розпорядження посадових осіб дисциплінарного батальйону.

Під час відбування покарання в дисциплінарному батальйоні всі засуджені військовослужбовці незалежно від їхнього військового звання та характеру попередньої служби перебувають як солдати і носять єдині встановлені для цього дисциплінарного батальйону форму одягу та знаки розрізнення. (стаття 72 [КВК](#))

РОЗПОРЯДОК ДНЯ

Розпорядок дня у дисциплінарному батальйоні встановлює командир дисциплінарного батальйону. У розпорядку дня має бути передбачений час для виконання робіт на виробництві та проведення навчальних занять тривалістю 40 годин на тиждень, нічний сон — вісім годин на добу, приймання їжі — три рази на день.

Засуджених військовослужбовців, що виправляються, за винятком осіб офіцерського складу, можуть призначати днювальними дисциплінарної роти.

Помічниками чергового групи утримання офіцерів можуть призначати засуджених офіцерів, на яких покладаються завдання щодо підтримання внутрішнього порядку в приміщеннях групи утримання офіцерів, а також на закріпленій за групою території.

Організація несення служби черговими змінами, а також конвоювання засуджених, узятих під варту, заарештованих та затриманих військовослужбовців здійснюється відповідно до вимог [Інструкції з організації несення служби черговими змінами охорони і конвоювання підрозділів Військової служби правопорядку у Збройних Силах України та конвоювання засуджених, узятих під варту, заарештованих та затриманих військовослужбовців](#), затвердженої наказом Міністерства оборони України 22 січня 2018 року № 20, зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 27 лютого 2018 року за № 241/31693.

Час тримання в дисциплінарному батальйоні не зараховується до загального строку військової служби, строку вислуги у військовому званні та до строку контракту про проходження громадянином військової служби за контрактом.

У зв'язку з винятковими обставинами (смертю або тяжкою хворобою близького родича, яка загрожує життю хворого; стихійним лихом, яке завдало значної матеріальної шкоди майну засудженого військовослужбовця та його сім'ї) засудженому військовослужбовцеві можуть дозволити короткочасний виїзд за межі дисциплінарного батальйону на строк до семи діб, не враховуючи часу, необхідного для проїзду в обидва кінці. Дозвіл на короткочасний виїзд дає командир дисциплінарного батальйону з урахуванням особи і поведінки засудженого військовослужбовця. Час перебування засудженого військовослужбовця

за межами дисциплінарного батальйону зараховується до строку відбування покарання. Оплату проїзду засудженому військовослужбовцеві забезпечує дисциплінарний батальйон. Стаття 75 [КВК України](#)

1. СТАНДАРТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ОСІБ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ У МІСЦЯХ НЕСВОБОДИ

1.1. Свобода від катувань або жорстокого, нелюдського або такого, що принижує людську гідність, поводження чи покарання

(ст. 28 Конституції України, ст. 1, 2 Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, Мінімальні стандартні правила поводження з ув'язненими (Правила Мандели) Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, ст. 3, Європейська конвенція про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню)

Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання (Конвенцію ратифіковано із застереженнями Указом Президії ВР №3484-XI від 26.01.1987 р. (про зняття застереження України до статті 20 Конвенції додатково див. Закон №234-XIV від 05.11.1998 р.) у статті 1 закріплює означення «катування».

Термін «катування» означає будь-яку дію, якою будь-якій особі навмисне заподіюють сильний біль або страждання, фізичне чи моральне, щоб отримати від неї або від третьої особи відомості чи визнання, покарати її за дії, які вчинила вона або третя особа чи у вчиненні яких її підозрюють, а також залякати чи примусити її або третю особу, чи з будь-якої причини, що ґрунтується на дискримінації будь-якого виду, коли такий біль або страждання заподіюють державні посадові особи чи інші особи, які виступають як офіційні, чи з їхнього підбурювання, чи з їхнього відома, чи за їхньої мовчазної згоди. Цей термін не охоплює біль або страждання, що виникли внаслідок лише законних санкцій, невіддільні від цих санкцій чи спричиняються ними випадково.

Основою для розроблення Конвенції стала [Декларація про захист усіх осіб від катувань та інших жорстоких, нелюдських або принижуючих гідність видів поведження та покарання](#), як була прийнята Генеральною Асамблеєю (далі — ГА) ООН резолюцією 3452 (XXX) від 9 грудня 1975 року.

Декларація, своєю чергою, виходила з того, що катування суперечать основним принципам сучасного міжнародного права, спрямованим на захист гідності людини та її невід’ємних прав, і основним міжнародно-правовим документам, зокрема ст. 55 Статуту ООН (про сприяння загальному поважанню і додержанню прав людини та основних свобод), ст. 5 Загальної декларації прав людини 1948 року і ст. 7 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права 1966 року (ратифікований Указом Президії Верховної Ради Української РСР №2148-VIII від 19 жовтня 1973 року), які забороняють катування або нелюдські й такі, що принижують гідність, види поведження і покарання стосовно будь-якої особи. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права передбачає також, що жодна особа не може бути без її вільної згоди піддана медичним чи науковим дослідям (ст. 7); всі особи, позбавлені волі, мають право на гуманне поведження і поважання гідності, властивої людській особі (ст. 10).

Мінімальні стандартні правила поведження з ув’язненими (Правила Мандели). Правило № 31 передбачає, що тілесне покарання, покарання у вигляді поміщення в темну камеру та всі покарання, пов’язані з жорстокими, нелюдськими або принизливими для гідності видами поведження, повинні бути цілком заборонені стосовно злочинців, які караються в дисциплінарному порядку. ГА ООН у резолюції 2858 (XXVI) від 20 грудня 1971 року звернула увагу держав-членів на Мінімальні стандартні правила та рекомендувала ефективно дотримуватися їх у пенітенціарних та виправних закладах і позитивно розглянути питання про їх внесення до національного законодавства.

У резолюції 37/194 від 18 грудня 1982 року ГА ООН прийняла **Принципи медичної етики**, що стосуються ролі працівників охорони здоров’я, особливо лікарів, для захисту ув’язнених або затриманих осіб від катувань та інших жорстоких, нелюдських або принижуючих гідність видів поведження та покарання.

Також слід назвати такі акти:

- ▶ Звід принципів захисту всіх осіб, які піддаються затриманню або ув’язненню в будь-якій формі. Резолюція 43/173 ГА ООН від 9 грудня 1988 р.;
- ▶ Токійська декларація. Основні лікарські принципи щодо катувань та інших видів жорстокого, негуманного або принизливого

го поводження чи покарання під час затримання та ув'язнення. Прийнята 29-ю Всесвітньою медичною асамблеєю, Токіо, жовтень 1975 р.;

- ▶ Основні принципи поводження з ув'язненими. Резолюція 45/111 ГА ООН від 14 грудня 1990 р.;
- ▶ 18 грудня 2002 року був прийнятий Факультативний протокол до Конвенції, який ратифіковано законом України від 21 липня 2006 року. Протокол спрямований на регулярний моніторинг усіх місць несвободи з метою запобігання в них жорсткому поводженню з людьми, які там утримуються.

Стаття 3, «Заборона катувань», Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі — ЄКПЛ) передбачає: «Ніхто не може бути підданий катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню». На основі цього положення розроблено і 26 листопада 1987 року прийнято [Європейську конвенцію про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню](#) (ратифікована згідно із законом України від 24 січня 1997 року).

[Римський статут міжнародного кримінального суду](#) (статті 7 і 8) визначає вчинені стосовно певних осіб, визначених у цьому статуті:

- ▶ злочини проти людяності: катування; інші нелюдські діяння аналогічного характеру, що полягають у навмисному заподіянні сильних страждань або серйозних тілесних ушкоджень або серйозної шкоди психічному або фізичному здоров'ю.

Катування означається в цій статті, як навмисне заподіяння сильною болю або страждань, фізичних або психічних, особі, що перебуває під вартою або під контролем обвинувачуваного; але катуванням не вважають біль або страждання, які виникають лише внаслідок законних санкцій, невіддільні від цих санкцій або викликаються ними випадково.

Згідно з приміткою до принципу 6 [Зводу принципів захисту всіх осіб, що підлягають затриманню або ув'язненню](#) в будь-якій формі, термін жорстокі, нелюдські чи такі, що принижують гідність, види поводження або покарання повинен тлумачитися так, щоб забезпечити, по змозі, найширший захист проти зловживань фізичного чи психологічного характеру, зокрема утримання затриманої чи ув'язненої особи в умовах, які позбавляють її, тимчасово або постійно, будь-якого з її природних почуттів: зору, слуху, просторової або часової орієнтації — та які мо-

жуть викликати стрес, почуття жаху чи неспокою, здатні принизити чи образити її, зломити її фізичний чи моральний опір.

У різних справах ЄСПЛ визнав порушенням ст. 3 («Заборона катування») Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, наприклад:

- ▶ застосування фізичної сили до особи, позбавленої волі, яке не було вкрай необхідним через її власну поведінку і яке спричинило завдання кількох синців на тілі потерпілого;
- ▶ дев'ятимісячне утримання потерпілого в камері, насиченій тарганами, блощицями і вошами, де на особу припадало від 1,3 до 2,5 м², через перевищення норм утримання потерпілий мусив ділити ліжко з іншим затриманим і не було достатнього освітлення;
- ▶ тривале утримання потерпілого під вартою в погано провітрюваній одиночній камері без доступу природного світла, де він був позбавлений контактів з іншими в'язнями та газет, іноді з позбавленням його необхідного лікування та їжі або з видачею їжі, непридатної для споживання;
- ▶ утримання в одиночній камері, де не вистачало світла і не було можливостей дотримуватися гігієни (не було туалету і ув'язнений вимушений був користуватися відром), до того ж перед помещенням до камери потерпілому примусово поголили голову;
- ▶ утримання засудженого до смертної кари (згодом — до довічного ув'язнення) в тісній камері, до якої не потрапляло природне освітлення, майже без прогулянок, можливості зайнятися якоюсь діяльністю і контактувати з іншими людьми;
- ▶ позбавлення сну, харчування і води, багатогодинне стояння біля стіни, одягання каптурів, утримання в приміщенні з постійним та голосним звуком або в підвалі, де особа ризикує наразитися на небезпеку нападу шурів, розлучення матері з немовлям, помещення здорової людини до психічно хворих тощо;
- ▶ гоління голови, виставлення оголеної людини перед очі інших людей, примушування одягатися так, щоб це викликало насмішки, примушування їсти неістівні речовини тощо.

Оцінка акту як жорстокого, нелюдського і такого, що принижує гідність, поводження залежить від сукупності таких обставин, як тривалість та інтенсивність відповідного поводження, його наслідки для здоров'я людини, стать, вік, попередній стан здоров'я та інші індивідуальні особливості потерпілого.

Наприклад, у справі «Хохліч проти України» ЄСПЛ встановив, що в одиночній камері, де кілька місяців перебував заявник, яскрава лампа була увімкнена 24 години на добу, а що постійне світло не турбувало заявника, то це не було розцінене як катування чи інше жорстоке поводження.

ЄСПЛ у своїх рішеннях не визнав актами катування (нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження), зокрема, кількарічне невиконання судового рішення, винесеного на користь заявника; адміністративний арешт строком на сім діб з наступним триманням заявника в камері, який був застосований на законних підставах.

Стаття 3 Конституції України визнає людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.

Статтею 28 Конституції України визначено: «Кожен має право на повагу до його гідності. Ніхто не може бути підданий катуванню, жорсткому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню. Жодна людина без її вільної згоди не може бути піддана медичним, науковим чи іншим дослідям».

Право кожного на повагу до його гідності належить до особистих невіднятих прав людини. Конституція України гарантує його слідом за проголошенням рівності конституційних прав і свобод. Як етична і правова категорія гідність передбачає усвідомлення особою і оточенням факту володіння нею сукупністю певних моральних і інтелектуальних властивостей, а також її повагу до самої себе. Гідність особи визначається не лише самооцінкою суб'єкта, а й його об'єктивною оцінкою іншими людьми. Проте незалежно від останньої і в тих випадках, коли особа через хворобливий психічний стан не здатна до соціально усвідомленої поведінки, її гідність охороняє держава.

Заборона катувань, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження не знає винятків, а тому не допускає порушень й у період війни або іншого надзвичайного стану, що прямо зазначено в **ч. 2 ст. 64 Конституції України**. Така абсолютна заборона підтверджує, що право, гарантоване цією статтею, втілює одну з основоположних цінностей демократичної держави. У частині 2 ст. 28 названі основні категорії, які містять градацію жорстокості

поводження з людиною або її покарання. З'ясування змісту кожної з них має важливе значення для правильного усвідомлення цієї конституційної норми.

У ст. 50 КК України вказано: «Покарання не має на меті завдати фізичних страждань або принизити людську гідність». Бувши заходом примусу, що застосовується від імені держави за вироком суду до особи, визнаної винною у вчиненні злочину, кримінальне покарання має багатогранні цілі — кару, виправлення засудженого, попередження вчиненню злочинів у майбутньому як засудженими, так і іншими особами.

Стаття 2 Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведження і покарання закріплює положення що кожна держава-сторона вживає ефективних законодавчих, адміністративних, судових та інших заходів для запобігання актам катувань на будь-якій території під її юрисдикцією. Жодні виняткові обставини, хоч би якими вони були, стан війни чи загроза війни, внутрішня політична нестабільність чи будь-який інший надзвичайний стан, не можуть бути виправданням катувань. Наказ вищого начальника або державної влади не може служити виправданням катувань.

Дію положення частини 3 ст. 2 Конвенції про те, що «наказ вищого начальника або державної влади не може служити виправданням катувань» гарантує **стаття 60 Конституції України**, згідно з якою ніхто не зобов'язаний виконувати явно злочинні накази, а за віддання і виконання явно злочинного наказу настає юридична відповідальність.

Додатковою правовою гарантією слугує також положення частин 4 і 5 ст. 41 **КК України**.

У міжнародному праві дефініції катування визначає, що катування відрізняється від інших видів жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поведження і покарання двома елементами: а) тяжкістю завданого болю і страждань і б) навмисністю і наявністю певної мети. Якраз ці дві ознаки вказані, зокрема, в рішенні у справі «Проти Греції» (The Greek Case): «Термін «катування» зазвичай використовується на позначення нелюдського поведження, що має певну мету, таку як отримання інформації чи зізнання або покладення покарання, і це загалом тяжча форма нелюдського поведження

Вжиття заходів щодо запобігання катуванню та іншим видам неналежного поведіння, зокрема внесення до програми підготовки персоналу питань щодо дотримання прав людини

Згідно зі статтею 10 [Конвенції про заборону катувань](#) кожна держава-сторона повною мірою забезпечує внесення навчальних матеріалів та інформації про заборону катувань до програм підготовки персоналу правових органів, цивільного чи військового медичного персоналу, державних посадових осіб, які можуть мати стосунок до утримання під вартою й допитів осіб, які зазнали будь-якої форми арешту, затримання чи ув'язнення, або до поведіння з ними.

Заборона вчинення таких діянь вноситься до правил чи інструкцій, які стосуються обов'язків і функцій будь-яких таких осіб.

Адміністрації установи слід намагатися використовувати та навчати методів контролю, які б усували необхідність застосування засобів обмеження рухомості або зменшували їхню грубість.

Це охоплює принаймні навчання з питань: охорони та безпеки, зокрема щодо концепції динамічної безпеки, застосування сили та засобів обмеження рухомості, поведіння з агресивними правопорушниками з приділенням належної уваги методам запобігання та зменшення напруження, таких як ведення переговорів та посередництво.

1.2. Виявлення випадків катувань або жорстокого, нелюдського або такого, що принижує людську гідність, поведіння чи покарання

Стаття 12 [Конвенції про заборону катувань](#) закріплює зобов'язання держав-сторін щодо забезпечення проведення швидкого й неупередженого розслідування її компетентними органами, коли є достатні підстави вважати, що катування було застосоване на будь-якій території, що перебуває під її юрисдикцією.

[Правила Мандели](#) охоплюють методи запобігання дисциплінарним правопорушенням або залагодженню конфліктів у в'язницях за допо-

могою «механізмів запобігання конфліктам, посередництва або будь-яких інших механізмів розв'язання спорів» (Правило 38 (1)) та шляхом визнання концепції динамічної безпеки (Правило 76 (с)) для запобігання та залагодження конфліктів до їхнього загострення. Також у Правилах внесено поради щодо використання засобів обмеження рухомості на випадок, коли такі методи виявляться недостатніми та положення про порядок дій у разі смерті, зникнення чи серйозного тілесного ушкодження, зокрема про зобов'язання зі звітування та розслідування.

Створення позитивного клімату, який стимулює співпрацю серед в'язнів, може сприяти поліпшенню безпечності та безпеки у в'язницях: «контактування з в'язнями та знайомство з ними може дати змогу співробітникам передбачати та краще бути готовими до ефективного реагування на будь-який інцидент, який може загрожувати безпеці пенітенціарної установи та безпечності її персоналу й в'язнів».

Динамічні підходи до безпеки передбачають активну та часту взаємодію між співробітниками пенітенціарної установи та в'язнями. Це дає змогу персоналові спостерігати за в'язнями та збирати інформацію. Така постійна взаємодія забезпечує можливість помітити застережні сигнали про можливі інциденти та дає змогу співробітникам пенітенціарної установи передбачати появу проблем, щоб завчасно їм запобігати.

1.3. Надмірне або неправомірне застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів та зброї

Засоби обмеження рухомості (Правила Манделі: 47, 49, 75, 76)

У разі обмеження рухомості в'язнів заборонено використання ланцюгів, кайданів або інших засобів обмеження рухомості, які за своєю суттю принизливі та викликають біль. Інші засоби обмеження рухомості можна застосовувати лише, коли це передбачено законодавством та за таких обставин:

(а) як запобіжний захід для недопущення втечі під час перевезення, за умови, що вони будуть зняті, коли в'язень постане перед судовим чи адміністративним органом;

(б) за наказом керівника пенітенціарної установи, якщо інші методи контролю не діють, для того щоб завадити в'язневі заподіяти шкоду собі

чи іншим або ж пошкодити майно; у такому разі керівник установи негайно попереджає лікаря або інших кваліфікованих медичних працівників та повідомляє вищий адміністративний орган.

Під час законного застосування засобів обмеження рухомості в'язнів повинні застосовуватися такі принципи:

- ▶ засоби обмеження рухомості мають застосовуватися лише тоді, коли жодна інша менш сувора форма контролю не буде ефективна для усунення ризиків, пов'язаних із пересуванням без обмежень;
- ▶ метод обмеження рухомості — найменш інтрузивний метод, який необхідний і реально доступним для контролю за рухом в'язня, зважаючи на рівень та характер ризиків;
- ▶ засоби обмеження рухомості застосовують лише протягом потрібного періоду часу і мають бути зняті якомога швидше після зникнення ризиків, пов'язаних із пересуванням без обмежень.

Застосування засобів обмеження рухомості має регламентуватися і ретельно контролюватися через великий ризик того, що внаслідок їхнього застосування до в'язнів, вони можуть зазнати приниження, болю, тортур, іншого жорстокого поводження чи іншої потенційно незворотної шкоди.

Деякі засоби обмеження рухомості за своєю суттю принизливі і викликають біль, тоді як інші створюють ризик заподіяння тілесного ушкодження залежно від того, чому і як їх використовують. Якщо такі інструменти навмисно застосовують для заподіяння болю або страждань, то це тортури.

Справедливі та прозорі процедури застосування сили дають змогу в'язням зрозуміти, коли і за яких обставин можуть застосовуватися засоби обмеження рухомості.

Стаття 106 [КВК України](#) закріплює **підстави застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів і зброї** до осіб позбавлених волі, а саме: якщо вони чинять фізичний опір персоналові колонії, злісно не виконують його законні вимоги, проявляють буйство, беруть участь у масових заворушеннях, захваті заручників або чинять інші насильницькі дії, а також у разі втечі з-під варти з метою припинення вказаних протиправних дій, а також запобігання заподіянням цими особами шкоди оточенню або самим собі, застосовуються фізична сила, спеціальні засоби, гамівна сорочка та зброя.

Згідно з [Правилами застосування спеціальних засобів військовослужбовцями Військової служби правопорядку у Збройних Силах України під час здійснення службових обов'язків, затвердженими постановою КМУ від 18 січня 2003 № 83](#), спеціальні засобами, які мають право застосовувати військовослужбовці Служби правопорядку під час здійснення службових обов'язків, такі:

- а) засоби індивідуального бронезахисту:
  - ▶ шоломи удароміцні, сталеві армійські кулезахисні;
  - ▶ бронжилети;
  - ▶ щити протиударні та кулезахисні;
- б) засоби активної оборони:
  - ▶ гумові кийки;
  - ▶ кийки пластикові типу «тонфа»;
  - ▶ засоби зв'язування;
  - ▶ наручники;
  - ▶ електрошокові пристрої;
  - ▶ патрони, споряджені гумовими або аналогічними за своїми властивостями металевими набоями несмертельної дії, та пристрої для їх відстрілу;
  - ▶ аерозольні балончики, ручні газові гранати та патрони з газовими гранатами («Терен-4М», «Терен-6», «Терен-6Д»);
  - ▶ балончики, патрони, гранати та інші спеціальні засоби з препаратами сльозогінної та дратівної дії на основі природних капсаїциноїдів, морфоліду пералгонової кислоти (МПК), ортохлорбензальмалонітрилу (CS) і речовини АЛГОГЕН.

Додаток до Правил застосування спеціальних засобів військовослужбовцями Військової служби правопорядку у Збройних Силах України під час здійснення службових обов'язків, затверджених [Постановою КМУ від 18 січня 2003 № 83](#).

Застосовує заходи фізичного впливу, спеціальні засоби і вогнепальну зброю **особовий склад чергової зміни** у випадках та в порядку, визначених [Статутом внутрішньої служби Збройних Сил України](#), [Статутом гарнізонної та вартової служб Збройних Сил України](#), [Законом України](#) «Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України» та [Правилами застосування спеціальних засобів військовослужбовцями Військової служби правопорядку у Збройних Силах України](#)

[під час здійснення службових обов'язків](#), затвердженими постановою Кабінету Міністрів України від 18 січня 2003 року № 83.

Порядок організації несення служби черговими змінами охорони і конвоювання підрозділів Військової служби правопорядку у Збройних Силах України та конвоювання засуджених, узятих під варту, заарештованих та затриманих військовослужбовців, затверджений [наказом № 178 від 05.07.2022](#) регламентує **застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів та вогнепальної зброї особовим складом чергової зміни охорони і конвоювання.**

Заходи фізичного впливу, спеціальні засоби та вогнепальну зброю особовий склад чергової зміни охорони і конвоювання застосовує під час виконання **завдань з охорони засуджених**, узятих під варту, заарештованих та затриманих військовослужбовців у виняткових випадках, передбачених законодавством.

Застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів або вогнепальної зброї, вид, час початку та інтенсивність їх застосування особовий склад чергової зміни охорони і конвоювання визначає самостійно, з урахуванням обставин, що склалися, характеру правопорушення. Перед застосуванням заходів фізичного впливу, спеціальних засобів або вогнепальної зброї особовий склад чергової зміни охорони і конвоювання та конвою обов'язково зобов'язаний попередити про намір їх застосування.

Без попередження фізичну силу, спеціальні засоби та вогнепальну зброю особовий склад чергової зміни охорони і конвоювання може застосовувати у разі відбиття нападу на об'єкти охорони Служби правопорядку, чатових, вивідних, конвойних, приміщення чергової зміни охорони і конвоювання, зміну, що прямує до постів (з постів), а також у разі захоплення заручників.

Застосування фізичної сили, спеціальних засобів та вогнепальної зброї не має перевищувати міру, необхідну для виконання покладених на осіб чергової зміни охорони і конвоювання обов'язків. [Розділ 6. Порядку](#)

У разі заподіяння шкоди здоров'ю засудженого, узятого під варту, заарештованого або затриманого військовослужбовця особовий склад чергової зміни охорони і конвоювання забезпечує в найкоротший строк надання необхідної медичної допомоги потерпілому та вживає всіх заходів щодо доставлення його до закладу охорони здоров'я.

Про застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів або вогнепальної зброї особа, що їх застосувала, **негайно доповідає**

начальникові чергової зміни охорони і конвоювання, який, своєю чергою, негайно доповідає оперативному черговому (черговому) органу управління (військової частини) Служби правопорядку (посадовій особі, відповідальній за організацію охорони) та складає рапорт про застосування до засуджених, узятих під варту, заарештованих та затриманих військовослужбовців заходів фізичного впливу, вогнепальної зброї та спеціальних засобів.

Оперативний черговий органу управління Служби правопорядку (посадова особа підрозділу Служби правопорядку в гарнізоні) після отримання інформації від начальника чергової зміни охорони і конвоювання негайно повідомляє начальника органу управління Служби правопорядку (підрозділу Служби правопорядку в гарнізоні).

Начальник органу управління Служби правопорядку (підрозділу Служби правопорядку в гарнізоні) **про поранення або смерть, що сталися внаслідок застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів, а також про всі випадки застосування вогнепальної зброї негайно доповідає** безпосередньому начальникові Служби правопорядку, а також **у письмовій формі повідомляє відповідного прокурора.**

Про застосування (використання) фізичної сили, спеціальних засобів або зброї начальник варти негайно доповідає черговому дисциплінарного батальйону та після закінчення несення служби **складає рапорт** про застосування заходів фізичного впливу, вогнепальної зброї і спеціальних засобів. Черговий дисциплінарного батальйону після отримання інформації від начальника варти негайно повідомляє командира дисциплінарного батальйону.

Засудженому військовослужбовцеві, до якого були застосовані фізична сила спеціальні засоби або зброя, в обов'язковому порядку проводять медичний огляд та, в разі потреби, негайно надають медичну допомогу.

1.4. Проведення перевірки за випадками катування та жорстокого поводження

(ст. 4 Конвенції про заборону катувань, 34 правило Нельсона Манделі, Стамбульський протокол, Стандарти Європейського комітету з питань запобігання катуванням)

Згідно зі статтею 4 [Конвенції про заборону катувань](#) кожна держава-сторона забезпечує розгляд усіх актів катування згідно з її кримінальним законодавством як злочини. Те саме стосується спроби піддати катуванням та тих дій будь-якої особи, що становлять співучасть у катуванні.

Правило 34 Нельсона Манделі¹ вказує, якщо в ході огляду в'язня під час прийняття до установи або надання медичної допомоги в'язневі згодом, медичним фахівцям стає відомо про будь-які ознаки тортуру або інших видів жорстокого, нелюдського, або такого, що принижує гідність, поводження або покарання, вони мають задокументувати та повідомити про такі випадки компетентний медичний, адміністративний або судовий орган. Мають дотримуватися належні процесуальні гарантії, щоб не наражати в'язня або пов'язаних із ним осіб на передбачуваний ризик заподіяння шкоди.

1.5. Фіксація тілесних ушкоджень та побутових травм

Детальний перелік вимог до документування та розслідування випадків катувань наводить Стамбульський протокол², який розробили провідні фахівці 15 країн світу.

Відповідно до його стандартів, держави мають забезпечувати оперативне та ефективне розслідування скарг і повідомлень щодо застосування катувань та жорстокого поводження, навіть якщо нема прямо вираженої скарги.

І орган розслідування має право вимагати всю необхідну інформацію, а слідчі повинні мати у своєму розпорядженні всі необхідні фінансові та технічні ресурси. Очевидно, що проведення ефективного

¹ <https://www.osce.org/files/f/documents/5/4/491854.pdf>.

² [https://ukraine.un.org/sites/default/files/2021-06/Istanbul Protocol in Ukrainian.pdf](https://ukraine.un.org/sites/default/files/2021-06/Istanbul%20Protocol%20in%20Ukrainian.pdf).

розслідування неможливе без належного збирання доказів, які підтверджують факт злочину.

Ретельна фіксація ознак катувань — необхідна умова для забезпечення справедливого судочинства та недопущення безкарності. Стамбульський протокол визначає, що особа, яка проводить розслідування, має організувати медичну експертизу імовірної жертви.

У [Стандартах Європейського комітету із запобігання катуванням](#) йдеться про те, що лікарська таємниця у в'язницях та в інших місцях несвободи має велике значення, однак вона не повинна ставати перешкодою для повідомлення медичних доказів жорстокого поводження. «Відповідний орган, який медичні співробітники повинні повідомляти про такі випадки, — це насамперед незалежний орган, уповноважений проводити службові розслідування за цим фактом і, в разі необхідності, порушувати кримінальну справу». Повідомлення такого органу мають супроводжувати ефективні заходи, щоб захистити осіб, яких стосується повідомлення, а також інших затриманих осіб.

Начальник медичної служби — начальник медичного пункту дисциплінарного батальйону (медичний працівник) під час прийняття засудженого військовослужбовця в установленому порядку проводить його медичний огляд. **Якщо під час огляду виявлено, що засуджений військовослужбовець має тілесні ушкодження, ознаки тортур, травм, зокрема психічних, чи явні ознаки захворювання,** начальник медичної служби — начальник медичного пункту дисциплінарного батальйону (медичний працівник) та командир дисциплінарного батальйону негайно вживають заходів щодо надання такому військовослужбовцеві невідкладної медичної допомоги та направлення до закладу охорони здоров'я Збройних Сил України для подальшого лікування.

У таких випадках начальник медичної служби — начальник медичного пункту дисциплінарного батальйону (медичний працівник) робить запис у відповідній **книзі медичного огляду** та в **медичній книжці засудженого** військовослужбовця.

У разі необхідності засудженому військовослужбовцеві викликають екстрену медичну допомогу.

У разі виявлення **тілесних** ушкоджень у засудженого військовослужбовця начальник медичної служби — начальник медичного пункту дисциплінарного батальйону (медичний працівник) складає довідку, визначену в [пункті 3](#) глави 1 розділу II [Порядку організації надання медичної допомоги засудженим до позбавлення волі, затвердженого](#)

[наказом Міністерства юстиції України, Міністерства охорони здоров'я України від 15 серпня 2014 року № 1348/5/572, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 20 серпня 2014 року за № 990/25767.](#)

Про факт виявлення **тілесних** ушкоджень у засудженого військовослужбовця командир дисциплінарного батальйону **негайно письмово інформує відповідного прокурора.**

Крім того, начальник медичного пункту бригади (полку, окремого батальйону, батальйону) зобов'язаний у встановленому порядку доповідати безпосередньому начальникові про надзвичайні випадки в медичному пункті, наявність значної кількості хворих з однорідними хворобами і **хворих з ознаками насильства** або отруєння та про медичні помилки, допущені в медичному пункті.

Згідно зі ст. 260 [Статуту внутрішньої служби довідку про обставини травми](#) (поранення, контузії, каліцтва) військовослужбовця складає начальник медичної служби військової частини, зазвичай після проведення відповідного розслідування обставин зазнання військовослужбовцем травми (поранення, контузії, каліцтва).

У разі якщо ситуація не дає змоги надати довідку про обставини травми (поранення, контузії, каліцтва) до направлення військовослужбовця, який одержав травму (поранення, контузії, каліцтва), на лікування поза розташуванням військової частини, таку довідку направляють до закладу охорони здоров'я або територіального центру комплектування та соціальної підтримки в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Довідку про обставини травми (поранення, контузії, каліцтва) складають протягом п'яти днів та в такий самий строк направляють до закладу охорони здоров'я або територіального центру комплектування та соціальної підтримки в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України. [Постанова КМУ № 901 від 23.08.2023](#)

[Інструкція щодо заповнення форми первинної облікової документації № 511/о «Довідка №___ про фіксацію тілесних ушкоджень»](#), затверджена наказом МОЗ України від 02 лютого 2024 року № 186, закріплює порядок заповнення та видачі форми первинної облікової документації № 511/о «Довідка №___ про фіксацію тілесних ушкоджень» (далі — форма № 511/о).

Форму № 511/о заповнює лікар, який(а) проводив(ла) огляд особи за її згодою в закладі охорони здоров'я незалежно від форми власності чи підпорядкування, невідкладно після проведеного огляду особи

та після проведення всіх додаткових досліджень та обстежень (у разі призначення лікарем):

- ▶ у разі виявлення будь-яких тілесних ушкоджень без урахування характеру їх походження в осіб, доставлених з або перед доставленням до місць, визначених [пунктом 8](#) статті 13 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»;
- ▶ у разі виявлення в особи тілесних ушкоджень, що можуть свідчити про протиправний характер їх заподіяння, зокрема катування та інші форми жорстокого, нелюдського або такого, що принижують гідність, поводження і покарання.

По змозі, в закладі охорони здоров'я лікар, що проводив(ла) огляд, має бути однієї статі з особою, яка підлягає оглядові, крім випадків, коли особа просить залучити лікаря іншої статі.

Форму № 511/о заповнюють **у трьох примірниках**. Один примірник форми № 511/о долучають до форми первинної облікової документації [№ 025/о](#) «Медична карта амбулаторного хворого № ____» або до форми первинної облікової документації [№ 003/о](#) «Медична карта стаціонарного хворого № ____», другий примірник залишають у закладі охорони здоров'я, в якому її видано (додають до відповідного журналу обліку фактів виявлення тілесних ушкоджень або журналу обліку фактів звернення та/або доставлення до закладу охорони здоров'я осіб у зв'язку із заподіянням їм тілесних ушкоджень кримінального характеру та інформування про такі випадки органів та підрозділів поліції за формою, наведеною в додатку до наказу Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства охорони здоров'я України від 06 липня 2016 року [№ 612/679](#) «Про порядок обліку фактів звернення та доставлення до закладів охорони здоров'я осіб у зв'язку із заподіянням їм тілесних ушкоджень кримінального характеру та інформування про такі випадки органів і підрозділів поліції», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 28 липня 2016 року за № 1051/29181), а третій примірник видають особі, яка пройшла огляд.

У разі перебування особи в місцях несвободи (будь-яке місце, що перебуває під юрисдикцією і контролем держави, де утримуються чи можуть утримуватися особи, позбавлені волі, за розпорядженням державного органу, або його вказівкою, або з його відома, або мовчазної згоди) **додатково складають ще один примірник** форми № 511/о, який долучають до матеріалів особової справи в місцях несвободи.

У разі заповнення форми № 511/о в електронному вигляді, накладають електронний підпис та електронну печатку (за наявності) відповідно до вимог Законів України [«Про електронні документи та електронний документообіг»](#) та [«Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги»](#).

Під час відвідування звернути увагу на:

- 1) закріплення положення про заборону катувань, жорстокого та такого, що принижує честь та гідність, поводження в посадових інструкціях постійного складу;
- 2) проведення навчань для постійного складу щодо недопустимості неналежного поводження із засудженими військовослужбовцями;
- 3) проведення навчань з питань динамічної безпеки;
- 4) проведення навчань з постійним складом щодо поводження з агресивними правопорушниками;
- 5) обізнаність постійного складу із забороною катувань та жорстокого поводження;
- 6) наявність випадків застосування фізичної сили, спецзасобів або вогнепальної зброї особовим складом чергової частини;
- 7) підстави застосування заходів фізичного впливу, спецзасобів та зброї, наявність рапортів щодо кожному факту застосування;
- 8) наявність повідомлень про факти застосування заходів фізичного впливу, спецзасобів та вогнепальної зброї органу управління військової частини, органу управління Служби правопорядку, органів прокуратури та Уповноваженого ВРУ з прав людини;
- 9) наявність повідомлень про поранення або смерть військовослужбовців, що сталися внаслідок застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів, а також про всі випадки застосування вогнепальної зброї безпосереднього начальника Служби правопорядку / начальника Центрального управління Служби правопорядку, а також у письмовій формі відповідного прокурора;
- 10) наявність інформації щодо отриманих тілесних ушкоджень у медичній документації осіб змінного складу;
- 11) у разі наявності скарг щодо випадків катувань, незаконного застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів, вогнепальної зброї, чи були застосовані заходи захисту скажника від негативного впливу, які;

- 12) наявність зафіксованих викликів екстреної медичної допомоги в разі отримання тілесних ушкоджень особами змінного складу.

Отримати інформацію в медичній частині

щодо конкретної особи:

- ▶ медичну довідку, визначену в пункті 3 глави 1 розділу II Порядку організації надання медичної допомоги засудженим до позбавлення волі, затвердженого наказом Міністерства юстиції України, Міністерства охорони здоров'я України від 15 серпня 2014 року № 1348/5/572, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 20 серпня 2014 року за № 990/25767;
- ▶ форми первинної облікової документації № 511/о «Довідка № ____ про фіксацію тілесних ушкоджень» (далі — форма № 511/о);
- ▶ анамнезу на період до катувань;
- ▶ медичного анамнезу;

інформацію щодо кількості тих, які зверталися до медичної частини з ознаками насильства.

Під час інтерв'ювання необхідно поставити такі питання:

1. Чи відомі засудженим випадки катування / жорстокого поводження / зазнання тілесних ушкоджень?
2. Чи наявні візуальні ушкодження засуджених?
3. Якщо наявні, необхідно отримати інформацію, за яких обставин отримані, зазначити їх опис, зробити фотофіксацію, перевірити відповідну фіксацію в медичних документах.
4. Чи наявні скарги засуджених на катування, інші жорстокі, нелюдські або такі, що принижують гідність, види поводження під час перебування в установі?
5. У разі наявності окремо описати факти.
6. Вказані скарги стосуються дій постійного чи змінного складу дисциплінарного батальйону?
7. Чи отримали постраждалі медичну допомогу, чи провів фіксацію випадку медичний персонал?
8. Чи мають постраждалі бажання подати офіційну скаргу на неправомірні дії постійного складу?
9. Якщо особи відмовляються, бажано зафіксувати причину відмови.
10. Чи відчувають засуджені військовослужбовці себе в безпеці, перебуваючи в дисциплінарному батальйоні поруч з іншими засудженими?

Питання для інтерв'ю в разі отримання інформації про факти катування / завдання тілесних ушкоджень

1. Обставини, які призвели до катувань.
2. Приблизна дата та час, коли сталося катування.
3. Інформація про людей, причетних до затримання, арешту та катування.
4. Зміст того, про що питали або про що казали ймовірним потерпілим.
5. Опис звичних (регулярних) практик у місці ув'язнення.
6. Інформація щодо методів катування та жорстокого поводження, які використовували.
7. Детальна інформація про всі випадки сексуального насильства, якщо такі були.
8. Інформація про фізичні травми, які сталися внаслідок катувань.
9. Інформація про всіх можливих свідків.
10. Наявні нині скарги медичного та психологічного характеру.
11. Яку допомогу медичну та психологічну надавали в період після катувань?
12. Чи застосовували до особи засоби психологічного впливу з боку інших засуджених та осіб постійного складу?

Отримати інформацію в психологічній службі про:

- 1) психіатричний анамнез;
- 2) обстеження психологічного стану;
- 3) оцінення соціальної функції;
- 4) психологічне тестування із застосуванням контрольних переліків та опитувальників;
- 5) клінічний висновок.

Необхідно переглянути такі документи:

- ▶ книгу обліку інформації про події в установі;
- ▶ журнал обліку виявлених тілесних ушкоджень;
- ▶ журнал звернень засуджених з тілесними ушкодженнями до медичної частини установи;
- ▶ журнал обліку дисциплінарних стягнень та заохочень;
- ▶ журнал порушень режиму утримання засуджених;
- ▶ журнал обліку застосування спецзасобів.

Особливої уваги потребує фіксація порушень, вчинених персоналом (постійним складом) дисциплінарного батальйону:

- ▶ приниження людської гідності, спричинення фізичних чи моральних страждань засудженим;
- ▶ неправомірне застосування зброї, гумових кийків, гамівної сорочки, кайданок, фізичної сили тощо.

1.6. Застосування фізичного обмеження та (або) ізоляції

В установі можлива потреба в ізоляції та/або фізичній фіксації засуджених у разі загострення їхнього психічного стану до приїзду бригади швидкої допомоги.

Відповідно до Правил застосування фізичного обмеження та (або) ізоляції при наданні психіатричної допомоги особам, які страждають на психічні розлади, затверджених [наказом МОЗ України від 24.03.2016 № 240](#), фізичне обмеження застосовують **лише під час надання стаціонарної медичної допомоги**. Фізичне обмеження — застосування до особи, яка за своїм психічним станом становить безпосередню небезпеку для себе або інших осіб, ременів для фіксації — виробів медичного призначення відповідно до чинного законодавства, з метою обмеження рухів.

Фізичне обмеження та/або ізоляція можуть бути застосовані під час надання стаціонарної медичної допомоги в закладах охорони здоров'я незалежно від форми власності та організаційно-правової форми під час госпіталізації лише в тих випадках, формах і на той час, коли всіма іншими законними заходами неможливо запобігти діям особи, що становлять безпосередню небезпеку для неї або інших осіб.

Фізичне обмеження (фіксація) та (або) ізоляція під час надання психіатричної допомоги особам, які страждають на психічні розлади, — методи запобігання небезпечним діям особи.

Факта обґрунтування застосування фізичного обмеження та/або ізоляції фіксують у формі первинної облікової документації [№ 003/о](#) «Медична карта стаціонарного хворого № ____», затвердженій наказом [Міністерства охорони здоров'я України від 14 лютого 2012 року № 110](#), зареєстрованій у [Міністерстві юстиції України 28 квітня 2012 року за № 661/20974](#) (далі — форма № 003/о).

Під час застосування фізичного обмеження та/або ізоляції особа перебуває під постійним наглядом медичного персоналу та контролем лікаря-психіатра у відповідно обладнаному приміщенні, кожні дві години лікар-психіатр оцінює зміни в психічному та фізичному стані пацієнта, що фіксує у формі 003/о.

У нічний час ізоляцію застосовувати не можна. Застосування ізоляції припиняють негайно після покращення стану особи до рівня, що не становить загрози для неї та оточення.

Строк разового застосування фізичного обмеження не може перевищувати чотирьох годин. Для його продовження, але не більше ніж до восьми годин, необхідне нове призначення комісією лікарів-психіатрів. Кожні тридцять хвилин лікар-психіатр оцінює зміни в стані пацієнта, що фіксує у формі N 003/о. У разі негативних змін у фізичному стані особи застосування фізичного обмеження негайно припиняють.

Приміщення, в якому застосовують ізоляцію, повинно мати площу не менше ніж 7 м² та достатньо великі вікна, щоб забезпечити природне освітлення в нормальних умовах та приплив свіжого повітря. Особа, до якої застосовують ізоляцію, повинна мати безперешкодний доступ до санітарних засобів, які відповідають вимогам гігієни та уможливають усамітнення. Особа повинна завжди мати доступ до чистої питної води та харчування тричі на день з розумними інтервалами.

Фізичне обмеження застосовують за допомогою **ременів для фіксації**. Ремені для фіксації накладають лише на гомілки, стегна, плечі, передпліччя, груди. Заборонено накладати ремені для фіксації на шию.

1.7. Виявлення випадків застосування моральних принижень, фізичної сили

Виявлення випадків моральних принижень, фізичної сили тощо відбувається із застосуванням таких методів:

- ▶ аналізу документації;
- ▶ проведення інтерв'ю з персоналом;
- ▶ проведення інтерв'ю із засудженими особами.

Проводять інтерв'ю як з персоналом, так і з особами, що відбувають покарання в дисциплінарному батальйоні, з урахуванням специфіки спілкування, психологічних підходів до отримання інформації, критерію «не нашкодь» тощо.

Саме тому особи-інтерв'юери повинні знати та вміти спілкуватися, мати мінімальні знання як медіації, кризової психології, так і психології конфліктів.

Під час проведення інтерв'ювання необхідно отримати таку інформацію:

- ▶ Загальний емоційний стан змінного складу.
- ▶ Чи проводять для засуджених семінари / лекції / інформаційні заняття з питань безпеки, належного поведіння, самокоректованої поведінки?
- ▶ Чи впроваджено в установі систему динамічної безпеки?
- ▶ Яким чином розв'язують питання у разі конфліктних ситуацій?
- ▶ Чи відомі засудженим випадки неправомірних дій з боку постійного складу?
- ▶ Чи наявна інформація щодо застосування фізичного обмеження та/або ізоляції до осіб, які мають ментальні захворювання?

Якщо так, то застосовують питання з переліку інтерв'ю щодо тілесних ушкоджень.

- ▶ Чи є психологічний супровід засуджених?
- ▶ Реакція засуджених на групу НПМ.
- ▶ Реакція засуджених на представників персоналу установи.
- ▶ Наявність планів і журналів обліку індивідуальних і групових занять психолога із засудженими.
- ▶ Чи проводять планову психодіагностику та заняття з психокорекції з профілактики суїциду із засудженими?
- ▶ Чи проводять заняття з підготовки до звільнення?

Крім того під час аналізу отриманої інформації (особливо щодо травматичної події) необхідно враховувати валідність питань, психологічний стан опитуваних, діапазон настрою, процес мислення, рівень надійності свідчень, навички міжособистісних взаємин в опитуваній особі, симптоматику тривожних станів, можливі проблеми поведінкового характеру тощо.

2. ПРАВО НА ЖИТТЯ ТА БЕЗПЕКУ

(ст. 27 [Конституції України](#))

2.1 Наявність укриття (захисних споруд цивільного захисту, підвалів або інших приміщень, придатних для укриття осіб та персоналу і безпечного перебування в них)

Право на життя належить до невід’ємних, основоположних прав людини. Воно закріплене в усіх найважливіших міжнародних договорах про права людини і ст. 27 Конституції України відповідає цим міжнародно-правовим документам.

Розуміння права на життя за Конституцією України можливо лише в контексті принаймні двох її статей — 3 і 27, де ст. 3 формує основоположний ціннісний підхід української держави до людини, її життя і здоров’я як до «найвищої соціальної цінності» в Україні, а в ст. 27 закріплено загальний зміст особистого права на життя.

З огляду на ч. 1 ст. 22 Конституції України, яка встановлює, що «права і свободи людини і громадянина, закріплені цією Конституцією, не є вичерпними», та беручи до уваги частину 1 ст. 9 Конституції України, зміст конституційного права на життя слід розуміти також з урахуванням Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, ст. 3 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, Протоколу 6 до цієї Конвенції та інших міжнародних договорів України про права людини. Суб’єкт права на життя — людина, незалежно від того, чи вона громадянин України. З огляду на ст. 1 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод Україна зобов’язана забезпечити право на життя, як і решту конвенційних прав людини, щодо всіх людей, що перебувають під юрисдикцією держави.

Обов’язок захищати життя людини, а отже й забезпечувати право на життя, покладене Конституцією України на державу. Стаття 27 [Консти-](#)

[туції України](#) сформульована передусім саме як безпосередній обов'язок держави (ч. 2 ст. 27). Тому відповідно до Конституції України українська держава бере на себе певні обов'язки щодо захисту життя людини.

Порядок відбування закріплює норми щодо евакуації засуджених військовослужбовців у разі введення правового режиму воєнного стану.

У разі введення правового режиму воєнного стану в місцевостях, наближених до районів, де ведуться бойові дії, проводиться обов'язкова евакуація засуджених, узятих під варту, заарештованих і затриманих військовослужбовців до гауптвахт, які розташовані в безпечній місцевості.

Евакуацію засуджених військовослужбовців проводять відповідно до [Порядку проведення обов'язкової евакуації окремих категорій населення в разі введення правового режиму воєнного стану](#), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 07 листопада 2018 року № 934.

2.2. Дотримання правил пожежної безпеки

([Статут внутрішньої служби ЗСУ п. 187–195](#))

Згідно з пунктами 187–195 [Статуту внутрішньої служби ЗСУ](#) пожежну безпеку в Збройних Силах України забезпечують вживанням комплексу організаційних і технічних заходів, спрямованих на запобігання виникненню пожежі, та системою пожежного захисту. Усі військовослужбовці повинні знати й виконувати вимоги пожежної безпеки і вміти користуватися засобами пожежогасіння. Командир військової частини відповідає за стан пожежної безпеки та організацію пожежної охорони.

У кожній військовій частині розробляють і зберігають у черговій частині:

- ▶ план пожежної безпеки, який затверджує командир військової частини та який узгоджують з органами пожежної охорони і доводять до всіх посадових осіб;
- ▶ загальну інструкцію щодо пожежної безпеки у військовій частині, використання сил та засобів для гасіння пожежі;
- ▶ витяг з інструкції про порядок евакуації особового складу, бойової та іншої техніки і матеріальних засобів (в чергової частини).

Командир військової частини зобов'язаний:

- ▶ організувати пожежну охорону, вивчення особовим складом вимог пожежної безпеки та навчання поводження під час гасіння пожежі;
- ▶ забезпечити в розташованні частини нормативні запаси води та наявність засобів пожежогасіння;
- ▶ не менше ніж один раз на три місяці перевіряти стан пожежної безпеки та організацію пожежної охорони і не менше ніж двічі на рік проводити пропрацювання плану пожежної безпеки із залученням всіх необхідних сил та засобів;
- ▶ забезпечити додержання протипожежних вимог, визначених стандартами, нормами і правилами, а також виконання вимог приписів пожежної безпеки;
- ▶ налагодити телефонний зв'язок із найближчим підрозділом пожежної охорони гарнізону чи центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері цивільного захисту.

Заступник командира військової частини і начальник полігону відповідають за виконання вимог пожежної безпеки на території, закріплених за військовою частиною, полігоном, на навчальних об'єктах бойового підготовки.

Командири підрозділів, начальники служб, майстерень, цехів, клубів, лабораторій та інших об'єктів відповідають за виконання вимог пожежної безпеки в підпорядкованих їм підрозділах, службах, на об'єктах та за справний стан засобів пожежогасіння.

Виконанням робіт з пожежної безпеки військової частини керує начальник служби пожежної безпеки або командир пожежного підрозділу, а там, де він не передбачений за штатом, його обов'язки покладають на одного з військовослужбовців офіцерського, сержантського (старшинського) складу.

Черговий фельдшер (санітарний інструктор) медичного пункту в разі виникнення пожежі зобов'язаний негайно доповісти черговому частини, організувати евакуацію хворих і гасіння пожежі.

Під час проведення відвідування звернути увагу на:

- 1) яким чином забезпечується безпека осіб змінного складу в разі сповіщення «Повітряна тривога»;
- 2) наявність бомбосховища або тимчасового укриття;

- 3) наявність інформації / схем маршрутів переміщення осіб змінного складу до укриття;
- 4) обладнання бомбосховища / укриття;
- 5) наявність плану евакуації осіб змінного складу в разі введення правового режиму воєнного стану відповідно до [Порядку проведення обов'язкової евакуації окремих категорій населення в разі введення правового режиму воєнного стану](#), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 07 листопада 2018 року № 934;
- 6) план пожежної безпеки, який затверджує командир військової частини та який узгоджують з органами пожежної охорони і доводять до всіх посадових осіб;
- 7) загальну інструкцію щодо пожежної безпеки у військовій частині, використання сил та засобів для гасіння пожежі;
- 8) витяг з інструкції про порядок евакуації особового складу, бойової та іншої техніки і матеріальних засобів (в чергового частини);
- 9) наявність планів евакуації на випадок пожежі;
- 10) наявність та стан вогнегасників;
- 11) наявність системи протипожежної сигналізації;
- 12) фіксацію безповоротних втрат особового складу / смерті осіб змінного складу.

3. ПРАВО НА СВОБОДУ ТА ОСОБИСТУ НЕДОТОРКАННІСТЬ

(ст. 29 [Конституції України](#))

3.1. Процедура поміщення засуджених військовослужбовців до дисбату

Підстава для тримання засуджених військовослужбовців у дисциплінарному батальйоні — вирок суду, який набрав законної сили.

Згідно зі статтею 71 [КВК України](#) строк відбування покарання у виді тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців обчислюється з дня, визначеного вироком суду, з урахуванням відповідно до [статті 72 Кримінального кодексу України](#) часу тримання засудженого в місцях попереднього ув'язнення.

Військовослужбовці, засуджені до покарання у виді тримання в дисциплінарному батальйоні, до набрання вироком суду законної сили в установленому законодавством порядку тримаються на гауптвахтах Військової служби правопорядку у Збройних Силах України (далі — гауптвахта) або продовжують виконувати обов'язки військової служби у військовій частині (установі).

Організацію відправлення засудженого військовослужбовця до дисциплінарного батальйону проводить начальник органу управління Служби правопорядку в десятиденний строк з моменту одержання розпорядження про виконання судового рішення.

Військовослужбовців, засуджених до покарання у виді тримання в дисциплінарному батальйоні, направляють до дисциплінарного батальйону під конвоєм Служби правопорядку в установленому порядку.

3.2. Супровідні документи

Командир (начальник) військової частини (установи), де проходить військову службу засуджений військовослужбовець, після отримання інформації від начальника органу управління Служби правопорядку про надходження до органу управління Служби правопорядку копії

судового рішення, що набрало законної сили, та розпорядження про виконання судового рішення повинен до прибуття конвою у військову частину забезпечити, у разі необхідності, засудженого військовослужбовця військовою формою одягу (за сезоном), а також передати начальникові конвою належним чином оформлені документи та речі засудженого військовослужбовця, а саме:

- ▶ супровідний лист;
- ▶ військові перевізні документи до місця призначення (на кожного засудженого військовослужбовця);
- ▶ документ, що посвідчує особу військовослужбовця;
- ▶ особову справу (для військовослужбовців строкової військової служби — обліково-послужну картку);
- ▶ службову картку;
- ▶ службову характеристику;
- ▶ медичну книжку;
- ▶ атестат на продовольство (крім офіцерів, які проходять військову службу за контрактом);
- ▶ речовий та грошовий атестати;
- ▶ опис особистих речей засудженого (у двох примірниках), підписаний командиром (начальником) військової частини (установи) та засудженим.

У разі якщо військовослужбовець тримався на гауптвахті, відповідний командир (начальник) військової частини (установи) повинен, після отримання інформації від начальника органу управління Служби правопорядку про надходження до органу управління Служби правопорядку копії судового рішення, що набрало законної сили, та розпорядження про виконання судового рішення, до відправлення конвою Служби правопорядку до дисциплінарного батальйону, надати начальникові органу управління Служби правопорядку, у підпорядкуванні якого перебуває гауптвахта, грошовий атестат військовослужбовця.

Начальник конвою, який приймає засудженого військовослужбовця для відправлення до дисциплінарного батальйону, зобов'язаний перевірити наявність документів на засудженого військовослужбовця та, якщо будь-якого з них нема, негайно доповісти про це начальникові органу управління Служби правопорядку або командирові (начальникові) військової частини (установи) з метою вжиття заходів щодо усунення недоліків до моменту відправлення такого військовослужбовця до дисциплінарного батальйону.

3.3. Прибуття до дисциплінарного батальйону

Приймають засуджених військовослужбовців, які прибули до дисциплінарного батальйону, командир дисциплінарного батальйону або його заступник разом з командиром дисциплінарної роти (командиром групи утримання офіцерів), начальником адміністративної групи (стройової частини) та начальником медичної служби — начальником медичного пункту дисциплінарного батальйону (медичним працівником) у приміщенні, визначеному наказом командира дисциплінарного батальйону.

Усі засуджені військовослужбовці, які прибули до дисциплінарного батальйону, підлягають обов'язковому обшукові та медичному оглядові, а їх обмундирування і натільна білизна — спеціальній обробці (пранню).

Інформацію про кожного засудженого військовослужбовця, який прибув до дисциплінарного батальйону, заносять до **книги обліку засуджених** військовослужбовців.

Згідно з Порядком з новоприбулою особою проводять такі дії:

- ▶ особисту бесіду із засудженим військовослужбовцем командира дисбату / його заступника;
- ▶ доведення під підпис засудженому військовослужбовцеві порядків та умови відбування покарання, його права, обов'язки,
- ▶ вручення відповідної пам'ятки із зазначенням прав, обов'язків, заборон і обмежень засуджених військовослужбовців, єдиного телефонного номера системи надання безоплатної правової допомоги, телефонних номерів гарячих ліній Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, відповідної прокуратури та Державного бюро розслідувань;
- ▶ зарахування засудженого військовослужбовця до списків дисциплінарної роти (групи утримання офіцерів) з дня його прибуття;
- ▶ передання в адміністративну групу (стройову частину) першого примірника опису особистих речей;
- ▶ зарахування особистих грошей засудженого військовослужбовця на особовий рахунок засудженого;
- ▶ занесення інформації про кожного засудженого військовослужбовця, який прибув до дисциплінарного батальйону, до книги обліку засуджених військовослужбовців.

3.4. Ознайомлення з правами та обов'язками

Правило Мандели 54 зазначає перелік інформації, що необхідно надати особі, яку поміщають до установи в письмовому вигляді, а саме інформацію щодо:

- ▶ законодавства що регулює відбування покарання, та чинних правил внутрішнього розпорядку установи;
- ▶ прав особи, що охоплюють дозволені методи отримання інформації, доступ до юридичних консультувань, зокрема і через систему надання правової допомоги, а також щодо процедури подання заяв та скарг;
- ▶ обов'язків особи, зокрема й інформацію щодо системи накладення дисциплінарних стягнень та заохочень;
- ▶ інших питань, що необхідні для пристосування особи до умов життя в установі.

П. 1. ч. 1 ст. 8 КВК України закріплює право засудженої особи на отримання інформації про свої права і обов'язки, порядок та умови виконання та відбування призначеного судом покарання. Адміністрація установи чи органу, який виконує покарання, зобов'язана надати засудженим зазначену інформацію, а також ознайомлювати їх зі змінами порядку і умов відбування покарань.

3.5. Проведення особистого обшуку засуджених військовослужбовців та огляд особистих речей

(Правила Нельсона Мандели³ (50–52), Порядок (розділ 9))

Згідно з правилами Нельсона Мандели⁴ закони та нормативно-правові акти, що регулюють обшуки в'язнів та камер, повинні відповідати зобов'язанням міжнародного права та враховувати міжнародні стандарти та норми, беручи до уваги необхідність забезпечення охорони у в'язниці. Обшуки проводять таким способом, за якого проявляється повага до притаманної людської гідності та недоторканності осо-

³ <https://www.osce.org/files/f/documents/5/4/491854.pdf>.

⁴ <https://www.osce.org/files/f/documents/5/4/491854.pdf>.

бистого життя особи, яку обшукують, а також дотримуються принципи пропорційності, законності та необхідності.

Обшуки не повинні використовуватися для переслідування, залякування чи непотрібного втручання в приватне життя в'язня. З метою підзвітності адміністрація пенітенціарної установи повинна вести належний облік обшуків, зокрема обшуків із роздяганням, з обстеженням порожнин тіла та обшуків камер. В обліку мають міститися дані про причини обшуків, осіб, які проводили обшук, та результати обшуків.

Інтрузивні обшуки, зокрема обшуки з роздяганням та обстеженням порожнин тіла, повинні проводитися лише в разі крайньої необхідності. Адміністрацій пенітенціарних установ заохочують розробити та використовувати відповідні альтернативи до інтрузивних обшуків. Інтрузивний обшук повинен проводити за зачиненими дверима підготовлений працівник тієї самої статі, що і в'язень. Обшуки з обстеженням порожнин тіла проводять лише кваліфіковані медичні працівники, але не ті, чия головна відповідальність — медичне обслуговування в'язнів, або проводять співробітники, які принаймні належним чином навчені медичним фахівцем щодо дотримання вимог гігієни, охорони здоров'я та безпеки.

Особисті обшуки можуть перетворюватися на катування, коли їх проводять з наміром заподіяти сильний психічний або фізичний біль чи страждання особі, яку обшукують. Ризик тортур та іншого жорстокого поводження особливо великий, коли обшуки проводять систематично, коли вони не вкрай необхідні, непропорційно спрямовані на певні групи в'язнів та коли їх проводить представник протилежної статі. Обшук може також бути порушенням заборони тортур та інших видів жорстокого поводження, якщо його проводять із застосуванням сили. Разом з тим обшук може спричинити фізичні травми, особливо коли його проводить не підготовлений співробітник.

- ▶ Європейський суд із прав людини (ЄСПЛ) встановив, що обшуки з роздяганням можуть бути принизливим поводженням, якщо вони не виправдані вагомими причинами безпеки та/або способом їх проведення (Справи «Іванчук проти Польщі, заява No.25196/94», 15.01.2001 р.; «Шеннаві проти Франції, заява No.51246/08», 20.01. 2011 р.; «Валасіна проти Литви, заява No.44558/98», 24.07.2001 р.; «Фреро проти Франції, заява No.70204/01», 12.06.2007 р.). Суд також визнав, що для того, щоб обшуки були принизливі або образливі, «цілком може бути достатньо, щоб потерпіла особа відчувала себе приниженою навіть не перед іншими, а перед самим собою» (Справа «Тайрер проти Великої Британії, заява No.5856/72», 25.04.1978 р, п. 32).

Спеціальний доповідач ООН із питань тортур вважає, що особисті обшуки, зокрема обшуки з роздяганням та інвазійні особисті обшуки, можуть становити жорстоке поводження, якщо їх проводять непропорційним, принизливим чи дискримінаційним способом. Спеціальний доповідач також вказав на інші заборонені методи, серед яких: недоречне торкання; поводження, що стає рівнозначним сексуальним домаганням під час обшуків; повсякденні вагінальні обстеження жінок, яким висунуті звинувачення в правопорушеннях, пов'язаних із наркотиками. Ці методи мають непропорційний вплив на жінок, особливо коли обшуки проводять охоронці чоловічої статі. Якщо обшуки з роздяганням та інвазійні особисті обшуки проводять із забороненою метою або з будь-якої причини на підставі дискримінації та викликають сильний біль або страждання, — це тортури. (Report of the Special Rapporteur on torture, A/HRC/31/57», 5 January 2016, op. cit. 27, para. 23. [«Звіт Спеціального доповідача з питань тортур, A/HRC/31/57», 5.01.2016 р., вказ. пр., примітка 27, п. 23]).

Обшук із роздяганням та обшук із обстеженням порожнин тіла повинні проводитись у належних санітарних умовах за зачиненими дверима в приміщенні поза полем зору інших в'язнів або співробітників.

Згідно з розділом IX [Порядку](#) особистий обшук засуджених військовослужбовців та огляд їхніх особистих речей проводять у порядку, встановленому законодавством.

Під час проведення особистого обшуку засуджених військовослужбовців та огляду їхніх речей не допускається пошкодження інвентарю, інженерно-технічних засобів охорони дисциплінарного батальйону, а також речей та предметів, що належать засудженим військовослужбовцям.

Особистий обшук може бути повним і неповним.

Повному обшукові підлягають засуджені військовослужбовці під час прийняття до дисциплінарного батальйону, перед відправленням за його межі, під час поміщення на гауптвахту, затримання після втечі з-під варти, після проведення побачення, а також у разі надходження інформації про те, що засуджені військовослужбовці мають предмети, заборонені для використання в дисциплінарному батальйоні. В останньому випадку обшук проводять за розпорядженням командира дисциплінарного батальйону або його заступника, за їх відсутності — чергового дисциплінарного батальйону.

Повний обшук супроводжується ретельним оглядом тіла засудженого військовослужбовця, його одягу та взуття. Військовослужбовцеві

пропонується добровільно здати заборонені предмети і повністю роздягнутися. Наклейки пластирів, гіпсові та інші пов'язки перевіряють під контролем начальника медичної служби — начальника медичного пункту дисциплінарного батальйону (медичного працівника).

Неповний обшук засудженого військовослужбовця проводять у разі виходу на роботу та повернення з неї, перед проведенням побачень, а також у разі допущення порушення встановленого порядку відбування покарання. Під час неповного обшуку оглядають одяг і взуття засудженого військовослужбовця без його роздягання.

Особистий обшук засуджених військовослужбовців проводить представник дисциплінарного батальйону однієї з ними статі в окремому ізольованому приміщенні, визначеному в наказі командира дисциплінарного батальйону. Проводити обшук в одному приміщенні більше ніж однієї особи забороняється. Під час повного обшуку не повинні бути присутні особи протилежної статі.

У разі проведення обшуку з необхідністю анатомічного дослідження тіла залучення начальника медичної служби — начальника медичного пункту дисциплінарного батальйону (медичного працівника) обов'язкове.

Під час проведення обшуку посадові особи варти (представники постійного складу дисциплінарної роти, групи утримання офіцерів) повинні дбайливо поводитися з речами і предметами, що є в особистому користуванні засуджених військовослужбовців, не допускати їх необґрунтованого пошкодження.

У разі виявлення сторонніх предметів, зашитих в одязі засудженого військовослужбовця, дозволяється з метою вилучення таких предметів акуратно розпорювати тканину одягу по швах. У разі виявлення сторонніх предметів, захованих у взутті, з метою вилучення таких предметів із взуття дозволяється зняття супінаторів та металевих набійок.

Огляд речей засуджених військовослужбовців проводять при них під час прийняття до дисциплінарного батальйону, перед відправленням за його межі, у разі переведення до медичного пункту, перед та після проведення побачень, у разі поміщення на гауптвахту та повернення до дисциплінарного батальйону.

3.6. Дільниця карантину та розподілу

До повного вивчення особи, але не більше ніж десять днів, засуджений військовослужбовець утримується окремо від інших засуджених військовослужбовців. У цей період з ним проводять заняття з предметів загальновійськової підготовки та заняття з охорони праці.

3.7. Особова справа засудженого військовослужбовця повинна містити такі документи:

- 1) копію обвинувального вироку суду та розпорядження про виконання судового рішення, а в разі перегляду вироку — копії апеляційної / касаційної ухвали (постанови) суду;
- 2) документ, що засвідчує особу військовослужбовця;
- 3) обліково-послужну картку (для військовослужбовців строкової військової служби);
- 4) службову картку;
- 5) службову характеристику;
- 6) завірену копію витягу з наказу по особовому складу відповідного командира (начальника) про зарахування засудженого військовослужбовця в розпорядження;
- 7) опис особистих речей засудженого військовослужбовця;
- 8) інші документи, що стосуються відбування покарання засудженим військовослужбовцем.

Під час відвідування звернути увагу на:

- 1) наявність вироків суду, розпорядження про виконання судового рішення щодо засуджених військовослужбовців;
- 2) те, чи видавали військову форму (за сезоном) особам змінного складу, якщо її не було;
- 3) наявність особових справ осіб змінного складу;
- 4) наявність грошових та речових атестатів;
- 5) наявність медичної книжки;
- 6) наявність військових квитків;
- 7) наявність службових карток;
- 8) наявність опису особистих речей;

- 9) наявність атестатів на продовольство (крім офіцерів, які проходять військову службу за контрактом);
- 10) наявність окремого приміщення для новоприбулих осіб змінного складу, визначеного наказом командира дисбату;
- 11) наявність місця для проведення обшуку;
- 12) наявність місця проведення медичного огляду;
- 13) те, чи проводять спеціальну обробку обмундирування і натільної білизни;
- 14) те, чи проводиться з новоприбулими особами такі дії:
  - а) особиста бесіда із засудженим військовослужбовцем командира дисбату / його заступника;
  - б) доведення під підпис засудженому військовослужбовцеві порядку та умов відбування покарання, його прав, обов'язків;
  - в) вручення відповідної пам'ятки із зазначенням прав, обов'язків, заборон і обмежень засуджених військовослужбовців, єдиного телефонного номера системи надання безоплатної правової допомоги, телефонних номерів гарячих ліній Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, відповідної прокуратури та Державного бюро розслідувань;
- 15) зарахування засудженого військовослужбовця до списків дисциплінарної роти (групи утримання офіцерів) з дня його прибуття;
- 16) наявність в адміністративній групі (стройовій частині) першого примірника опису особистих речей;
- 17) те, чи проведено зарахування особистих грошей засудженого військовослужбовця на особовий рахунок засудженого;
- 18) те, чи занесено інформацію про кожного засудженого військовослужбовця, який прибув до дисциплінарного батальйону, до книги обліку засуджених військовослужбовців.
- 19) наявність карантинного приміщення, його відповідність до умов перебування, санітарно-гігієнічних вимог.

4. ПРАВО НА ОХОРОНУ ЗДОРОВ'Я, МЕДИЧНУ ДОПОМОГУ

(ст. 49 Конституції України, 24, 25 правила Нельсона Манделі⁵, правила 38, 46.1 Європейських пенітенціарних правил, ст. 8 KBK України)

Згідно з Правилами Манделі забезпечення охорони здоров'я в'язнів — відповідальність держави. В'язні повинні користуватися тими ж стандартами охорони здоров'я, які діють у суспільстві. В'язні повинні мати доступ до необхідних послуг з охорони здоров'я безплатно та без дискримінації на підставі їхнього правового статусу. Послуги з охорони здоров'я повинні бути організовані в тісному взаємозв'язку із загальною системою управління охорони здоров'я та таким способом, щоб забезпечити безперервність лікування та догляду, зокрема у випадках ВІЛ, туберкульозу та інших інфекційних захворювань, а також наркозалежності.

У кожній в'язниці має функціонувати служба охорони здоров'я, завдання якої полягає в оцінненні, сприянні, захисті та поліпшенні фізичного та психічного здоров'я в'язнів. Служба охорони здоров'я має приділяти особливу увагу в'язням з особливими потребами щодо охорони здоров'я або з проблемами здоров'я, що заважають їхній реабілітації.

Служба охорони здоров'я повинна складатися з багатопрофільної групи з достатньою кількістю кваліфікованих працівників, які діють у повній клінічній незалежності та мають достатній досвід і знання у сфері психології та психіатрії. Послуги кваліфікованого стоматолога мають бути доступні для кожного в'язня.

Згідно з правилом 38 ЄПП адміністрація пенітенціарних установ мусить забезпечувати охорону здоров'я всіх ув'язнених цих установ.

Згідно з правилом 46.1. ЄПП, якщо в пенітенціарній установі неможливо надати спеціалізоване лікування хворим, ув'язнені, яким воно потрібне, мають бути переведені до спеціалізованої установи або цивільної лікарні,

Якщо пенітенціарна установа має власну лікарню, вона мусить бути достатньо укомплектована персоналом та устаткованням для належного догляду та лікування ув'язнених, яких направляють до цієї лікарні.

⁵ <https://www.osce.org/files/f/documents/5/4/491854.pdf>.

Згідно зі ст. 8 [КВК України](#) кожна засуджена особа має право на охорону здоров'я обсягом, установленим [Основами законодавства України про охорону здоров'я](#), за винятком обмежень, передбачених законом. Охорона здоров'я забезпечується системою медико-санітарних і оздоровчо-профілактичних заходів, а також поєднанням безоплатних і платних форм [медичної](#) допомоги. **Засудженому гарантується право на вільний вибір і допуск лікаря для отримання [медичної](#) допомоги, зокрема за власні кошти.** Засуджені, які мають розлади психіки та поведінки внаслідок вживання алкоголю, наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів чи інших дурманних засобів, можуть за їх письмовою згодою пройти курс лікування від зазначених захворювань.

4.1. Організація медичної служби в дисциплінарному батальйоні

([Статут внутрішньої служби](#) ст. 87–1 , 110–1 , 318–320)

Начальник **медичної служби батальйону** відповідає за організацію та проведення лікувально-профілактичних, санітарно-гігієнічних і протиепідемічних заходів у полку, своєчасне надання необхідної медичної допомоги пораненим (травмованим, отруєним) та хворим, підпорядковується командирові батальйону і він прямиий начальник для особового складу медичної служби полку.

Начальник медичного пункту відповідає за організацію і якість надання медичної допомоги, обстеження і лікування хворих, стан лікувально-діагностичної роботи в медичному пункті; підтримання внутрішнього порядку в лікувально-діагностичних відділеннях (кабінетах) та інших підрозділах медичного пункту, а також у лазареті; бойове і спеціальне підготування, виховання, військову і трудову дисципліну особового складу медичного пункту; стан і збереженість техніки, медичного майна та інших матеріальних цінностей; матеріально-технічне і побутове забезпечення медичного пункту.

Начальник медичного пункту батальйону безпосередньо підпорядковується начальникові медичної служби батальйону, він прямиий начальник особового складу медичного пункту. На час відсутності начальника медичної служби начальник медичного пункту виконує його обов'язки.

4.2. Медичний контроль за станом здоров'я військовослужбовців

(Статут внутрішньої служби ЗСУ (ст. 241–245, 246–262), Порядок (розділ 2 п. 3, розділ 3 п. 1, ч. 2, п. 8))

Начальник **медичної служби зобов'язаний** організувати якісне проведення медичного огляду та обстеження особового складу, особисто брати участь в амбулаторному прийманні, оглядати хворих, що перебувають у медичному пункті і направляються до закладів охорони здоров'я; знати стан хворих, що залишаються в медичному пункті, і контролювати їх лікування; знати стан хворих, що перебувають в інших закладах охорони здоров'я і періодично їх відвідувати.

Основні **лікувально-профілактичні заходи** — диспансеризація, амбулаторне та стаціонарне лікування військовослужбовців.

З метою запобігання поширенню інфекційних захворювань лікувально-профілактичні заходи, які пропонує медична служба, обов'язкові для виконання всіма військовослужбовцями.

Диспансеризація охоплює медичний контроль за станом здоров'я особового складу, активне завчасне виявлення захворювань, вивчення умов служби і побуту військовослужбовців, виявлення факторів, які негативно впливають на їхнє здоров'я, проведення профілактичних і лікувально-оздоровчих заходів.

4.3. Медичний контроль за станом здоров'я військовослужбовців ведеться шляхом проведення:

- ▶ щоденного медичного спостереження за ними в побуті;
- ▶ медичних оглядів;
- ▶ поглиблених і контрольних медичних обстежень.

Первинний медичний огляд

Начальник медичної служби — начальник медичного пункту дисциплінарного батальйону (медичний працівник) під час прийняття засудженого військовослужбовця в установленому порядку проводить його медичний огляд. Якщо під час огляду виявлено, що засуджений

військовослужбовець має тілесні ушкодження, ознаки тортур, травм, зокрема психічних, чи явні ознаки захворювання, начальник медичної служби — начальник медичного пункту дисциплінарного батальйону (медичний працівник) та командир дисциплінарного батальйону негайно вживають заходів щодо надання такому військовослужбовцеві невідкладної медичної допомоги та направлення до закладу охорони здоров'я Збройних Сил України для подальшого лікування.

4.4. Поглиблені медичні обстеження

Поглиблені медичні обстеження проводять **один раз на рік** з метою оцінення фізичного розвитку і стану здоров'я військовослужбовців. Крім того, поглибленому медичному обстеженню підлягає поповнення протягом двох тижнів після його прибуття до військової частини.

До проведення медичного обстеження військовослужбовців залучають лікарів-спеціалістів із військових закладів охорони здоров'я.

Час, порядок і місце проведення медичного обстеження та огляду особового складу підрозділів військової частини оголошують у **наказі по частині**. Забороняється призначати медичні обстеження та огляди підрозділів у дні відпочинку.

Записи про результати медичних обстежень та оглядів особового складу роти лікар заносить **до медичних книжок**. Військовослужбовців, які за станом здоров'я потребують диспансерного нагляду, беруть на облік і вони періодично підлягають контрольним медичним обстеженням.

Військовослужбовці зобов'язані негайно повідомити про захворювання безпосереднього начальника, який зобов'язаний направити хворого до медичного пункту частини.

Начальник медичного пункту бригади (полку, окремого батальйону, батальйону) зобов'язаний вести постійне медичне спостереження за особами з хронічними захворюваннями, надавати командирам підрозділів рекомендації щодо зміцнення їхнього здоров'я і контролювати їх виконання.

4.5. Доступ до медичного працівника

Амбулаторний прийом проводить у медичному пункті військової частини лікар (фельдшер) у години, встановлені розпорядком дня військової частини.

Начальник медичного пункту бригади (полку, окремого батальйону, батальйону) зобов'язаний керувати лікувально-діагностичною роботою в медичному пункті, розробляти заходи щодо її постійного вдосконалення, контролювати своєчасність, повноту та якість обстеження, лікування хворих і нагляду за ними.

Черговий роти вносить **до книги запису хворих** прізвища військовослужбовців, які хочуть звернутися по медичну допомогу до медичного пункту частини. Прізвища інших військовослужбовців, які звернулися по медичну допомогу протягом дня, черговий роти також вносить **до книги запису хворих**.

Черговий фельдшер (санітарний інструктор) медичного пункту зобов'язаний постійно перебувати в медичному пункті; виходячи в службових справах, залишати замість себе днювального медичного пункту та повідомляти його, куди й на який час він відлучається.

4.6. Доступ до послуг первинної медичної допомоги

Начальник медичної служби батальйону зобов'язаний надавати медичну допомогу військовослужбовцям у разі хвороби (поранення, травмування, отруєння) під час проведення занять, ремонтних і господарських робіт.

Військовослужбовці, які захворіли раптово або дістали травму, направляються до медичного пункту частини **негайно, у будь-який час доби**.

Черговий фельдшер (санітарний інструктор) медичного пункту зобов'язаний:

- ▶ проводити медичний огляд військовослужбовців, які прибувають;
- ▶ за викликом чергового роти, батальйону або частини негайно прибувати до хворого для подання йому допомоги, а в разі потреби в терміновому лікарському втручанні негайно відправляти хворого до медичного пункту й доповідати лікареві або начальникові медичного пункту;

- ▶ під час прибуття до медичного пункту військовослужбовців, які раптово захворіли, надавати їм першу медичну допомогу й доповідати начальникові медичного пункту.

4.7. Днювальний медичного пункту зобов'язаний:

- ▶ за вказівкою чергового фельдшера (санітарного інструктора) й під його наглядом вести санітарну обробку новоприбулих хворих;
- ▶ приймати особисті речі хворих і готувати їх до дезінфекції;
- ▶ обслуговувати хворих, роздавати їм їжу й воду;
- ▶ стежити за додержанням у медичному пункті встановленого внутрішнього порядку.

4.8. Доступ до послуг спеціалізованої медичної допомоги

Начальник медичного пункту зобов'язаний:

- ▶ організувати стаціонарне лікування в лазареті медичного пункту нетранспортабельних хворих (поранених, травмованих, отруєних) до поліпшення їхнього **стану і переведення в лікувально-профілактичний заклад**;
- ▶ проводити відновлювальне лікування в медичному пункті військовослужбовців після виписки їх з госпіталю відповідно до висновків медичних працівників (фахівців).

Стаціонарне лікування та поміщення засуджених до закладів охорони здоров'я ЗСУ (Порядок, розділ 15)

Порядок регламентує поміщення засуджених до закладів охорони здоров'я ЗСУ. Згідно з розділом 15 хворих засуджених військовослужбовців у разі неможливості їх лікування в дисциплінарному батальйоні **протягом доби** за медичним висновком начальника медичної служби — начальника медичного пункту дисциплінарного батальйону (медичного працівника) направляють на лікування до закладів охорони здоров'я Збройних Сил України та повертають до дисциплінарного батальйону під конвоєм, призначеним наказом командира дисциплінарного батальйону.

Час перебування на лікуванні зараховується до строку відбування покарання.

Засудженим військовослужбовцям, які перебувають на лікуванні, гарантується правова допомога, телефонні розмови та короткострокові побачення відповідно до вимог [Кримінально-виконавчого кодексу України](#).

У медичному пункті військової частини проводиться **14-денне стаціонарне лікування хворих**, а також військовослужбовців, направлених з лікувальних закладів (частин) на лікування та реабілітацію.

Палати в медичному пункті обладнуються відповідно до вимог Державних будівельних норм України для будинків і споруд закладів охорони здоров'я, зокрема.

Забезпечуються відповідною кількістю твердого інвентарю (приліжкових тумб, шаф). За нормами, в палаті має бути ліжко, стіл для споживання їжі, стільці (за кількістю місць у палаті), місця для зберігання речей, приліжкові меблі.

Площа палати має бути розрахована на розташування ліжка з можливістю підійти з трьох боків.

На стаціонарне лікування поза розташуванням військової частини військовослужбовців направляють за висновком лікаря військової частини, а для подання невідкладної допомоги за відсутності лікаря — чергового фельдшера (санітарного інструктора) медичного пункту з одночасним доповіданням про це начальникові медичної служби і черговому військової частини. До лікувальних закладів хворих доставляють у супроводі фельдшера (санітарного інструктора).

Начальник медичного пункту бригади (полку, окремого батальйону, батальйону) зобов'язаний організувати **направлення і транспортування** в госпіталь хворих, які потребують госпітального обстеження і лікування, проведення консультацій у медичних працівників (фахівців) лікувально-профілактичних закладів.

Вимоги щодо обладнання приміщень спеціальної палати визначено [Порядком тримання засуджених, узятих під варту, заарештованих та затриманих військовослужбовців](#).

4.9. Доступ до послуг екстреної медичної допомоги

На доповнення до вимог, викладених у [статтях 82–84](#) Статуту внутрішньої служби ЗСУ, начальник медичної служби полку (окремого батальйону, батальйону) зобов'язаний:

- ▶ організувати створення в полку системи надання екстреної медичної допомоги та стабілізації стану хворого, що проводяться терміново в разі гострого захворювання (поранення, травми, отруєння);
- ▶ особисто володіти способами надання екстреної медичної допомоги і стабілізації стану хворого та навчати їх підлеглих.

Начальник медичної служби батальйону (фельдшер) має забезпечувати надання екстреної медичної допомоги та стабілізації стану хворого, що проводяться терміново в разі гострого захворювання (поранення, травми, отруєння).

4.10. Забезпеченість обстеження та лікування небезпечних інфекційних захворювань

(вірусний гепатит С, ВІЛ, Туберкульоз) (ст. 95, 116 [КВК України](#), Закон України «Про подолання туберкульозу в Україні»)

Діагностика та лікування осіб (гепатит С) здійснюється відповідно до Стандартів медичної допомоги при вірусному гепатиті С у дорослих, затверджених наказом Міністерства охорони здоров'я України від 15.01.2021 № 51.

Особи з підозрою на вірусний гепатит С проходять ПЛР та відповідне призначене лікування (терапію для лікування вірусних гепатитів).

Медична допомога людям, які хворіють на туберкульоз, з числа осіб, узятих під варту, та засудженим до позбавлення чи обмеження волі або арешту

Законодавство України у сфері подолання туберкульозу складається з [Основ законодавства України про охорону здоров'я](#), законів України [«Про протидію поширенню хвороб, зумовлених вірусом імуні-](#)

[дефіциту людини \(ВІЛ\), та правовий і соціальний захист людей, які живуть з ВІЛ», «Про захист населення від інфекційних хвороб», «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення», «Про систему громадського здоров'я», «Про подолання туберкульозу в Україні»](#) інших нормативно-правових актів, прийнятих відповідно до них.

Згідно з нормами статті 95 [КВК України](#) засуджені, поміщені в дільницю карантину, діагностики і розподілу, протягом чотирнадцяти діб піддаються повному [медичному](#) обстеженню для виявлення інфекційних, соматичних і психічних захворювань, а також первинному психолого-педагогічному та іншому вивченню.

Для спостереження та лікування хворих на інфекційні захворювання в [медичних](#) частинах створюють інфекційні ізолятори.

Лікувально-профілактичну і санітарно-протиепідемічну роботу в місцях позбавлення волі організують і проводять відповідно до законодавства про охорону здоров'я.

[Закон України «Про подолання туберкульозу в Україні» від 14 липня 2023 року № 3269-IX](#) визначає правові, організаційні та фінансові засади діяльності, спрямованої на подолання туберкульозу, забезпечення медичної допомоги людям, які хворіють на туберкульоз, та рівного доступу до неї, і встановлює права, обов'язки та відповідальність юридичних і фізичних осіб у сфері подолання туберкульозу з урахуванням положень Глобальної стратегії та цілей в галузі профілактики, лікування і боротьби з туберкульозом на період після 2015 року, затвердженої 67-ю сесією Всесвітньої асамблеї охорони здоров'я у травні 2014 року.

Методи виявлення людей, які хворіють на туберкульоз, і людей з латентною туберкульозною інфекцією закріплено в статті 9 [Закону України «Про подолання туберкульозу в Україні»](#).

Пасивне виявлення людей, які хворіють на туберкульоз, ведеться шляхом обов'язкового призначення та проведення діагностичних досліджень на туберкульоз за наявності характерних скарг чи симптомів у разі звернення пацієнта по медичну допомогу з будь-яких причин до будь-якого закладу охорони здоров'я незалежно від форми власності чи відомчого підпорядкування або до фізичної особи — підприємця, яка одержала ліцензію на провадження господарської діяльності з медичної практики.

Активне виявлення людей, які хворіють на туберкульоз, і людей з латентною туберкульозною інфекцією (систематичний скринінг на туберку-

льоз) обов'язково проводять надавачі первинної медичної допомоги серед осіб, які подали декларацію про вибір лікаря, який надає первинну медичну допомогу, шляхом постійного виявлення пацієнтів, які належать до групи ризику розвитку туберкульозу, зокрема латентного, та організації і проведення їх щорічного обстеження на наявність туберкульозу.

Активне та пасивне виявлення туберкульозу і виявлення латентної туберкульозної інфекції проводять відповідно до стандартів охорони здоров'я щодо туберкульозу та порядку організації виявлення туберкульозу та латентної туберкульозної інфекції, встановлених центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я.

*Послуги з активного та пасивного виявлення людей, які хворіють на туберкульоз, і людей з латентною туберкульозною інфекцією вносяться **до відповідних пакетів медичних послуг, що підлягають оплаті в рамках програми медичних гарантій.***

Перелік осіб, які підлягають обов'язковим профілактичним медичним оглядам на туберкульоз, встановлює **центральный орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я.**

З метою забезпечення реєстрації випадку захворювання на туберкульоз, організації належного медичного обстеження людини, яка хворіє на туберкульоз, її лікування та вжиття відповідних протиепідемічних заходів медичний працівник, який виявив захворювання на туберкульоз, зобов'язаний повідомити про це регіональний центр контролю та профілактики хвороб та регіональний фтизіопульмонологічний центр згідно з порядком епідеміологічного нагляду за туберкульозом.

Правила проведення обов'язкових профілактичних медичних оглядів працівників окремих професій, виробництв та організацій, діяльність яких пов'язана з обслуговуванням населення і може призвести до поширення інфекційних хвороб, затверджені наказом [МОЗ від 23.07.2022 № 280](#) (у редакції наказу МОЗ 21.02.2013 № 150), визначають механізм проведення обов'язкових попередніх та періодичних профілактичних медичних оглядів працівників окремих професій, виробництв та організацій, діяльність яких пов'язана з обслуговуванням населення і може призвести до поширення інфекційних хвороб, та видачі їм особистих медичних книжок. Попередньому (під час прийняття на роботу), періодичному профілактичному медичним оглядам підлягають працівники професій, визначених [Переліком професій, вироб-](#)

[ництв та організацій, працівники яких підлягають обов'язковим профілактичним медичним оглядам](#), затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 23 травня 2001 року № 559.

Серед визначених професій — працівники підприємств громадського харчування, до яких належить їдальня ВЧ.

Протидія поширенню хвороб, зумовлених вірусом імунодефіциту людини (ВІЛ)

Згідно з п. 3 статті 10 [Закону України «Про протидію поширенню хвороб, зумовлених вірусом імунодефіциту людини \(ВІЛ\), та правовий і соціальний захист людей, які живуть з ВІЛ»](#) забезпечення осіб антиретровірусними препаратами коштом державного, місцевих бюджетів, а також інших джерел, не заборонених законодавством, зокрема гуманітарної допомоги, а також залучення до відпуску антиретровірусних препаратів суб'єктів господарювання, які мають ліцензію на провадження господарської діяльності з роздрібною торгівлю лікарськими засобами, ведеться в порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я.

На ВІЛ-інфікованих осіб, які перебувають у дисциплінарному батальйоні, заводять відповідну документацію (форми № 030–5/о «Контрольна карта диспансерного нагляду за ВІЛ-інфікованою особою» та форми № 502–1/о «Реєстраційна карта ВІЛ-інфікованої особи»), усі відомості заносять до медичної картки з обмеженим доступом.

Закритий доступ до зазначеної вище медичної документації засуджених забезпечує конфіденційність інформації щодо стану здоров'я ВІЛ-інфікованих осіб відповідно до Порядку ведення обліку людей, які живуть з ВІЛ, та здійснення медичного нагляду за ними, затвердженого наказом [Міністерства охорони здоров'я України від 10.07.2013 № 585, Закону України «Протидія поширенню хвороб, зумовлених вірусом імунодефіциту людини \(ВІЛ\), та правовий і соціальний захист людей, які живуть з ВІЛ», а також статті 39¹ та 40 \[Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я».\]\(#\)](#)

4.11. Забезпечення медичними препаратами та виробами медичного призначення

Аптека медичного пункту повинна бути забезпечена всіма необхідними лікарськими засобами відповідно до [Національного переліку основних лікарських засобів і виробів медичного призначення, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 25.03.2009 № 333](#), та уніфікованих клінічних протоколів, розроблених відповідно до стандартів надання медичної допомоги, [затверджених наказом Міністерства охорони здоров'я України від 28.09.2012 № 751 «Про створення та впровадження медико-технологічних документів зі стандартизації медичної допомоги в системі Міністерства охорони здоров'я України»](#).

Приміщення аптеки забезпечується необхідною кількістю шаф, піддонів, холодильників, стелажів, термометрами, гігromетрами, охоронними та протипожежними засобами, відповідно до розділу II [Правил зберігання та проведення контролю якості лікарських засобів у лікувально-профілактичних закладах, затверджених наказом Міністерства охорони здоров'я України від 16.12.2003 № 584](#).

Відповідно до [Державних санітарно-протиепідемічних правил і норм щодо поводження з медичними відходами, затверджених наказом Міністерства охорони здоров'я України від 08.06.2015 № 325](#), голки та пошкоджені ампули відносять до відходів категорії В, які повинні накопичуватись та зберігатись лише у спеціальних приміщеннях, що виключає доступ сторонніх осіб.

У Дисциплінарному батальйоні повинна бути укладена угода зі спеціалізованою установою на утилізацію медичних відходів.

Згідно із Заходами та Засобами щодо попередження інфікування при проведенні догляду за пацієнтами, затвердженими наказом [Міністерства охорони здоров'я України від 03.08.2020 № 1777](#), у медичному пункті обладнують кілька ізоляторів для інфекційних хворих, що забезпечує одночасне розміщення хворих на небезпечні інфекційні захворювання окремо один від одного та інших військовослужбовців.

4.12. Забезпечення медичним обладнанням

Начальник *медичної служби полку* (окремого батальйону, батальйону) зобов'язаний організувати ведення обліку, зберігання і належне

використання медичного майна і техніки, не рідше ніж двічі на рік проводити їх перевірку, а перевірку наявності отруйних речовин і наркотичних засобів (психотропних речовин) — не рідше ніж один раз на три місяці, не допускати їх використання не за призначенням.

4.13. Лікувальне харчування

Лікувальне харчування в медичній частині дисциплінарного батальйону організовано відповідно до Норм харчування військовослужбовців Збройних Сил та інших військових формувань, затверджених [Постановою КМУ від 29 березня 2022 року № 426](#).

Відповідно до примітки до норми 5 осіб із захворюванням нирок, які перебувають на лікуванні у військово-медичних закладах, забезпечують таким набором харчових продуктів, на одну людину на добу: хліб із борошна пшеничного першого сорту — 300 г, крупи та макаронні вироби — 100 г, картопля — 700 г, овочі — 300 г, фрукти свіжі — 375 г, сухофрукти — 100 г, соки фруктові (плодово-ягідні) — 25 г, цукор — 100 г, чай — 1 г, риба — 100 г, м'ясо — 100 г, молоко незбиране — 400 г, сир — 100 г, сметана — 35 г, масло — 60 г, олія — 50 г, яйце — 1 штука.

Хворих на туберкульоз та пневмоконіоз, які перебувають на лікуванні у військово-медичних закладах, забезпечують таким набором харчових продуктів, на одну людину на добу: хліб із суміші борошна житнього обдирного та пшеничного першого сорту — 150 г, хліб із борошна пшеничного першого сорту — 300 г, борошно пшеничне першого сорту — 75 г, крохмаль картопляний — 10 г, крупи та макаронні вироби — 75 г, картопля — 400 г, овочі та зелень — 500 г, фрукти свіжі — 200 г, сухофрукти — 30 г, цукор — 70 г, кава натуральна — 3 г, какао (порошок) — 2 г, чай — 1 г, м'ясо, м'ясо птиці — 200 г, риба — 100 г, ковбасні вироби — 20 г, оселедці — 5 г, молоко незбиране — 500 г, сир — 70 г, сметана — 30 г, сир сицужний твердий — 15 г, масло — 60 г, олія — 25 г, яйця — 2 штуки, сіль — 25 г, томатна паста — 6 г, лавровий лист — 0,2 г, перець — 0,3 г, гірчичний порошок — 0,3 г, оцет — 2 г, дріжджі хлібопекарські сухі або пресовані — 1 г, мед натуральний — 40 г, варення — 40 грамів.

Харчування хворих на туберкульоз та пневмоконіоз проводять відповідно до рекомендацій лікаря з призначенням дієти кожному хворому з відповідним набором продуктів у межах загальної вартості лікувальної норми.

Для проведення клінічних аналізів шлункового соку у хворих, яких обстежують амбулаторно, дозволяється відпускати військово-медичним закладам хліб із борошна пшеничного першого або другого сорту кількістю 100 г на одного обстежуваного хворого коштом фондів продовольства. Витрати хліба на такі цілі робляться з оформленням відповідного акта.

Норма № 9 вносить дієтичне харчування у військовій частині. За цією нормою коштом держави забезпечують дієтичним харчуванням військовослужбовців, які страждають на хвороби органів травлення і харчуються в їдальнях військових частин.

У підпункті а примітки до норми № 9 вказані військовослужбовці строкової служби. Враховуючи, що згідно з нормами ч. 2 статті 84 [КВК України](#) засуджених військовослужбовців забезпечують продовольством за нормами, встановленими для військовослужбовців строкової служби, ця норма застосовується і до засуджених військовослужбовців, які відбувають покарання в дисциплінарному батальйоні.

Зарахування на харчування за цією нормою проводиться згідно з наказом командира військової частини на підставі висновків начальника медичної служби військової частини. Термін забезпечення дієтичним харчуванням не повинен перевищувати 3 місяців. Одночасно на дієтичне харчування можна зараховувати не більш як 2 відсотки особового складу, який харчується в їдальні військової частини.

Їжу за цією нормою готують за окремою розкладкою продуктів, яку складають начальник медичної служби разом з начальником продовольчої служби та інструктором-кухарем (старшим кухарем) військової частини.

Якість готового харчування контролюють медичні працівники шляхом зняття проби, а підтримку в добовому раціоні необхідної кількості білків, жирів, вуглеводів, сумарну калорійність — шляхом лабораторного аналізу. У разі потреби можна запропонувати адміністрації установи надати такі акти для ознайомлення.

Ведення контролю за приготуванням та закладенням харчових продуктів фіксують у відповідних журналах (зберігаються в приміщенні харчоблоку).

4.14. Забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя

(ст. 241–245 Статуту внутрішньої служби ЗСУ)

Усім військовослужбовцям проводять **запобіжні щеплення проти основних інфекційних хвороб**. Щеплення можуть бути плановими і їх проводять за епідемічними показаннями.

Планові запобіжні щеплення всьому особовому складові військової частини проводять відповідно до календаря щеплень, а щеплення за епідемічними показаннями — за наказом старшого командира (начальника).

Від проведення щеплень військовослужбовців звільняють тільки за висновком лікаря.

Позначки про щеплення заносять у військові квитки і засвідчуються печаткою військової частини, а до медичних книжок додатково заносять позначки про звільнення від щеплень.

У разі виявлення у військовій частині інфекційного хворого начальник медичної служби негайно доповідає про це командирові частини і старшому медичному начальникові, забезпечує ізоляцію і госпіталізацію хворих, проведення дезінфекції в підрозділах, спостереження за особами, які були в контакті з хворими, і посилення санітарно-гігієнічного контролю.

Начальник медичного пункту бригади (полку, окремого батальйону, батальйону) зобов'язаний забезпечувати **тимчасову ізоляцію інфекційних хворих, а також осіб з підозрою на інфекційні захворювання до направлення їх у лікувально-профілактичний заклад.**

У разі потреби рішенням старшого начальника у військовій частині запроваджується режим обсервації або карантин, забороняється або обмежується контакт з цивільним населенням, проведення зборів особового складу і масових заходів, облаштовуються додаткові ізолятори.

Під час відвідування необхідно звернути увагу на:

- ▶ наявність медичної частини та її обладнання;
- ▶ наявність медичного персоналу, молодшого медичного персоналу згідно зі штатним розписом;
- ▶ наявність вакантних посад у медичній частині.
- ▶ медичного персоналу

Перевірити (якщо є і додати копії):

- ▶ ліцензію на медичну практику;
- ▶ наказ про комісію з інфекційного контролю в установі;
- ▶ комплексний план протиепідемічних та санітарно-гігієнічних заходів із запобігання розповсюдженню інфекційних, паразитарних захворювань у лікарняних закладах і медичних частинах;
- ▶ угоди про співпрацю з благодійними організаціями;
- ▶ клінічні протоколи надання медичної допомоги;
- ▶ організацію доступу осіб позбавлених волі до медичної частини, журнал попереднього запису на амбулаторне приймання в установі;
- ▶ протокол використання лікарського засобу налоксон у разі надання екстреної медичної допомоги особам з комою невідомої етіології та/або за підозри на отруєння / передозування опіоїдами на догоспітальному етапі;
- ▶ перелік медичних кабінетів;
- ▶ перелік процедурних (маніпуляційних) кабінетів та їх обладнання;
- ▶ якщо медичне обладнання не працює або його нема, вказати яким чином проводять обстеження;
- ▶ забезпеченість медичної частини медичними препаратами та виробами медичного призначення:
  - потребу в медикаментах та виробих медичного призначення для медичної частини;
  - забезпеченість медикаментами та виробами медичного призначення на дату візиту (витребувати копію переліку наявних ліків);
- ▶ зберігання ліків, отриманих від родичів;
- ▶ наявність [карт обліку лікарських засобів та їх аналогів, виробів медичного призначення і технічних та інших засобів реабілітації, отриманих від родичів та інших осіб](#);
- ▶ наявність у медичній документації (медичній карті № 025/о або медичній карті № 003/о) заяв від родичів засуджених або інших осіб про передання ліків, виробів медичного призначення і технічних та інших засобів реабілітації за умови їх призначення лікарем та погодження з начальником медичної частини з підписом особи, позбавленої волі, про ознайомлення;
- ▶ графіки прибирань і кварцувань приміщень;
- ▶ журнали прибирань та обліку роботи кварцевих ламп;
- ▶ забезпеченість дезінфекційними засобами, кварцевими лампами.

Проведення первинного медичного огляду під час приймання в установу:

- ▶ особа, яка проводить;
- ▶ присутні особи під час проведення огляду;
- ▶ наявність окремого кабінету для проведення медичного огляду.

Складник медичного огляду під час прибуття до установи:

- ▶ скарги засудженого на стан здоров'я;
- ▶ оцінка загального стану;
- ▶ наявність тілесних ушкоджень;
- ▶ стан органів та систем;
- ▶ медичний висновок;
- ▶ рекомендації;
- ▶ фіксація в медичній документації;
- ▶ наявність у медичній картці 025/о екземпляра довідки, у якій медичний працівник детально описує характер ушкоджень, їх розміри та розташування.

Перевірити наявність записів та збіг даних у журналі обліку виявлення тілесних ушкоджень в осіб, які прибули до дисциплінарного батальйону, у книзі обліку заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події та медичних картках осіб.

Повне медичне обстеження:

- ▶ хто проводить: фельдшер (медична сестра) ____, черговий лікар ____, група лікарів (терапевт, психіатр, стоматолог) _____, в разі потреби огляд лікарями інших спеціальностей;
- ▶ що входить до повного медичного обстеження: збір анамnestичних даних; антропометричні дослідження (зріст, вага тіла); об'єктивне обстеження органів та систем; гінекологічний огляд жінок з мазками на цитологічне обстеження; визначення гостроти зору і слуху; аналіз крові (визначення ШОЕ, рівня гемоглобіну, кількості лейкоцитів, цукру в крові за показаннями); загальний аналіз сечі; ЕКГ; пальцеве обстеження прямої кишки (за показаннями); пневмотахометрія (за показаннями); огляд лікарем-терапевтом, психіатром, стоматологом (зубним лікарем) та, за показаннями, огляд лікарями інших спеціальностей; виявлення осіб, які мають симптоми, що вимагають обов'язкового обстеження на туберкульоз за результатами клінічного скринінгу (продуктивний кашель з виділенням мокротиння, що триває понад два тижні, втрата маси тіла, підвищення температури тіла, нічна піт-

ливість, кровохаркання, біль у грудній клітці), у разі виявлення таких осіб проведення дворазового дослідження мокротиння методом мікроскопії мазка мокротиння;

- ▶ проведення тілесного огляду осіб, позбавлених волі, під час відвідування лазні;
- ▶ наявність у приміщенні для роздягання (одягання) обладнаного куточка фельдшера.

Планові профілактичні медичні огляди:

- ▶ кількість разів на рік;
- ▶ обсяг проведення (перелічити заходи, які проводяться);
- ▶ кількість осіб, яким проведено періодичний медичний огляд (впродовж поточного року);
- ▶ наявність журналу обліку результатів проходження профілактичного медичного огляду, повнота та своєчасність ведення журналу;
- ▶ чи проводять обов'язкові попередні та профілактичні медичні огляди засудженим, які працюють на об'єктах харчування та переробної промисловості, у будинках дитини, загальноосвітніх навчальних закладах, підрозділах з професійного підготування у спеціальних виховних колоніях, медичних частинах, лікарняних закладах, аптеках, пральнях, лазнях, кімнатах для тривалих побачень, гуртожитках, клубах, об'єктах водозабезпечення та каналізації, дільницях розведення і вирощування тварин відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 23 травня 2001 року [№ 559](#) «Про затвердження переліку професій, виробництв та організацій, працівники яких підлягають обов'язковим профілактичним медичним оглядам, порядку проведення цих оглядів та видачі особистих медичних книжок»;
- ▶ наявність особових санітарних книжок.

Організація надання невідкладної медичної допомоги:

- ▶ наявність медичного працівника в установі — цілодобово, з ____ по ____ (вказати часи роботи) щодня / у вихідні дні,
- ▶ чи є відмови в наданні невідкладної допомоги (швидка медична допомога) — так/ні, якщо так, вказати
- ▶ наявність журналу обліку прийом, виписування засуджених та відмов від госпіталізації в медичній частині (лікарняному закладі).

Методи обстеження:

- ▶ рентгенографія: впродовж якого часу після виявлення підозри;

- ▶ мікроскопія мокротиння, GХpert, впродовж якого часу після виявлення підозри.

Дотримання заходів інфекційного контролю:

- ▶ невідкладна ізоляція хворих з підозрою на туберкульоз до уточнення діагнозу — впродовж якого часу після виявлення підозри;
- ▶ методи залучення лікаря-інфекціоніста для надання медичної допомоги хворим на ВІЛ;
- ▶ обстеження на вірусні гепатити швидкими тестами;
- ▶ наявні швидкі тести для виявлення вірусного гепатиту С;
- ▶ кількість осіб, які отримали лікування вірусного гепатиту С впродовж поточного року;
- ▶ наявність та обладнання ізолятора для осіб з розладами психіки;
- ▶ наявність лікувального та дієтичного харчування;
- ▶ проведення щеплень та фіксація інформації про щеплення;
- ▶ забезпеченість осіб з інвалідністю реабілітаційними засобами відповідно до ІПР;
- ▶ наявність індивідуальної програми реабілітації (ІПР);
- ▶ наявність інших можливостей установи з питань реабілітації.

5. НЕДОПУЩЕННЯ ПРОЯВІВ СЕГРЕГАЦІЇ, СТИГМАТИЗАЦІЇ, ДИСКРИМІНАЦІЇ

(стаття 24 Конституції України, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні»)

Недискримінація означає заборону необґрунтованого відмінного ставлення (а саме: встановлення розрізень, винятків, обмежень чи переваг) до осіб, які перебувають в однаковій ситуації чи однакового підходу до осіб, які перебувають у різних ситуаціях. Принцип недискримінації означає заборону необґрунтованого відмінного ставлення (а саме: встановлення розрізень, винятків, обмежень чи переваг) до осіб, які перебувають в однаковій ситуації чи однакового підходу до осіб, які перебувають у різних ситуаціях.

А що дискримінація призводить до обмеження або унеможливлення в користуванні чи здійсненні прав і свобод усіма людьми на рівних підставах, то її заборону розглядають як один із шляхів забезпечення рівності всіх людей.

Право на захист від дискримінації одне з **фундаментальних прав людини**, яке визнане міжнародним правом і має бути забезпечене сучасними державами.

Стаття 14 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. забороняє дискримінацію за будь-якою ознакою в користуванні визнаними в ній правами та свободами та гарантує користування ними без дискримінації.

Користування правами та свободами, визнаними в цій Конвенції, має бути забезпечене без дискримінації за будь-якою ознакою — статі, раси, кольору шкіри, мови, релігії, політичних чи інших переконань, національного чи соціального походження, належності до національних меншин, майнового стану, народження тощо.

Європейська соціальна хартія від 3 травня 1996 р. містить як заборону будь-якої дискримінації в здійсненні прав, передбачених нею, так і положення, що зобов'язують держави-учасниці створювати певні пе-

реваги для окремих груп населення (жінок, молоді, інвалідів та ін.) з метою забезпечення фактичної рівності.

Протокол № 12 до Конвенції встановлює загальну заборону дискримінації за будь-якою ознакою, виходячи з того, що всі особи рівні перед законом і мають право на рівний захист за законом. Разом із тим у преамбулі Протоколу підкреслюється, що принцип недискримінації не перешкоджає державам-учасницям уживати заходів для сприяння повній та реальній рівності, якщо ці заходи об'єктивно й обґрунтовано виправдані.

У статті 24 Конституції України зазначається, що всім громадянам наданий і гарантований рівний обсяг прав і свобод: економічних, соціальних, політичних, культурних, особистих тощо.

Їх використання пов'язане із запровадженням однакових стандартів для всіх без винятку осіб. Це означає, що закріплені Конституцією України права і свободи поширюються рівною мірою на всіх громадян і мають для них тотожний (однаковий) зміст. Права людини належать їй від природи, невід'ємними. Завдання держави і суспільства в сучасних умовах полягає в тому, щоб захищати ці права і не допускати їх порушення.

Згідно зі **статтею 2 Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні»** законодавство України ґрунтується на принципі недискримінації, що передбачає незалежно від певних ознак:

- 1) забезпечення рівності прав і свобод осіб та/або груп осіб;
- 2) забезпечення рівності перед законом осіб та/або груп осіб;
- 3) повагу до гідності кожної людини;
- 4) забезпечення рівних можливостей осіб та/або груп осіб.

Дискримінація виявляється, коли до людей ставляться менш прихильно, аніж до інших людей у подібній ситуації тільки тому, що вони належать, або сприймаються як такі, що належать, до певної групи чи категорії людей.

Сегрегація — відмежування «чужих» від домінуючої групи за місцем та умовами проживання, навчання, роботи; наприклад, це може бути рішення спільноти щодо того, що ромів (циган) треба ізолювати від населеного пункту, а їхніх дітей не брати до місцевої школи на навчання.

Дискримінація — обмеження домінуючою групою «інакших» індивідів у доступі до суспільних благ та влади; наприклад, до кінця 19 — початку чи навіть середини 20 століття жінки в більшості країн не мали права голосу, і це приклад гендерної дискримінації.

Дискримінація може бути також у формі злочинів на ґрунті ненависті, мови ворожнечі, символів (або знаків) ворожнечі.

Дискримінація може відбуватися прямим та непрямим способом.

Пряма дискримінація характеризується наявністю наміру дискримінувати людину чи групу людей, наприклад, коли бюро з працевлаштування відхиляє претендента / претендентку ромської національності, або компанія з нерухомості не надає квартир іммігрантам / іммігранткам.

Непряма дискримінація має місце, коли нібито нейтральна умова, критерій, або практика де-факто ставить окрему особу чи представників / представниць певної меншини в невідгідне проти інших, становище.

Існує багато різних типів дискримінації, яких можуть зазнати окремі люди чи групи людей, серед найпоширеніших:

- ▶ расизм — дискримінація за расовою чи етнічною ознакою особи, чи групи осіб;
- ▶ сексизм — дискримінація за статтю людини;
- ▶ ейджизм — дискримінація за віком людини, часто відбувається щодо літніх людей;
- ▶ ейблїзм — дискримінація за фізичними чи розумовими здібностями людини;
- ▶ релігійна дискримінація — дискримінація на основі релігії чи моральних переконань особи;
- ▶ дискримінація за ознакою сексуальної орієнтації / гомофобія;
- ▶ дискримінація за гендерною ідентичністю — дискримінація за гендерною ідентичністю або самовираженням людини.

Прояви дискримінації:

- ▶ уникання;
- ▶ психологічний тиск;
- ▶ нерівні умови та права;
- ▶ надання переваги іншим без очевидної на те причини в професійному плані;
- ▶ відкрита ненависть та приниження;
- ▶ фізична розправа (побиття, вбивство).

Під час відвідування звернути увагу на:

- ▶ наявність сегрегації осіб змінного складу;
- ▶ наявність ієрархії серед осіб змінного складу;
- ▶ залучення осіб поза графіком до робіт з благоустрою, прибирання приміщень, прибирання місць загального користування, санвузлів.

6. ПРАВО НА ДОСТАТНІЙ ЖИТТЄВИЙ РІВЕНЬ, ЩО ОХОПЛЮЄ ДОСТАТНЄ ХАРЧУВАННЯ, ОДЯГ, ЖИТЛО

(ст. 48 [Конституції України](#), ст. 25 [Загальної декларації прав людини](#), п. 10, 12, 13, 14 [Мінімальних стандартних правил поводження з в'язнями](#), [Базові мінімальні стандарти ЄКПТ](#), ст. 115 [КВК України](#), п. 135–139 [Статуту внутрішньої служби](#))

Відповідно до ст. 25 [Загальної декларації прав людини](#) кожна людина має право на такий життєвий рівень, зокрема їжу, одяг, житло, медичний догляд і необхідне соціальне обслуговування, який необхідний для підтримання здоров'я і добробуту її самої та її сім'ї, і право на забезпечення в разі безробіття, хвороби, інвалідності, вдовства, старості чи іншого випадку втрати засобів до існування через незалежні від неї обставини.

Стаття 11 [Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права](#) проголошує, що держави, які беруть участь у ньому, визначають право кожного на достатній життєвий рівень для нього і його сім'ї, що охоплює достатнє харчування, одяг і житло.

У житлових зонах виправних колоній повинні бути гуртожитки, амбулаторія зі стаціонаром, клуб, бібліотека, їдальня, магазин, лазня з пральнею та дезінфекційною камерою, перукарня, комора для зберігання обмінного фонду постільних речей та спецодягу, сушіння одягу і взуття та інші приміщення.

Право засуджених на гідні умови утримання реалізується шляхом застосування норм матеріально-побутового забезпечення за такими напрямками:

- ▶ розміщення засуджених та їхні житлові умови;
- ▶ комунально-побутове обслуговування;
- ▶ організація харчування;
- ▶ організація речового забезпечення;
- ▶ організація торгівлі.

6.1. Умови перебування засуджених військовослужбовців

Згідно з положеннями [Мінімальних стандартних правил поводження з в'язнями](#) всі приміщення, якими вони користуються, особливо спальні, повинні відповідати всім санітарним вимогам, і то належну увагу слід звертати на кліматичні умови, особливо на кубатуру цих приміщень, на їх мінімальну площу, на освітлення, опалення і вентиляцію.

У приміщеннях, де живуть і працюють в'язні:

а) вікна повинні мати достатні розміри для того, щоб в'язні могли читати і працювати за денного світла, і повинні бути сконструйовані так, щоб забезпечувати доступ свіжого повітря, незалежно від того, є штучна система вентиляції чи її немає;

б) штучне освітлення повинне бути достатнім для того, щоб в'язні могли читати і працювати без шкоди для зору.

Санітарні вузли повинні бути достатні для того, щоб кожен в'язень міг задовольнити свої природні потреби, коли йому це потрібно, в умовах чистоти і пристойності.

Кількість лазень і душових повинна бути достатньою для того, щоб кожен в'язень міг і був зобов'язаний купатися або брати душ за температури, яка підходить для цього клімату, і так часто, як цього вимагають умови загальної гігієни, з урахуванням пори року і географічного району, але в будь-якому разі хоча б раз на тиждень у помірному кліматі.

Всі частини закладу, якими в'язні користуються регулярно, повинні завжди утримуватися в належному порядку і суворій чистоті.

В'язням, які не мають права носити цивільний одяг, слід видавати обмундирування, яке відповідає кліматові і дає змогу підтримувати їхнє здоров'я в задовільному стані. Цей одяг не повинен мати ні образливого, ні принизливого вигляду.

Одяг повинен утримуватися в чистоті й порядку. Прання і видачу свіжої білизни слід забезпечувати відповідно до вимог гігієни.

Кожному в'язневі слід забезпечити окреме ліжко відповідно до національних чи місцевих норм, забезпечене окремими постільними речами, які повинні бути чистими в момент їх видачі, підтримуватися в порядку і мінятися досить часто, щоб забезпечувати їхню чистоту.

Базові мінімальні стандарти ЄКПТ з персональної житлової площі в пенітенціарних установах:

- ▶ 6 м² жилої площі на камеру для тримання однієї особи + санітарне обладнання;
- ▶ 4 м² жилої площі на одного в'язня на камеру для тримання кількох осіб + повний розподіл санітарного обладнання;
- ▶ не менше ніж 2 метри між стінами камери;
- ▶ не менше ніж 2,5 метра між підлогою та стелею камери.

Отже, камера для тримання одного в'язня повинна мати 6 м², з урахуванням простору, що вимагається для санітарної прибудови (зазвичай від 1 до 2 м²). Так само простір, зайнятий санітарною прибудовою, має бути вилучений з обрахування 4 м² на одного засудженого в камерах для тримання багатьох осіб. Будь-яка камера, призначена для розміщення засуджених, повинна мати хоча б 2 метри між стінами та 2,5 метра між підлогою та стелею.

ЄКПТ визначив шляхом додавання 4 м² на кожного індивідуально-го засудженого до мінімальної жилої площі 6 м² для загальних камер:

- ▶ для 2 засуджених: мінімум 10 м² (6 м² + 4 м²) жилої площі + санітарна прибудова;
- ▶ для 3 засуджених: мінімум 14 м² (6 м² + 8 м²) жилої площі + санітарна прибудова;
- ▶ для 4 засуджених: мінімум 18 м² (6 м² + 12 м²) жилої площі + санітарна прибудова.

Щодо великих спільних приміщень, які розміщують десятки чи інколи навіть близько сотні ув'язнених або засуджених, ЄКПТ стверджує істотне несхвалення, яке не тільки пов'язане з питанням жилої площі на засудженого, але й з концепцією як такою.

Статтю 115 [Кримінально-виконавчого кодексу України](#) визначено, що в спальному / камерному приміщенні має припадати **4 м² на одну особу, щодо якої вирок набрав законної сили, **5 м² — на одну особу, яка перебуває на стаціонарному лікуванні в медичній частині**, зокрема хвору на туберкульоз.**

Створення житлово-побутових умов для засуджених військовослужбовців та їхнє медичне забезпечення відбуваються відповідно до вимог Статуту внутрішньої служби Збройних Сил України, Кримінально-виконавчого кодексу України, інших нормативно-правових актів.

Згідно зі [Статутом внутрішньої служби \(п. 135–139\)](#) та [Порядку](#) територія та приміщення, призначені для розміщення та обслуговування

засуджених військовослужбовців (далі — територія змінного складу), надійно відокремлюються парканом (ґратами) від адміністративної території дисциплінарного батальйону.

Засуджені військовослужбовці розміщуються в казармі окремо від військовослужбовців постійного складу (в разі розміщення дисциплінарного батальйону в одній будівлі — у відокремлених суцільними дверима та ґратами приміщеннях).

Статутом внутрішньої служби встановлено, що для розміщення особового складу в спальних приміщеннях відводиться площа з розрахунку **2,5–4 м² на кожного військовослужбовця**. Об'єм повітря має бути 9–12 м³ на одну особу.

Ліжка в спальних приміщеннях розставляють так, щоб біля кожного з них чи біля двох зсунутих разом лишалося місце для тумбочок, а між рядами ліжок було вільне місце, необхідне для шикування особового складу. Ліжка повинні бути однаковими (стандартними) і розставляють їх не ближче ніж за 50 см від зовнішніх стін з додержанням суворого рівняння. Ліжка в спальних приміщеннях можуть бути розміщені одним або двома ярусами.

Тумбочка біля ліжка призначена для зберігання предметів туалету, носових хустинок, шкарпеток та інших дрібних предметів особистого користування. У тумбочці також можна зберігати книги й зошити.

Постіль військовослужбовців, розміщених у казармі, має складатися з ковдри, двох простирадл, подушки з наволочкою, матраца й підстилки. Біля кожного ліжка мають бути капці, килимки чи доріжки. Забороняється сидати й лягати на постіль в обмундируванні, за винятком чергового роти під час відпочинку (сну).

Рушники для обличчя складаються вдвоє за довжиною і вішаються на спинках ліжок у головах, а рушники для ніг — на нижніх поперечинах ліжок у ногах і підгортаються під матраци.

Місця для зберігання всіх видів обмундирування закріплюють за військовослужбовцями й позначають ярликами із зазначенням військового звання, прізвища та ініціалів військовослужбовця.

Повсякденне обмундирування і ремінь поясний перед сном охайно і в певному порядку складають на табуретку, взуття ставлять у ногах біля ліжка.

Умивальники обладнують з розрахунку один кран на 5–7 осіб, не менше ніж дві **ножні ванни** з проточною водою на роту; **душову** обладнують з розрахунку один кран (душова сітка) на 15–20 осіб.

При майстернях, парках, хлібопекарнях, хлібозаводах та їдальнях, крім того, має бути обладнана душова з теплою водою, а біля умивальників повинні бути мило і рушники.

Для чищення обмундирування і взуття виділяють окремі спеціально обладнані приміщення або місця.

Курити дозволяється в спеціально відведених та обладнаних кімнатах чи місцях.

Кімнату побутового обслуговування обладнують місцем для ремонту обмундирування, місцем для прасування речового майна, місцем для гоління, місцем для шевця, місцем для перукаря. Зазначені місця комплектують необхідними меблями, інструментом, інвентарем, приладдям та ремонтними матеріалами. Крім того, на стінах у рамках під склом вивішують плакати зі зразками форми одягу, ремонту обмундирування та взуття, його зберігання і експлуатації, зазначенням норм забезпечення особового складу речовим майном, зі зразками зачісок.

На особистих предметах обмундирування, взуття та спорядження військовослужбовців строкової військової служби ставлять номер їхнього військового квитка.

На предметах інвентарного користування зазначають умовне найменування військової частини та дату видачі.

Усі кімнати мають бути пронумеровані. На зовнішньому боці вхідних дверей кожної кімнати вивішують табличку із зазначенням номера кімнати та її призначення, а всередині кожної кімнати на стіні — опис наявного в ній майна: меблів, інвентарю й обладнання.

Меблі, інвентар та обладнання приміщення нумерують і записують **до книги обліку**, яка зберігається в сержанта з матеріального забезпечення (старшини) роти, а вогнегасники реєструє начальник служби пожежної безпеки частини.

У спальних приміщеннях для особового складу або в інших приміщеннях на видному місці мають бути вивішені на спеціальних щитах розпорядок дня, розклад занять, листки нарядів, опис майна і необхідні інструкції.

Вікна і двері приміщень, у яких розміщують засуджених військовослужбовців, обладнують металевими ґратами, а двері також обладнують механічними та, по змозі, додатково — електромеханічними замками.

Двері (вхідні ворота) в розташованні (на території) змінного складу обладнують звуковою сигналізацією та відчиняють тільки з дозволу чергового дисциплінарного батальйону.

У всіх приміщеннях, що мають водопровід, для пиття води обладнують **фонтанчики**, а в приміщеннях, де немає водопроводу, встановлюють закриті на замок **бачки з питною водою**, які також обладнують фонтанчиками.

Бачки щоденно під наглядом чергового роти прополіскують і повнюють свіжою питною водою. Один раз на тиждень проводять їх дезінфекцію. Ключі від бачків зберігаються в чергового роти.

Усі приміщення забезпечують достатньою кількістю урн для сміття, а місця для куріння — урнами з водою.

Біля зовнішніх входів до приміщень встановлюють пристосування для очищення взуття від бруду та урни для сміття.

Приміщення щоденно прибирають чергові прибиральники під безпосереднім наглядом чергового роти. Від занять чергові прибиральники не звільняються. Чергові прибиральники повинні вимести сміття з-під ліжок і тумбочок, підмести в проходах між рядами ліжок, протерти підлогу щіткою чи вологою ганчіркою, винести сміття в призначене місце, витерти пил з вікон, дверей, тумбочок, ставниць, шаф та інших предметів, вичистити урни, а в місцях для куріння, крім того, налити в урни воду чи дезінфекційну речовину.

Чистоту приміщень під час занять підтримують днювальні.

Крім щоденного прибирання, один раз на тиждень прибирають усі приміщення під керівництвом головного сержанта роти. Під час такого прибирання вся постіль (матраци, подушки, простирадла, ковдри) виносять з приміщень, старанно вибивають і провітрюють. Перед натиранням мастикою підлогу старанно очищують від бруду й витирають ганчіркою.

Узимку вікна на даху будівель зачиняють, а влітку відчиняють, але захищають спеціальними ґратами.

Туалети обладнують з розрахунку **одна кабіна з унітазом (очком) та один пісуар на 10–12 осіб**. Туалети слід утримувати в чистоті, своєчасно дезінфікувати, забезпечувати їх вентиляцію та освітлення. Нагляд за їх утриманням покладають на сержантів із матеріального забезпечення (старшин) рот, санітарних інструкторів і чергових рот. Інвентар для їх прибирання зберігають у спеціально визначеному місці (шафі).

Зовнішні туалети влаштовують з водонепроникними вигрібними ямами не ближче ніж за 100 м від жилих приміщень, їдалень і пекарень. Доріжки до зовнішніх туалетів уночі освітлюють.

Прибирання території військового містечка проводять силами добового наряду і виділеними командами в післяобідній час.

6.2. Опалення приміщень

Початок і кінець опалювального періоду оголошують наказом начальника гарнізону.

Взимку в жилих приміщеннях підтримують **температуру не нижче ніж +18 °С, а в медичних установах — не нижче ніж +20 °С**. Термометри вивішують у приміщеннях на внутрішніх стінах, подалі від печей та нагрівальних пристроїв на висоті 1,5 м від підлоги.

6.3. Провітрювання приміщень

Приміщення в казармах провітрюють днювальні під наглядом чергового роти: у спальних кімнатах — перед сном і після сну, в класах — перед заняттями і в перервах між ними.

Кватирки вікон (фрамуги) в холодний час, а вікна в літній час відчиняють тоді, коли люди перебувають поза приміщенням. Якщо люди з приміщень не виходять, кватирки (фрамуги) чи вікна відчиняють з одного боку приміщення. Відчинені кватирки й вікна неодмінно закріплюють гачками. У літній час вікна їдалень, медичних пунктів, туалетів обладнують дрібновічковими сітками для захисту від комах.

Вентиляційні пристрої мають бути в справному стані. Припливно-втяжна вентиляція вмикається на час, визначений командиром військової частини.

6.4. Освітлення приміщень

Порядок освітлення приміщень встановлює командир військової частини і має відповідати вимогам гігієнічних норм. Освітлення в казармі буває повне й чергове (неяскраве темно-синє світло).

У спальних приміщеннях у години сну залишається чергове освітлення. Біля входу до казарм, ... коридорах, на сходах і в туалетах з настанням темряви й до світанку підтримують повне освітлення. Нагляд за підтриманням встановленого освітлення та своєчасним увімкненням і вимкненням світла покладають на чергових і днювальних.

На випадок аварії, тимчасового вимкнення електричного освітлення або непередбачених обставин чергові рот та інших підрозділів по-

винні мати резервні ліхтарі (гасові лампи), місця зберігання яких встановлює командир військової частини.

У казармі, де розміщуються засуджені військовослужбовці, має бути **інформаційний стенд** з правами, обов'язками, заборонами і обмеженнями засуджених, військовослужбовців, а також єдиним телефонним номером системи надання безоплатної правової допомоги, телефонними номерами гарячих ліній Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, відповідної прокуратури та Державного бюро розслідувань.

Усі засуджені військовослужбовці незалежно від їхнього військового звання та характеру попередньої служби перебувають як солдати і носять єдині встановлені для цього дисциплінарного батальйону форми одягу та знаки розрізнення.

6.5. Матеріальне забезпечення

(п. 98 [Статуту внутрішньої служби](#), розділ XV [Порядку](#))

Забезпечення засуджених військовослужбовців речовим майном та засобами гігієни відбувається за нормами, установленими для військовослужбовців строкової служби.

Начальник речової служби бригади відповідає за забезпечення бригади речовим і санітарно-господарським майном за нормами постачання, за лазне-пральне обслуговування бригади та індивідуальне припасування обмундирування, взуття особовому складові.

6.6. Прогулянка

(п. 207 [Статуту внутрішньої служби](#))

У передбачений розпорядком дня час під керівництвом головного сержанта роти або одного з головних сержантів (заступників командирів) взводів проводиться **вечірня прогулянка**.

6.7. Організація харчування

(п. 97, 168, 201, 213, 215 [Статуту внутрішньої служби](#))

[Постановою КМУ від 29 березня 2002 року](#) затверджені норми харчування військовослужбовців Збройних Сил та інших військових формувань. Харчування в дисциплінарному батальйоні здійснюється згідно з нормою № 1 — загальновійськовою, нормою № 5 — лікувальною та нормою № 7 — лікувально-профілактичною.

Заміни харчових продуктів військовослужбовців Збройних Сил та інших військових формувань затверджені [постановою КМУ від 29 березня 2002 року № 426](#).

Начальник продовольчої служби бригади відповідає за організацію якісного та своєчасного харчування особового складу, санітарний стан об'єктів служби.

Приготування їжі має бути закінчене за 30 хвилин до встановленого розпорядком дня терміну її споживання.

До початку роздавання їжі лікар (фельдшер) разом із черговим частини повинен перевірити її якість, провести контрольне зважування порцій, а також перевірити санітарний стан приміщень їдальні, столово-кухонного посуду та інвентарю. Крім того, командир військової частини або за його вказівкою один із його заступників щоденно перевіряє якість приготування їжі.

Перевірку якості їжі та контрольне зважування порцій командир військової частини або його заступники проводять у залі-їдальні.

Записи про результати перевірки вносять до **книги обліку контролю за якістю приготування їжі**.

У визначений розпорядком дня час черговий частини дає дозвіл на видачу якісної їжі.

Хворим, які перебувають у медичному пункті частини, їжу готують за нормами лікувального пайка і доставляють за розпорядженням начальника медичного пункту.

Для військовослужбовців, які потребують дієтичного харчування, їжу готують окремо.

В їдальнях і пекарнях усе обладнання та інвентар утримують у чистоті та порядку; посуд після використання старанно мють, ошпарюють окропом, висушують і зберігають на стелажах чи в спеціальних шафах.

Забезпечення харчуванням (гарячою їжею) засуджених військовослужбовців, які відбувають покарання в дисциплінарному батальйоні,

здійснюється за нормою № 1 — загальновійськовою відповідно до [постанови Кабінету Міністрів України від 29 березня 2002 року № 426](#) «Про норми харчування військовослужбовців Збройних Сил, інших військових формувань та Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації, поліцейських, осіб рядового та начальницького складу підрозділів Державної фіскальної служби, осіб рядового, начальницького складу органів і підрозділів цивільного захисту» (зі змінами).

Проміжок між харчуванням не може перевищувати 7 годин. Після обіду протягом не менше ніж 30 хвилин заняття не проводять і роботи не виконують.

Чергового їдальні призначають із військовослужбовців сержантського (старшинського) складу. Він відповідає за правильність одержання продуктів зі складу, повноту закладання їх у казан, своєчасне роздавання їжі за встановленими нормами, а також за санітарно-гігієнічний стан їдальні й додержання в ній порядку. Черговий їдальні підпорядковується черговому військової частини, його помічників та заступників командира військової частини з тилу. Черговому підпорядковується добовий наряд, призначений для роботи в їдальні, та кухарі.

Перед розводом новопризначений черговий їдальні перевіряє склад наряду, заповнює відомість добового наряду їдальні та відправляє його на медичний огляд. Після розводу він приймає за описом документи, кухонний інвентар і посуд, перевіряє справність технологічного обладнання, розподіляє роботу між особовим складом наряду в їдальні, інструктує його про заходи безпеки.

Про здавання й прийняття чергування попередній і новопризначений чергові їдальні доповідають заступникові командира частини з тилу і черговому частини.

Черговий їдальні зобов'язаний:

- ▶ знати кількість людей, взятих на харчування, та меню-розкладку;
- ▶ бути присутнім під час одержання інструктором-кухарем (старшим кухарем) продуктів зі складу, контролювати їх вагу і якість, у разі потреби викликати чергового лікаря чи фельдшера через чергового частини;
- ▶ стежити за обробкою продуктів, а також за тим, щоб обробку м'яса та риби, видачу готової їжі проводили тільки кухарі;
- ▶ обов'язково бути присутнім під час закладання продуктів у казан і наглядати за тим, щоб усі передбачені розкладкою продукти були закладені за їх вагою;

- ▶ бути присутнім під час поділу м'яса й риби на порції, перевіряти їх вагу, а також правильність записів інструктора-кухаря (старшого кухаря) в книзі контролю за якістю приготування їжі;
- ▶ приймати за описом розміщене в їдальні обладнання, інвентар та посуд;
- ▶ не допускати до роботи в їдальні робітників, які не пройшли медичного огляду, стежити, щоб під час роботи дотримувалися правила гігієни;
- ▶ розподіляти роботу між військовослужбовцями, призначеними для її виконання в їдальні;
- ▶ підтримувати чистоту й порядок у їдальні, не допускати перебування в їдальні особового складу в головних уборах, польових утеплених куртках і спеціальному (робочому) одязі;
- ▶ стежити за своєчасним накриванням і прибиранням столів, миттям посуду, не дозволяти винесення його з їдальні;
- ▶ не допускати видачі їжі без дозволу лікаря (фельдшера) й чергового частини, стежити за своєчасним і правильним роздаванням їжі й дотриманням черговості у видачі їжі підрозділам;
- ▶ вимагати від старшого зміни кухарів зберігання запасів продуктів у чистоті й порядку;
- ▶ залишати запас їжі за заявками головних сержантів (старшин) рот або чергових рот, не допускаючи її зберігання понад визначений термін;
- ▶ організовувати вчасне прибирання відходів після обробки продуктів і стежити за чистотою прилеглої до їдальні території;
- ▶ не допускати до їдальні сторонніх осіб;
- ▶ дбати про виконання вимог пожежної безпеки та заходів безпеки під час роботи технологічного обладнання;
- ▶ про всі виявлені недоліки доповідати черговому частини або його помічникові, а також заступникові командира частини з тилу й начальникові продовольчої служби;
- ▶ під час відвідування їдальні прямими начальниками від заступників командира військової частини й вище, а також черговим частини та його помічником відрекомендовуватися їм. Наприклад: «Пане (пані) полковнику, черговий їдальні сержант Іванчук»;
- ▶ після закінчення робіт у нічний час супроводжувати добовий наряд, крім чергових кухарів, до підрозділу й доповідати черговому частини.

6.8. Відмова від їжі

(Порядок)

У разі відмови засудженого військовослужбовця від уживання їжі командир дисциплінарного батальйону або його заступник після встановлення факту повинен (повинна) протягом години особисто провести з ним бесіду з метою з'ясування причин такого вчинку, доповісти про це начальникові Центрального управління Служби правопорядку, а в разі обґрунтованості цих причин вжити негайних заходів щодо задоволення законних вимог.

Якщо буде визнано, що вимоги засудженого військовослужбовця, який відмовляється від вживання їжі, безпідставні, то про це складають акт, у якому під розписку засудженому військовослужбовцеві надають відповідні пояснення про безпідставність вимог, згубність голодування для здоров'я та можливість примусового годування.

Протягом доби після фактичної відмови засудженого військовослужбовця вживати їжу на підставі вмотивованого рішення командира дисциплінарного батальйону або особи, що виконує його обов'язки, його переводять в окреме приміщення, де тримають на загальних підставах, ізолювано від інших і він перебуває під посиленням наглядом.

Начальник медичної служби — начальник медичного пункту дисциплінарного батальйону (медичний працівник) в обов'язковому порядку проводить медичний огляд того, що голодує, під час якого пояснює йому шкоду від голодування для організму.

У відведений розпорядком дня час тому, що голодує, доставляють сніданок, обід та вечерю за встановленою нормою. У разі відмови через дві години їжу забирають, про що роблять позначку в книзі обліку доставки їжі голодуючим військовослужбовцям, які тримаються в дисциплінарному батальйоні.

У такому разі, коли відмова від вживання їжі не наслідок захворювання, посадові особи дисциплінарного батальйону з метою схилення того, що голодує, до відмови від цих дій систематично проводять роз'яснювальну роботу про згубність голодування для організму.

Якщо подальша відмова від споживання їжі буде загрожувати життю та здоров'ю засудженого військовослужбовця, то за письмовим висновком начальника медичної служби — начальника медичного пункту дисциплінарного батальйону, що супроводжує його, того

розміщують у спеціальній палаті закладу охорони здоров'я Збройних Сил України.

Конвоювання здійснюється в супроводі начальника медичної служби — начальника медичного пункту дисциплінарного батальйону (медичного працівника). Про відмову засудженого військовослужбовця від вживання їжі оформляють довідку, яка підписує командир дисциплінарного батальйону та начальник медичної служби — начальник медичного пункту дисциплінарного батальйону (медичний працівник), і вона зберігається в особовій справі засудженого військовослужбовця.

6.9. Лазне-пральне обслуговування

(п. 263–266 [Статуту внутрішньої служби](#), [розділ XV Порядку](#))

Засуджені військовослужбовці, які утримуються в дисциплінарному батальйоні, миються в лазні (обладнаних душових кімнатах) не рідше ніж двічі на тиждень (у дні та години, що визначив командир дисциплінарного батальйону). У разі залучення засуджених військовослужбовців до виконання робіт миття може відбуватися після їх закінчення.

Військовослужбовці повинні митися в лазні не рідше ніж раз на тиждень, а кухарі і пекарі, крім того, щоденно брати душ.

Для миття в лазні (брання душу) військовослужбовців забезпечують милом, рушниками та продезінфікованими мачулами.

Час миття в лазні підрозділів встановлюють заздалегідь.

Для прибирання приміщень лазні та їх дезінфекції після кожної зміни в розпорядження чергового лазні призначають необхідна кількість військовослужбовців рядового складу.

Натільна та постільна білизна, рушники підлягають заміні один раз на тиждень — у день миття в лазні; кухарям і пекарям у разі організації харчування силами військової частини натільну білизну видають не рідше ніж двічі на тиждень. Чисту натільну білизну і рушники видають, а брудна білизна здають безпосередньо в лазні.

У дні миття засуджених військовослужбовців в лазні проводять їх **медичний огляд**. Медичний огляд проводить начальник медичної служби — начальник медичного пункту дисциплінарного батальйону (медичний працівник).

Натільна та постільна білизна засуджених військовослужбовців підлягає заміні один раз на тиждень у день миття їх у лазні. День та час заміни, визначає командир дисциплінарного батальйону.

У разі потреби заміну білизни проводять частіше.

Спеціальне оброблення обмундирування, натільної і постільної білизни проводять за окремим розпорядженням командира військової частини.

Під час відвідування необхідно звернути увагу на:

- 1) наявність пристосованих казарм для перебування змінного складу;
- 2) кількість спальних приміщень та їх наповнення (ліжкомісця);
- 3) наявність кімнат виховної роботи, для споживання їжі, для зберігання власних речей, кімнати для споживання їжі, сушильні);
- 4) забезпечення індивідуальними спальними місцями і постільними речами;
- 5) забезпечення іншим твердим інвентарем;
- 6) додержання встановлених законом санітарних норм житлової площі: 4 м² на одну особу;
- 7) санітарно-гігієнічний стан, освітлення, вентиляцію, графік прибирання;
- 8) наявність у казармених приміщеннях пам'яток для засуджених щодо їхніх прав та обов'язків;
- 9) наявність місця для зберігання всіх видів обмундирування;
- 10) наявність умивальників (один кран на 5–7 осіб);
- 11) наявність ножних ванн з проточною водою (не менше ніж 2 на роту);
- 12) наявність душових (одна на 15–20 осіб);
- 13) наявність туалетних кімнат (обладнують з розрахунку одна кабіна з унітазом (очком) та один пісуар на 10–12 осіб);
- 14) наявність питних фонтанчиків / бачків;
- 15) температурний режим приміщень (не нижче ніж +18 °С, а в медичних установах — не нижче ніж +20°С);
- 16) обладнання лазні та можливість регулярного миття (1 раз за 7 днів з одночасною зміною натільної та постільної білизни);
- 17) графіки відвідування лазні;
- 18) фіксація медичного огляду засуджених військовослужбовців у лазні;

- 19) кількість, обладнання та санітарний стан туалетних кімнат;
- 20) кількість та стан умивальників;
- 21) перукарське обслуговування;
- 22) прання, прасування, ремонт натільної та постільної білизни, одягу, взуття;
- 23) просування та прожарювання постільної білизни, одягу і взуття в спеціальних приміщеннях;
- 24) зберігання особистих речей засуджених на складі;
- 25) забезпечення установ водопостачанням, водовідведенням, енерго- та теплозабезпеченням;
- 26) наявність місця для прогулянки / прогулянкових двориків, їх стан та обладнання;
- 27) організацію перегляду телепередач, культурно-масових та спортивно-оздоровчих заходів, наявність радіотрансляційної мережі;
- 28) організацію роботи з вразливими категоріями засуджених, зокрема особами, схильними до суїциду тощо;
- 29) забезпеченість настільними іграми (шахами, шашками, доміно, нардами), газетами та книгами з бібліотеки установи, наявність спортивних майданчиків (кімнат) для заняття спортом;
- 30) організацію вільного часу;
- 31) ефективність заходів, що проводять працівники соціально-психологічної служби;
- 32) надання прогулянок встановленої тривалості тощо.

Під час проведення моніторингу організації харчування звернути увагу на:

- 1) наявність меню в їдальні;
- 2) вартість харчування на 1 засудженого військовослужбовця;
- 3) можливість вживати їжу в непризначений час, у перервах між споживаннями їжі;
- 4) наявність відповідної документації — меню, меню-розкладки, меню-вимоги;
- 5) наявність дієтичного та лікувально-профілактичного меню (за призначенням медичної служби);
- 6) дозвільну документацію;
- 7) наявність санітарних книжок у персоналу та залучених чергових;
- 8) якість їжі — оргалептичні властивості;

- 9) санітарний стан приміщень харчоблоку;
- 10) санітарний стан холодильного обладнання;
- 11) зберігання харчових продуктів;
- 12) наявність резервних засобів приготування їжі;
- 13) процедуру миття посуду;
- 14) порядок роздавання їжі;
- 15) проведення перевірки якості їжі черговим частини;
- 16) функції чергового їдальні;
- 17) наявність скарг на погане харчування.

Перевірити щодо лазні:

- 1) миття раз в тиждень;
- 2) забезпечення гігієнічними засобами (милом), продезінфікованими мачулами та рушниками;
- 3) проведення медогляду;
- 4) окреме місце для проведення медогляду;
- 5) обладнання лазні;
- 6) хто прибирає в лазні після завершення миття роти.

7. ПРАВА ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ, ПРАВО НА ПСИХОЛОГІЧНУ РЕАБІЛІТАЦІЮ

([Конвенція ООН про права інвалідів](#), [Правила Нельсона Манделі](#)⁶, [Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні»](#), [Закон України «Про реабілітацію осіб з інвалідністю»](#), [Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців і членів їх сімей»](#))

Дискримінація людей з інвалідністю, найпевніше, буде ще більше проявлятися у в'язницях. УНЗ ООН зазначає, що «в'язні з інвалідністю стикаються з труднощами доступу до послуг, дотримання правил та участі у заходах, які проводяться у в'язницях без врахування їхніх особливих потреб.

З причини існування фізичних бар'єрів в архітектурі приміщень в'язні з інвалідністю, можливо, не зможуть мати доступ до їдалень, бібліотек, санітарно-гігієнічних приміщень, приміщень для роботи, відпочинку та побачень. В'язням з інвалідністю можуть регулярно відмовляти в участі в робочих програмах поза стінами пенітенціарної установи, що іноді призводить до значного збільшення тривалості часу, який вони проводять в ув'язненні».

У преамбулі Конвенції ООН про права інвалідів (КПІ) визнається, що «інвалідність — це поняття, яке еволюціонує», і що «інвалідність — результат взаємодії, яка відбувається між людьми, що мають порушення здоров'я, з бар'єрами в поведінці та довкіллі, які заважають їхній повноцінній участі в суспільстві нарівні з іншими». ([Конвенція ООН про права людей з інвалідністю](#) (КПЛІ), яка прийнята Резолюцією Генеральної Асамблеї A/RES/61/106 13.12.2006 р.; та «[Настанови щодо статті 14 КПЛІ, «Право на свободу та безпеку людей з інвалідністю»](#)», Комітет ООН із прав людей з інвалідністю, вересень 2015 р.)

В'язні з різними типами інвалідності матимуть специфічні потреби, пов'язані з інвалідністю, для забезпечення яких в'язниці можуть бути

⁶ <https://www.osce.org/files/f/documents/5/4/491854.pdf>.

недостатньо оснащені для їхнього розміщення, наприклад для забезпечення потреб в інвалідних візках, палицях, ортопедичних виробках, сурдоперекладачах та інформації у форматах, доступних для незрячих осіб або тих, які мають порушення зору.

Стаття 14 (2) Конвенції передбачає, що, якщо особи з інвалідністю позбавляються свободи, «вони нарівні з іншими мають право на гарантії відповідно до міжнародного права прав людини, і з ними мають поводитися відповідно до цілей та принципів цієї Конвенції, зокрема шляхом забезпечення цілком обґрунтованого розміщення». (Конвенція ООН про права людей з інвалідністю (КПЛІ), яка прийнята Резолюцією Генеральної Асамблеї A/RES/61/106 13.12.2006 р.; та «Настанови щодо статті 14 КПЛІ, «Право на свободу та безпеку людей з інвалідністю», Комітет ООН із прав людей з інвалідністю, вересень 2015 р.)

Правило 5 (2) Правил Мандели слід розглядати разом із правилом 4 (2), яке вимагає, щоб усі програми, послуги та допомога надавалися на основі індивідуального підходу до потреб в'язнів. Відповідно до вимоги правила 5 (2), цілком обґрунтоване розміщення та заходи з пристосування охоплюють усунення фізичних бар'єрів для в'язнів з обмеженою мобільністю, надання документів зі шрифтом Брайля чи у формі аудіоматеріалів для в'язнів із вадами зору та доступ до перекладачів для в'язнів із порушенням сенсорних функцій.

ЄСПЛ постановив, що незабезпечення умов доступності та/або цілком обґрунтованого розміщення для осіб з обмеженими можливостями під час їхнього перебування під вартою рівнозначно нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню. (Див., наприклад, справи «Прайс проти Сполученого Королівства», заява No.33394/96, 10.07.2001; «Вінсент проти Франції», заява No.6253/03, 24.10.2006; «Гримайловс проти Латвії», заява No.6087/03, 25.06.2013; «Семіхвостов проти Росії», заява No.2689/12, 2014 р.; «Асалья проти Туреччини», заява No.43875/09, 15.04.2014 та «З. Г. проти Угорщини», заява No.28973/11, 8.11.2012.)

Законодавство України з питань реабілітації осіб з інвалідністю ґрунтується на [Конституції України](#) і складається з цього закону, [Основ законодавства України про охорону здоров'я](#), Закону України [«Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я»](#), [«Про державні соціальні стандарти і державні соціальні гарантії»](#), [«Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні»](#), [«Про соціальні послуги»](#), інших нормативно-правових актів, що регулюють правовідносини в цій сфері, та між-

народних договорів України, згоду на обов'язковість яких надала Верховна Рада України.

Реабілітація осіб з інвалідністю — система медичних, психологічних, педагогічних, фізичних, професійних, трудових, фізкультурно-спортивних, соціально-побутових заходів, спрямованих на надання особам допомоги у відновленні та компенсації порушених або втрачених функцій організму для досягнення і підтримання соціальної та матеріальної незалежності, трудової адаптації та інтеграції в суспільство, а також забезпечення осіб з інвалідністю допоміжними засобами реабілітації і медичними виробами.

Індивідуальну програму реабілітації особи з інвалідністю розробляє на основі індивідуального реабілітаційного плану відповідно до Державної типової програми реабілітації осіб з інвалідністю медико-соціальної експертної комісії.

Визначення конкретних обсягів, методів і термінів проведення реабілітаційних заходів, які повинні бути вжиті стосовно особи з інвалідністю, кошторис витрат за кошти бюджету чи загальнообов'язкового державного соціального страхування, а також контроль за виконанням індивідуальної програми реабілітації особи з інвалідністю в межах своїх повноважень проводять медико-соціальні експертні комісії (лікарсько-консультативні комісії закладів охорони здоров'я — стосовно дітей з інвалідністю), місцеві державні адміністрації, служба зайнятості, реабілітаційні установи, розпорядники відповідних коштів.

Фінансування заходів з реабілітації осіб з інвалідністю, дітей з інвалідністю, витрат на утримання реабілітаційних закладів ведеться коштом державного та місцевих бюджетів, цільових страхових фондів, засновників реабілітаційних закладів, добровільних пожертвувань та інших джерел, передбачених законом.

Особам з інвалідністю надають безоплатно або на пільгових умовах на підставі індивідуальної програми реабілітації послуги із соціально-побутового і медичного обслуговування, допоміжні засоби реабілітації (засоби для пересування, протезні вироби, сурдотехнічні засоби, мобільні телефони тощо), вироби медичного призначення (індивідуальні пристрої, протези очей, зубів, щелеп, окуляри, слухові та голосоутворювальні апарати, ендопротези, сечо- та калоприймачі тощо), а також [автомобілі](#), крісла колісні з електроприводом — за наявності відповідного медичного висновку (частина перша статті 38 [Закону України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні»](#)).

Осіб з інвалідністю забезпечують технічними та іншими засобами реабілітації в порядку черговості.

Крім того, наказом [Міністерства оборони України від 9 грудня 2012 року № 702](#) затверджено Положення про **психологічну реабілітацію військовослужбовців Збройних Сил України** та Державної спеціальної служби транспорту, які брали участь в антитерористичній операції, здійснювали заходи із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях чи виконували службові (бойові) завдання в екстремальних умовах, на виконання якого розпорядженням [КМУ від 12 липня 2017 № 475-р](#) затверджено Концепцію Державної цільової програми з фізичної, медичної, психологічної реабілітації і соціальної та професійної реадaptaції учасників антитерористичної операції та осіб, які брали участь у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації в Донецькій та Луганській областях, забезпеченні їх здійснення, на період до 2022 року.

Згідно з розділом III Положення загальна організація процесу психологічної реабілітації у військових частинах (підрозділах) покладається на командирів військових частин (підрозділів).

Безпосереднє виконання завдань психологічної реабілітації у військових частинах (підрозділах) покладається на:

- ▶ офіцерів з морально-психологічного забезпечення (за їх наявності);
- ▶ офіцерів-психологів (за їх наявності);
- ▶ психологів (за їх наявності);
- ▶ начальників медичної служби;
- ▶ військових священників (капеланів) (за їх наявності).

Під час проведення відвідування необхідно звернути увагу на:

- 1) доступність приміщень для маломобільних груп (пандусів);
- 2) наявність пристосувань для усунення фізичних бар'єрів для маломобільних в'язнів;
- 3) здійснення / реалізація відповідних реабілітаційних програм і заходів;
- 4) наявність у дисбаті осіб з інвалідністю;
- 5) наявність у медичній документації ІПР в осіб з інвалідністю;
- 6) механізм реалізації ІПР та надання реабілітаційних послуг;

7) види заходів реабілітації:

- ▶ медичні,
- ▶ психологічні,
- ▶ педагогічні,
- ▶ фізичні,
- ▶ професійні,
- ▶ трудові,
- ▶ фізкультурно-спортивні,
- ▶ соціально-побутові заходи;

8) забезпечення осіб з інвалідністю допоміжними засобами реабілітації і медичними виробами;

9) наявність психологічної реабілітації військовослужбовців Збройних Сил України.

8. ПРАВО НА ПРИВАТНІСТЬ

(ст. 28 Конституції України, ст. 12 Загальної декларації прав людини, ст. 8 Європейської конвенції з прав людини)

Приватність — фундаментальне право людини, визнане в Загальній декларації прав людини ООН, Міжнародному пакті про громадянські і політичні права та в багатьох інших міжнародних і регіональних угодах. Приватність тісно пов'язана з людською гідністю й іншими ключовими цінностями, такими як свобода асоціацій та свобода слова. Вона стала одним із найважливіших питань у галузі прав людини новітнього часу.

Сучасну основу приватності можна знайти в [Загальній декларації прав людини 1948 року](#), що здебільшого захищає територіальну та комунікаційну приватність. Згідно зі статтею 12 декларації «ніхто не може зазнавати безпідставного втручання в його особисте та сімейне життя, безпідставного посягання на недоторканність його житла, таємницю його кореспонденції або на його честь і репутацію. Кожна людина має право на захист законом від подібних втручань чи посягань».

Ціла низка міжнародних угод з прав людини має посилення на приватність як на право. На регіональному рівні ці права наповнюються більшою силою. Стаття 8 [Європейської конвенції з прав людини](#) захищає право на приватність так:

«1. Кожна людина має право на повагу до її особистого і сімейного життя, житла і таємниці листування.

2. Держава не може втручатися у здійснення цього права інакше ніж згідно із законом та у випадках, необхідних в демократичному суспільстві в інтересах національної і громадської безпеки або економічного добробуту країни, з метою запобігання заворушенням і злочинам, для захисту здоров'я або моралі чи з метою захисту прав і свобод інших людей».

На підставі Конвенції з метою нагляду за дотриманням її положень засновано Європейську комісію з прав людини та Європейський суд з прав людини. Обидва органи проявляють велику активність у застосуванні права на приватність і послідовно дотримуються широкого тлумачення статті як засобу захисту і вузького тлумачення передбачених статтею обмежень. У своєму першому рішенні щодо приватності Комісія зауважила: «На думку багатьох англосаксонських та французьких

авторів право на повагу «приватного життя» — право на приватність, право жити на власне бажання, право бути захищеним від публічності... На думку Комісії, однак, право на повагу приватного життя цим не обмежується. Воно охоплює також певною мірою право встановлювати та розвивати стосунки з іншими людьми, особливо в емоційній сфері для розвитку та становлення особистості.

Ліжка в спальних приміщеннях розставляють так, щоб біля кожного з них чи біля двох зсунутих разом лишалося місце для тумбочок, а між рядами ліжок було вільне місце, необхідне для шикування особового складу. Ліжка повинні бути однаковими (стандартними) і їх розставляють не ближче ніж за 50 см від зовнішніх стін із дотриманням суворого рівняння. Ліжка у спальних приміщеннях можуть бути одно- або двоюрисні.

8.1. Порядок використання систем відеоспостереження

(розділ 6 [Порядку](#))

З метою забезпечення режиму тримання засуджених військовослужбовців, запобігання вчиненню ними втеч та іншим кримінальним правопорушенням, порушенням встановленого законодавством порядку відбукання покарання, ведення контролю за порядком несення служби особовим складом варти в дисциплінарному батальйоні встановлюють систему відеоспостереження.

Система відеоспостереження забезпечує дистанційне візуальне спостереження за поведінкою засуджених військовослужбовців, порядком несення служби вартою та виконанням своїх обов'язків посадовими особами дисциплінарного батальйону.

Автоматизовані робочі місця системи відеоспостереження будують на базі персонального комп'ютера, на який транслюється інформація від відеокамер. Автоматизовані робочі місця встановлюють у приміщенні начальника варти та чергового частини дисциплінарного батальйону.

Запис відеоінформації, що надходить від відеокамер, ведеться на жорсткий диск у цифровому форматі. Місткість жорсткого диска має забезпечувати можливість зберігання відеоінформації від усіх підімкнених відеокамер не менше ніж 30 діб.

Відеокамери в дисциплінарному батальйоні встановлюють:

- ▶ у вартовому приміщенні;
- ▶ у місцях несення служби чатовими;
- ▶ у спальних приміщеннях, де розміщуються засуджені військово-вслужбовці;
- ▶ біля входу до казарми, де розміщуються засуджені військово-вслужбовці;
- ▶ у їдальні;
- ▶ у кімнатах для зберігання особистих речей засуджених військово-вслужбовців;
- ▶ у місцях приймання та видачі посилок і передач;
- ▶ у місцях для прання та кімнаті для сушіння обмундирування та натільної білизни;
- ▶ у кімнаті (місці) побутового обслуговування;
- ▶ у місцях (на майданчику) для виконання фізичних вправ;
- ▶ у місцях для зберігання книжкового фонду, газет та журналів;
- ▶ у місцях для ведення телефонних переговорів;
- ▶ біля входу до кімнати проведення тривалих побачень;
- ▶ у кімнаті для проведення короткострокових побачень;
- ▶ на внутрішніх та зовнішніх огорожах периметру, що охороняється;
- ▶ на контрольно-пропускному пункті;
- ▶ між зовнішніми та внутрішніми дверима входу на територію змінного складу.

Місця встановлення відеокамер, їх вид та кількість, розподіл їх підімкнення до автоматизованих робочих місць визначає комісія, яка утворюється наказом командира дисциплінарного батальйону. Комісію очолює заступник командира дисциплінарного батальйону.

За результатами роботи комісії складають акт про встановлення технічних засобів нагляду і контролю, який затверджує командир дисциплінарного батальйону.

Для забезпечення захисту прав і законних інтересів засуджених, фіксування фактів правопорушень і кримінальних правопорушень, вчинених засудженими, неналежного виконання посадовими особами дисциплінарного батальйону їхніх службових обов'язків, фіксування випадків невинуватого або надмірного застосування до засуджених заходів фізичного впливу, спеціальних засобів і вогнепальної зброї посадові особи дисциплінарного батальйону використовують **портативні відеореєстратори**.

Відеоінформацію з портативних відеореєстраторів переносять на окремий жорсткий диск, який перебуває на інвентарному обліку та зберігають у замкненій шухляді стола або в сейфі чергового частини дисциплінарного батальйону. Відеоінформація на жорсткому диску повинна зберігатися не менше ніж 30 діб.

Інформацію про застосування системи відеоспостереження розміщують з лівого (правого) боку від входу на територію змінного складу дисциплінарного батальйону або входу до інших приміщень, визначених цим Порядком, які містяться поза територією змінного складу, шляхом встановлення попереджувального знака: «Увага! Працює система відеоспостереження».

Інформацію, що фіксується із застосуванням відеокамер (портативних відеореєстраторів), надають третім особам:

- ▶ на підставі ухвали слідчого судді, суду;
- ▶ на офіційні запити органів прокуратури, а також органів досудового розслідування в межах провадження у справах про кримінальне чи адміністративне правопорушення;

Уповноваженому Верховної Ради України з прав людини, його представникові та учасникам груп національного превентивного механізму під час відвідувань дисциплінарного батальйону в разі необхідності перевірки вірогідності інформації, отриманої від засудженого військовослужбовця, щодо порушень встановленого законодавством порядку стосовно утримання засудженого. Перегляд такої відеоінформації ведеться в приміщенні (місці), визначеному командиром дисциплінарного батальйону, при посадовій особі дисциплінарного батальйону.

Забороняється використання відеокамер та портативних відеореєстраторів:

- ▶ у кімнатах для вмивання та туалетних, душових кімнатах (місці, обладнаному душовою кабіною);
- ▶ у кімнатах для медичного працівника (місці, обладнаному для проведення медичного огляду), у яких проводять медичні обстеження (огляди) засуджених військовослужбовців, а також особистий обшук із роздяганням;
- ▶ у кімнатах для проведення тривалих побачень.

Інформацію про застосування в дисциплінарному батальйоні системи відеоспостереження доводить командир дисциплінарного батальйону (його заступник) до відомих засуджених військовослужбовців під час прибуття до дисциплінарного батальйону, про що такі особи став-

лять особистий підпис у книзі доведення до засуджених військовослужбовців інформації про застосування в дисциплінарному батальйоні системи відеоспостереження. У разі відмови засудженого військовослужбовця від підпису, командир дисциплінарного батальйону (його заступник) зазначає про це в графі 4.

8.2. Відправлення та вручення кореспонденції

(ст. 74 [КВК](#))

Засудженим військовослужбовцям дозволяється відправляти і отримувати листи та телеграми без обмеження їх кількості.

Вручення листів, що надходять, проводить представник дисциплінарного батальйону, при якому засуджений військовослужбовець зобов'язаний їх розпечатати. **Зміст листів перевіряє не підлягає.** Виявлені заборонені вкладення вилучають. Розпечатувати листи, які відправляють засуджені, заборонено.

Під час відвідування звернути увагу на:

- 1) наявність окремих спальних місць;
- 2) відстань між ліжками (50 см);
- 3) порядок ведення відеоспостереження;
- 4) інформування змінного складу щодо ведення відеоспостереження;
- 5) наявність збереження відеозаписів з камер відеоспостереження;
- 6) місця встановлення відеокамер з дотриманням права на приватність;
- 7) використання відеореєстраторів та збереження відеоінформації;
- 8) відповідність приміщень для телефонних розмов, короткострокових побачень тривалих побачень до правил забезпечення приватності;
- 9) доступ до приватного листування: наявність можливості відправлення та отримання листів без обмежень та перевірки змісту;
- 10) обладнання санітарних вузлів;
- 11) обладнання душових кабінок та лазні;
- 12) можливість зберігати особисті речі.

9. ПРАВО НА ЕФЕКТИВНІ ЗАСОБИ ЮРИДИЧНОГО ЗАХИСТУ

(статті 40, 57, 59 [Конституції України](#), Правила Нельсона Манделі⁷ (пр. 61), [ЄПП](#), ст. 8 [КВК України](#))

Створення права людини та громадянина на безоплатну правову допомогу в кримінальному провадженні породжує зобов'язання держави надавати юридичну допомогу, що виконують безпосередньо державні органи та посадові особи, а також через механізми залучення адвокатів та інших юристів до надання юридичних послуг.

Стаття 57 [Конституції України](#) закріплює гарантоване право кожного знати свої права і обов'язки. Право знати свої права та обов'язки може бути розглянуте також у контексті **ч. 2 ст. 34 [Конституції України](#)**, яка гарантує кожному право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію. У цьому разі йдеться про правову інформацію, вільне отримання і поширення якої вкрай важливе для формування в людей знань про свої права та обов'язки. Крім того, право знати свої права і обов'язки перебуває в ідейному зв'язку зі ст. 59 Конституції, яка гарантує кожному право на правову допомогу.

Здійснення права на правову допомогу засноване на дотриманні принципів рівності всіх перед законом та недискримінації за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками (**ст. 21, частини 1, 2 ст. 24 [Конституції України](#)**).

У [Міжнародному пакті про громадянські і політичні права](#) від 16 грудня 1966 р., ратифікованому Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 19 жовтня 1973 р., зазначено, що держава повинна гарантувати кожному, чії права і свободи порушено, ефективний засіб правового захисту, і таке право повинен встановлювати судовий або будь-який інший компетентний орган, передбачений правовою системою держави

⁷ <https://www.osce.org/files/f/documents/5/4/491854.pdf>.

(ст. 2), та гарантувати можливість вільного вибору обвинуваченим захисника (п. 3 ст. 14).

Основні принципи, що стосуються ролі юристів, прийняті восьмим Конгресом ООН з питань запобігання та попередження злочинності і поведіння з правопорушниками 27 серпня — 7 вересня 1990 р., передбачають, що кожна людина має право звернутися до будь-якого юриста по допомогу для захисту й відстоювання своїх прав та захисту їх на всіх стадіях кримінального судочинства (принцип 1); жодний суд чи адміністративний орган, в якому визнається право на адвоката, не відмовляється визнавати права юриста відстоювати в суді інтереси свого клієнта, за винятком тих випадків, коли юристові відмовлено в праві виконувати свої професійні обов'язки відповідно до національного права і практики та цих принципів (принцип 19).

Міжнародно-правові акти передбачають невід'ємне право людини захищати себе особисто або через вільно вибраного на власний розсуд захисника з-поміж юристів, які можуть надати ефективний правовий захист. Ці положення міжнародно-правових актів щодо права фізичної особи на захист від обвинувачення відтворені в положеннях ч. 1 ст. 59 Конституції України, які закріплюють право кожної фізичної особи на правову допомогу і право вільного вибору захисника з метою захисту від обвинувачення.

ЄПП (23.1) закріплюють загальне право ув'язнених осіб на отримання правової допомоги, і обов'язок адміністрації пенітенціарної установи надати розумні можливості для отримання доступу до такої допомоги. Ув'язнені можуть радитися з будь-яких правових питань з юристом на свій вибір та своїм коштом.

Коли існує визнана система безплатної правової допомоги, адміністрація зобов'язана проінформувати про це всіх ув'язнених.

Правила Нельсона Манделі⁸ закріплюють за в'язнями належні можливості, час та умови для побачення, спілкування та консультацій із власним адвокатом або з особою, яка надає правову допомогу, без зволікань, підслуховування, цензури та в умовах цілковитої конфіденційності з будь-якого юридичного питання згідно з відповідним національним законодавством. Консультації можуть відбуватися в полі зору, але не в межах чутності співробітників пенітенціарної установи.

В'язні повинні мати доступ до ефективної правової допомоги.

⁸ <https://www.osce.org/files/f/documents/5/4/491854.pdf>.

Частина 2 ст. 8 [КВК України](#) гарантує засудженій особі право на правову допомогу, конфіденційні юридичні консультації (побачення) із захисником (захисниками) в кримінальному провадженні, адвокатом (адвокатами), законним представником (законними представниками), який (які) представляє (представляють) особу під час розгляду справ про адміністративні правопорушення, адміністративних, цивільних, господарських справ у суді, юристом (юристами), фахівцем (фахівцями) в галузі права, який (які) представляє (представляють) особу в Європейському суді з прав людини.

Для одержання правової допомоги, конфіденційних юридичних консультацій засудженим військовослужбовцям, зокрема під час їхнього перебування в стаціонарних закладах охорони здоров'я, надають право на невідкладні побачення з особами, визначеними [абзацом першим](#) частини другої статті 8 КВК, без обмеження в часі та кількості в робочі, вихідні, святкові, неробочі дні в будь-який час з 8 години до 20 години з ініціативи таких осіб, засудженого військовослужбовця або його родичів.

Побачення засуджених військовослужбовців із зазначеними особами, конфіденційні. Аудіофіксація такого побачення забороняється.

Відеофіксація такого побачення проводиться відкрито. Засуджений військовослужбовець та особи, які до нього прибули, мають бути повідомлені про місце встановлення камери. Відеофіксація побачення камерою, про яку не повідомлено учасників побачення, забороняється. Відеофіксація побачення ведеться способом, що унеможлиблює фіксацію змісту документів, якими користується засуджений військовослужбовець та/або особа (особи), яка (які) до нього прибула (прибули).

Відеофіксація побачення ведеться способом, що унеможлиблює фіксацію змісту розмови засудженого військовослужбовця з особою (особами), яка (які) до нього прибула (прибули).

Присутність на такому побаченні інших осіб можлива за письмовою заявою засудженого військовослужбовця, яку він склав при особі (особах), яка (які) прибула (прибули) до нього, або за письмовою заявою такої особи (таких осіб).

Командування дисциплінарного батальйону, адміністрація закладу охорони здоров'я, в якому на лікуванні перебуває засуджений військовослужбовець, зобов'язані в разі пред'явлення особами, визначеними [абзацом першим](#) частини другої статті 8 КВК, документа, що посвідчує

їхню особу, та одного з документів, визначених [статтею 50](#) Кримінального процесуального кодексу України, або довіреності, договору із засудженим військовослужбовцем чи договору з його родичами про представлення інтересів засудженого військовослужбовця в Європейському суді з прав людини або інших документів, що підтверджують їхнє право на таке побачення із засудженим військовослужбовцем, негайно забезпечити побачення з ним.

Повноваження захисника на участь у кримінальному провадженні підтверджуються:

- 1) свідоцтвом про право на зайняття адвокатською діяльністю;
- 2) ордером, договором із захисником або дорученням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги.

Не служить підставою для відмови командування дисциплінарного батальйону, адміністрації закладу охорони здоров'я, в якому на лікуванні перебуває засуджений військовослужбовець, у побаченні з особами, визначеними [абзацом першим](#) частини другої статті 8 КВК України, наявність письмової відмови засудженого військовослужбовця від такого побачення. Відмова з цієї підстави командування дисциплінарного батальйону, адміністрації закладу охорони здоров'я, в якому на лікуванні перебуває засуджений військовослужбовець, у забезпеченні такого побачення тягне за собою відповідальність, встановлену законом.

У разі зняття засудженого військовослужбовця з обліку за дисциплінарним батальйоном, зміни правового, процесуального статусу засудженого військовослужбовця, зокрема в разі переведення засудженого військовослужбовця для подальшого відбування покарання з дисциплінарного батальйону до іншої установи виконання покарань, командир дисциплінарного батальйону невідкладно (не пізніше як за 24 години) письмово або шляхом надсилання листа на електронну поштову скриньку інформує осіб, визначених попереднім абзацом, а також невідкладно — після його (їх) фактичного прибуття до дисциплінарного батальйону. В інформаційному листі зазначають ініціатора прийнятих рішень стосовно засудженого, правове обґрунтування таких рішень, інформацію щодо місця перебування засудженого військовослужбовця (кінцевий пункт переведення), підстави та дату зміни місця перебування засудженого, а також підстави зміни правового, процесуального статусу засудженого військовослужбовця.

Помічник командира бригади з правової роботи (юрисконсульт бригади) у мирний і воєнний час відповідає за організацію і стан правової роботи в бригаді.

Помічник командира бригади з правової роботи (юрисконсульт бригади) підпорядковується командирові бригади. З питань організації правової роботи помічник командира бригади з правової роботи (юрисконсульт бригади) **керується вказівками юридичної служби вищого рівня.**

Помічник командира бригади з правової роботи (юрисконсульт бригади) зобов'язаний:

- ▶ організовувати правову роботу, спрямовану на правильне застосування, неухильне додержання вимог законодавства в бригаді, надавати командуванню пропозиції та консультації щодо розв'язання питань правового забезпечення діяльності бригади;
- ▶ перевіряти відповідність до вимог законодавства проєктів наказів, інших документів правового характеру, що їх подають на підпис командирові бригади, та візувати їх після погодження з відповідними службовими особами;
- ▶ сприяти правовими засобами зміцненню військової і трудової дисципліни серед військовослужбовців та працівників бригади;
- ▶ давати правову оцінку фактам порушень військової та трудової дисципліни в бригаді;
- ▶ організовувати та проводити заходи з правового підготування та брати участь у правовому вихованні особового складу бригади, правовому інформуванні особового складу, надавати консультації з питань, пов'язаних із діяльністю бригади;
- ▶ організовувати зберігання текстів законів та інших нормативно-правових актів, своєчасне внесення до них відповідних змін, забезпечувати ведення довідкової роботи щодо наказів і директив Міністра оборони України, начальника Генерального штабу, Головнокомандувача Збройних Сил України, наказів командира бригади і його прямих начальників.

Під час відвідування необхідно звернути увагу на:

- 1) наявність контактної інформації регіонального підрозділу БПД, Уповноваженого ВРУ з прав людини, органів прокуратури, вищого командного складу та командного складу батальйону;
- 2) обладнання кімнати для проведення побачень із захисником;

- 3) надання побачень з правником / захисником / законним представником / юристом, фахівцем у галузі права без обмежень;
- 4) забезпечення конфіденційності побачень з правником / захисником / законним представником / юристом, фахівцем у галузі права, зокрема без аудіофіксації;
- 5) доступ до інформації про власні права та пільги;
- 6) доступ засуджених до процесуальних документів, що стосуються особи, — ознайомлення, отримання копій;
- 7) право на подання скарги, заяви в усній та/або письмовій формі, ознайомлення з відповідями на них;
- 8) порядок реєстрації та направлення скарг;
- 9) наявність інформаційних стендів з відповідною інформацією правового характеру;
- 10) графік проведення особистого прийому командним складом дисциплінарного батальйону;
- 11) стан організації правової роботи в батальйоні зі змінним складом;
- 12) наявність в бібліотеці НПА та доступ до НПА в інтернеті.

10. ПРАВО НА СВОБОДУ СВІТОГЛЯДУ І ВІРОСПОВІДАННЯ ТА ПРАВО НА ОСВІТУ

(**ст. 35 Конституції України, ЄПП, ст. 8 КВК**)

Згідно з положеннями статті 35 [Конституції України](#) кожен має право на свободу світогляду і віросповідання. Це право охоплює свободу сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, безперешкодно справляти одноособово чи колективно релігійні культу і ритуальні обряди, вести релігійну діяльність.

Здійснення цього права може бути обмежене законом лише в інтересах охорони громадського порядку, здоров'я і моральності населення або захисту прав і свобод інших людей.

[ЄПП закріплюють право на повагу](#) свободи думки, совісті та релігії ув'язнених. Внутрішній режим, скільки це можливо, мусить бути організований так, щоб надавати ув'язненим можливість сповідувати свою релігію та віру, відвідувати служби або зібрання, які проводять представники таких релігій або вірувань, які отримали відповідний дозвіл; такі представники релігій або вірувань повинні мати можливість відвідувати ув'язнених і спілкуватися з ними в конфіденційній обставі; ув'язненим треба дозволяти мати в себе книги та літературу, які стосуються їхньої релігії та вірувань.

Засуджені не можуть примушуватися сповідувати ту або іншу релігію або віру, відвідувати релігійні служби та зібрання, брати участь у релігійних обрядах або погоджуватися на відвідування представниками будь-яких релігій або вірувань.

[КВК України \(ст. 8\) закріплює право засудженого](#) на здійснення свободи сповідувати будь-яку релігію або виражати переконання, пов'язані зі ставленням до релігії, зокрема на вільний вибір і допуск священнослужителя для відправлення релігійних таїнств і обрядів, за винятком обмежень, передбачених КВКУ.

Командир дисциплінарного батальйону сприяє реалізації права засуджених військовослужбовців на здійснення свободи сповідувати будь-яку релігію або виражати переконання, пов'язані зі ставленням

до релігії, лише з обмеженнями, які передбачені [Кримінально-виконавчим кодексом України](#).

Засуджені військовослужбовці відправляють релігійні обряди індивідуально або в обладнаному з цією метою приміщенні (куточку). Командир дисциплінарного батальйону на прохання засуджених або за зверненням релігійної організації сприяє запрошенню осіб, які мають право проводити богослужіння, відправляти релігійні таїнства та обряди, визначає місце, час та умови їх проведення.

Відправлення релігійних таїнств та обрядів не повинно порушувати розпорядок дня, а також утискати права інших осіб, які відбувають покарання в дисциплінарному батальйоні.

Засуджені військовослужбовці не мають права, посилаючись на свої релігійні переконання, ухилятися від виконання своїх обов'язків, а також установлених вимог режиму відбування покарання.

Засудженим військовослужбовцям дозволяється мати при собі і користуватися релігійною літературою, предметами релігійного культу індивідуального користування для натільного або кишенькового носіння, крім колючо-ріжучих предметів.

Священнослужителі, релігійні наставники, інші представники релігійних чи благодійних організацій, які бажають надавати допомогу в задоволенні релігійних потреб засудженим військовослужбовцям, можуть відвідувати дисциплінарний батальйон за наявності дозволу на відвідування, який надає командир дисциплінарного батальйону.

Військовий капелан у мирний і воєнний час відповідає за забезпечення задоволення духовно-релігійних потреб особового складу.

Під час відвідування звернути увагу на те,

- 1) чи забезпечено доступ до богослужінь та справляння релігійних обрядів;
- 2) чи є місця та інші умови для справляння обрядів та церемоній релігійного характеру;
- 3) чи можуть засуджені військовослужбовці мати при собі предмети релігійного культу;
- 4) чи є можливість доступу до засуджених представників різних конфесій.

Право на освіту

(ст. 53 Конституції України)

Стаття 35 Конституції України закріплює право кожної особи на освіту.

На засуджених військовослужбовців, які тримаються в дисциплінарному батальйоні, поширюються положення КВК щодо суспільно корисної праці, соціально-виховної роботи, загальноосвітнього і професійно-технічного навчання, громадського впливу. Із засудженими також проводять військові навчання.

Згідно зі статтею 125 КВК України засудженим, які бажають підвищувати свій загальноосвітній рівень, незалежно від віку створюють умови для самоосвіти, надають можливість навчання в загальноосвітніх навчальних закладах колоній, які створюють місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування відповідно до потреб у них і за наявності необхідної матеріально-технічної та науково-методичної бази, педагогічних кадрів у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Організація загальноосвітнього і професійно-технічного навчання засуджених, зокрема професійно-технічного навчання на виробництві, відбувається відповідно до законів України «Про освіту», «Про загальну середню освіту» і «Про професійно-технічну освіту» в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Засуджені військовослужбовці мають право на здобуття вищої освіти, навчаючись за дистанційною формою навчання згідно з вимогами Положення про дистанційне навчання, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 25 квітня 2013 року № 466, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 30 квітня 2013 року за № 703/23235.

Під дистанційним навчанням розуміється індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається здебільшого за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу в спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій.

Дистанційне навчання реалізовується шляхом:

- ▶ застосування дистанційної форми як окремої форми навчання;

- ▶ використання технологій дистанційного навчання для забезпечення навчання в різних формах.

Запровадження дистанційної форми навчання у ВНЗ, ЗПО можливе за погодженням з МОН України.

Дистанційну форму навчання в ПТНЗ запроваджують відповідно до рішення педагогічної ради, погодженого з органом управління освітою, у сфері управління якого перебуває відповідний навчальний заклад (для навчальних закладів комунальної та державної форми власності), та за наявності кадрового і системотехнічного забезпечення, визначеного згідно з розділом V цього Положення.

Командування дисциплінарного батальйону всебічно сприяє реалізації права засуджених військовослужбовців на дистанційне навчання, у разі потреби надає їм допомогу в отриманні консультацій, придбанні підручників та посібників. Підручники та посібники закуповують за особисті кошти засуджених військовослужбовців на підставі їхніх рапортів.

Час для навчання засудженим військовослужбовцям надають за їхньою заявою в години, передбачені розпорядком дня для навчальних занять (роботи на об'єктах), самостійного підготування.

Засуджені військовослужбовці, які навчаються, можуть мати при собі відповідні підручники необхідною кількістю без урахування художніх книжок.

Під час навчального процесу засуджені можуть мати **обмежений доступ до мережі Інтернет під контролем посадових осіб дисциплінарного батальйону для користування навчальними програмами (ресурсами).**

Під час проведення відвідування звернути увагу на:

- 1) наявність класів для проведення військового навчання;
- 2) наявність умов для дистанційного навчання;
- 3) доступ до інтернету в рамках дистанційного навчання;
- 4) наявність підручників, канцелярського **приладдя** для навчання.

11. КОНТАКТИ ІЗ ЗОВНІШНІМ СВІТОМ

(Мінімальні стандартні правила поводження з??? (1957 р.), Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання (1975 р.), Основні принципи поводження з ув'язненими (1990 р.), Європейські тюремні правила, оголошені рекомендацією № К (87) З Комітету міністрів Ради Європи від 12 лютого 1987 р., КВК України, Порядок)

Контакти із зовнішнім світом — ключова гарантія в механізмі захисту від тортур та інших видів жорстокого поводження. Вони надають можливість повідомляти про жорстоке поводження для того, щоб були вжиті відповідні заходи.

Усвідомлення того, що у в'язня є зв'язок з іншими особами, може стати сильним чинником для запобігання тортурам та іншим видам жорстокого поводження.

Відвідувачі, в разі отримання інформації можуть самостійно повідомити про факти катування, жорстокого та такого, що принижує честь і гідність, поводження в разі отримання від засудженої особи такої інформації.

Згідно з [ЄПП](#) ув'язненим необхідно дозволяти максимально часто спілкуватися поштою, телефоном або іншими способами спілкування зі своїми родинами, іншими особами та представниками зовнішніх організацій; необхідно дозволяти також відвідування ув'язнених зазначеними особами.

Ув'язнені мусять мати можливість регулярно одержувати інформацію про суспільні події, отримуючи за передплатою або читаючи газети, періодичні видання та інші публікації, а також з радіо або телебачення, за винятком, коли в окремих випадках судовий орган визначає конкретну заборону на певний період.

Ув'язнені мусять мати можливість спілкуватися із засобами масової інформації, якщо немає переконливих причин для заборони цього з підстав забезпечення безпеки, чи в громадських інтересах, чи для захисту жертв злочинів, інших ув'язнених або персоналу.

Інформування третіх осіб про місце перебування

Згідно зі статтею 20 [КВК України](#) про прибуття засудженого до місця відбування покарання адміністрація органу чи установи виконання покарань, командування дисциплінарного батальйону, військової частини чи начальник гарнізону зобов'язані протягом трьох діб повідомити одного із членів сім'ї або близьких родичів на вибір засудженого.

Згідно з 68 правилом Мандели кожна засуджена особа повинна мати право та можливість і засоби невідкладно повідомити власну сім'ю або іншу третю особу, визначену як особу для зв'язку, про своє ув'язнення, переведення до іншої установи та про будь-яку важку хворобу або тілесне ушкодження.

Відповідно до [Правила 24.9 Єдиних пенітенціарних правил](#) одразу ж після прийняття до пенітенціарного закладу особу мають повідомити про ув'язнення.

Крім того, правило 30.1 зазначає, що під прийняття до установи та так часто, як це може бути необхідно згодом, усіх ув'язнених треба в письмовій формі та усно інформувати зрозумілою їм мовою про правила внутрішнього розпорядку та про їхні права і обов'язки в пенітенціарній установі. Ув'язненим потрібно дозволяти мати при собі текст наданої їм інформації.

Ув'язнені мають бути проінформовані про всі процесуальні дії, які мають до них стосунок, і, якщо вони засуджені, про строк покарання та можливості дострокового звільнення.

11.1. Листування, ведення телефонних розмов, одержання посилок (передач) і бандеролей та побачення засуджених військовослужбовців

(ст. 73 [КВК](#), [Порядок](#))

Засудженим військовослужбовцям дозволяється відправляти і отримувати листи та телеграми без обмеження їх кількості. Вручення листів, що надходять засудженим військовослужбовцям, проводить командир дисциплінарної роти (командир групи утримання офіцерів) або старшина дисциплінарної роти (заступник командира групи утримання офіцерів), при якому засуджений військовослужбовець зобов'язаний їх

розпечатати, крім листів, які засуджені отримують від Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Європейського суду з прав людини, а також інших відповідних органів міжнародних організацій, до членів або учасників яких належить Україна, уповноважених осіб таких міжнародних організацій, прокурора, захисника у справі, який виконує свої повноваження відповідно до кримінального процесуального законодавства. Якщо засуджений відмовляється розпечатати лист, це робиться комісійно при засудженому, про що складається акт у довільній формі.

Зміст листів перевіряє не підлягає. Виявлені заборонені вкладення вилучають.

Розпечатувати листи, які відправляють засуджені військовослужбовці, заборонено.

Засуджені військовослужбовці можуть звертатися з пропозиціями, заявами та скаргами до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, міжнародних та громадських організацій, а також посадових осіб у порядку, визначеному законодавством.

Засуджені військовослужбовці мають право за кошти, що є на їхніх особових рахунках, передплачувати й одержувати газети, журнали, інші періодичні видання без обмеження їх кількості.

Крім того, їм надається, зокрема й під час перебування в спеціальних палатах закладів охорони здоров'я Збройних Сил України, право на телефонні розмови (також у мережах рухомого (мобільного) зв'язку), користування інтернетом без обмеження в порядку, установленому командиром дисциплінарного батальйону.

Телефонні розмови, користування інтернетом оплачуються з особистих коштів засуджених військовослужбовців.

Якщо в засудженого нема мобільного телефона чи коштів на рахунок мобільного телефона з дозволу командира дисциплінарного батальйону засудженим надають право користуватися стаціонарним телефоном міського, міжміського та міжнародного зв'язку. З цією метою в дисциплінарному батальйоні обладнують місце для ведення телефонних переговорів (міського, міжміського та міжнародного зв'язку) з телефонними довідниками.

Засуджені військовослужбовці мають право на одержання посилок (передач) і бандеролей без обмеження їх кількості. Посилки (передачі) і бандеролі, що надходять на ім'я засуджених військовослужбовців, підлягають оглядові в порядку, установленому командиром дисциплінарного батальйону.

Облік посилок (передач) і бандеролей та їх вмісту вносять до книги обліку посилок (передач) і бандеролей, що надійшли на адресу засуджених, та їх вмісту.

У разі виявлення в посилці (передачі) чи бандеролі речей або предметів, заборонених для використання в дисциплінарному батальйоні, їх вилучають, заносять до опису особистих речей засудженого і зберігають разом з іншими його особистими речами до закінчення строку відбування покарання. Вогнепальну і холодну зброю, боєприпаси, отруйні речовини, наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги або прекурсори, інші предмети, вилучені з цивільного обігу, вилучають і засудженому військовослужбовцеві не повертають. У разі виявлення таких предметів складають акт у довільній формі, а про їх вилучення командир дисциплінарного батальйону негайно повідомляє відповідного прокурора.

Лікарські засоби і вироби медичного призначення, які одержують засуджені відповідно до медичного висновку, перевіряють на придатність до використання (непридатні повертають) та передають начальникові медичної служби — начальникові медичного пункту дисциплінарного батальйону (черговому медичному працівникові закладу охорони здоров'я Збройних Сил України) для лікування засуджених військовослужбовців.

Засудженим військовослужбовцям надають **побачення з близькими родичами та іншими особами.**

11.2. Короткострокові побачення та тривалі побачення

Короткострокові побачення з родичами чи іншими особами засудженому військовослужбовцеві надають за його заявою **один раз на місяць** тривалістю до чотирьох годин у спеціально обладнаному приміщенні для проведення короткострокових побачень дисциплінарного батальйону під контролем посадової особи дисциплінарного батальйону у вільний від роботи та занять час у дні і години, встановлені командиром дисциплінарного батальйону.

Тривалі побачення з близькими родичами строком до трьох діб з правом спільного проживання надають засудженому військовослужбовцеві один раз на три місяці. Дозвіл на побачення надає командир дис-

дисциплінарного батальйону за заявою засудженого військовослужбовця. На час тривалого побачення засуджених звільняють від роботи і занять.

Під час спільного проживання засудженого з близькими родичами ззовні приміщення тривалих побачень для ведення контролю за дотриманням режиму командир дисциплінарної роти (командир групи утримання офіцерів) з числа військовослужбовців постійного складу організовує **цілодобове чергування**.

Тривалі побачення в разі реєстрації шлюбу надають позачергово. Засудженим військовослужбовцям на їхнє прохання дозволяють заміняти тривалі побачення короткостроковими.

Осіб, які прибули на побачення до засуджених військовослужбовців, приймає черговий дисциплінарного батальйону. Їх інформують про поведінку засудженого, попереджають про обов'язкове дотримання правил поведінки під час побачень, заборону нелегальних передач та про негайне припинення побачення, якщо буде виявлене порушення встановлених правил.

У разі наявності достатніх підстав убачати, що особа, яка прибула на побачення, має намір передати засудженому гроші, цінні папери і речі, а також предмети, заборонені для використання в дисциплінарному батальйоні, або отримати їх від засудженого, черговий дисциплінарного батальйону оголошує такій особі про те, що побачення їй буде надане тільки тоді, коли вона погодиться на огляд її речей і одягу до і після побачення.

Якщо особа, яка прибула на побачення, відмовилася від огляду речей і одягу, їй може бути надане із засудженим лише короткострокове побачення під контролем чергового дисциплінарного батальйону.

У разі виявлення прихованих від огляду грошей, цінних паперів і речей, а також предметів, заборонених для використання в дисциплінарному батальйоні, особам, які намагалися передати їх засудженим, тривале побачення не надають або припиняють. Про це черговий дисциплінарного батальйону негайно доповідає командирові дисциплінарного батальйону.

У разі спроби під час відвідування передати засудженому заборонені предмети побачення негайно припиняють.

Засуджені після побачення підлягають перевірці шляхом проведення особистого обшуку і огляду їхніх речей.

До кімнати тривалих побачень дозволяється проносити харчові продукти (за винятком алкогольних, слабоалкогольних напоїв та

пива), а також речі, предмети і вироби, зберігання яких засудженим не заборонено, які обов'язково оглядає начальник медичної служби — начальник медичного пункту дисциплінарного батальйону (медичний працівник). Фото-, відеотехніку, засоби мобільного зв'язку та інші технічні засоби, які надають змогу виходити в інтернет, проносити заборонено.

Відвідувачам, які перебувають на тривалих побаченнях, дозволяють у денний час виходити за межі дисциплінарного батальйону для придбання харчових продуктів, предметів першої необхідності, а в разі дострокового закінчення побачення (на бажанням) — у будь-який час доби.

Приміщення для тривалих побачень обладнують місцем для відпочинку, місцем для приготування їжі, умивальником, туалетом, душовою кабіною, місцем (шафою) для зберігання речей.

Приміщення забезпечують меблями, інвентарем та предметами господарчого вжитку.

Під час відвідування звернути увагу на:

- 1) наявність у житлових приміщеннях телевізорів, радіо;
- 2) можливість для засуджених користуватися засобами отримання інформації;
- 3) можливість відправляти й отримувати листи та телеграми без обмеження їх кількості;
- 4) процедуру вручення листів;
- 5) можливість подати скаргу, заяву, пропозицію;
- 6) можливість за кошти, що є на їхніх особових рахунках, передплачувати й одержувати газети, журнали, інші періодичні видання без обмеження їх кількості;
- 7) можливість телефонувати;
- 8) доступ до інтернету;
- 9) доступ до стаціонарних телефонів міського, міжміського та міжнародного зв'язку;
- 10) можливість отримання посилок, передач, бандеролей;
- 11) ведення книги обліку посилок і бандеролей;
- 12) можливість отримання лікарських засобів;
- 13) наявність приміщення для короткострокових побачень, його обладнання;
- 14) можливість отримання короткострокового побачення 1 раз на місяць;

- 15) наявність приміщень для тривалих побачень, їх облаштування;
- 16) можливість отримання позачергових побачень у разі реєстрації шлюбу;
- 17) наявність інформації щодо дозволених і заборонених речей / предметів для користування та пронесення під час довготривалих побачень, процедуру їх огляду та перевірки.
- 18) наявність та облаштування місця для відпочинку, місця для приготування їжі, умивальника, туалету, душової kabіни, місця (шафи) для зберігання речей у приміщеннях для довготривалих побачень.

12. ПРАВО НА ПРАЦЮ ТА ЗАХИСТ ВІД ЕКСПЛУАТАЦІЇ

(ст. 43 [Конституції України](#), [Правила Мандели \(97\)](#), [Загальна декларація прав людини](#), [Міжнародний пакт про громадянські та політичні права](#), [Конвенція про примусову чи обов'язкову працю](#), ст. 77 [КВК України](#), ст. 85–90 [КЗпП України](#))

Правила Нельсона Мандели⁹ (97) закріплюють положення щодо того, що праця в'язнів не має заподіювати їм страждань. В'язнів не можна утримувати в рабстві або в підневільному стані. Жоден в'язень не зобов'язаний працювати заради особистої або приватної вигоди будь-кого зі співробітників в'язниці.

[Загальна декларація прав людини](#) зазначає, що «всі люди народжуються вільними та рівними у своїй гідності та правах» і що «ніхто не повинен бути в рабстві або в підневільному стані; рабство і работоргівля забороняються в усіх їхніх видах».

У [Міжнародному пакті про громадянські і політичні права](#) (ст. 8) також зазначено, що «нікого не можуть держати в рабстві; рабство і работоргівля забороняються в усіх їхніх видах, нікого не можуть держати в підневільному стані і нікого не можуть приневолювати до примусової чи обов'язкової праці».

Конвенція про примусову чи обов'язкову працю (Конвенція № 29 Міжнародної організації праці (МОП)), ухвалена ще в 1930 році, зобов'язує держави, що підписали конвенцію, покласти край використанню примусової чи обов'язкової праці в усіх її формах у найкоротші терміни пункти **313–314**).

Згідно з ЄПП працю в місцях ув'язнення варто розглядати як позитивний елемент внутрішнього режиму та ніколи не застосовувати як покарання. Адміністрація пенітенціарної установи мусить прагнути надати ув'язненим достатньо корисної роботи.

Ув'язнені мусять мати можливість витратити принаймні частину свого заробітку на придбання дозволених предметів для особистого користування та виділяти частину заробітку своїм родинам.

⁹ <https://www.osce.org/files/f/documents/5/4/491854.pdf>.

12.1. Роботи з благоустрою

(ст. 118 [КВК](#), розділ VII [Порядку](#))

Засуджених військовослужбовців залучають до робіт з благоустрою дисциплінарного батальйону і прилеглих до нього територій не більш як дві години на день, безоплатно та в порядку черговості, що визначив командир дисциплінарного батальйону.

12.2. Умови праці

Працю засуджених військовослужбовців організовують з дотриманням правил охорони праці, техніки безпеки і виробничої санітарії, встановлених законодавством про працю.

Працю засуджених військовослужбовців оплачують відповідно до законодавства про працю. Нараховані суми заробітку засудженим військовослужбовцям зараховують у встановленому порядку на їхні особові рахунки.

Згідно з нормами КВК України та Положенням засуджених військовослужбовців залучають до праці на підприємствах, в установах та організаціях, які належать до сфери управління Міністерства оборони України, у майстернях дисциплінарного батальйону, а також до робіт з інженерного обладнання позицій (районів), будівництва інженерних споруд з метою зміцнення обороноздатності держави, відновлення інфраструктури населених пунктів в умовах особливого періоду, зокрема воєнного стану чи в бойовій обставі, а також після їх завершення до закінчення відбудовного періоду, який закінчується в момент офіційного оголошення про це.

Для засуджених військовослужбовців встановлюють **шестиденний робочий тиждень з одним вихідним днем**.

Якщо виконання робіт засудженими військовослужбовцями необхідно проводити протягом тривалого часу та на значній відстані від місця дислокації дисциплінарного батальйону, а також у разі виконання робіт з інженерного обладнання позицій (районів), будівництва інженерних споруд з метою зміцнення обороноздатності держави, відновлення інфраструктури населених пунктів в умовах особливого періоду, зокрема воєнного стану чи в бойовій обставі, а також після їх

завершення — до закінчення відбудовного періоду, здійснюється переміщення засуджених військовослужбовців до місця виконання робіт залізничним або в окремих випадках, залежно від умов обстави, — автотранспортом.

У разі прийняття в установленому порядку рішення про переміщення засуджених військовослужбовців до місця виконання робіт залізничним транспортом начальник Головного управління Служби правопорядку до початку переміщення надає до органу військових сполучень Збройних Сил України заявку на перевезення засуджених військовослужбовців залізничним транспортом. У заявці вказують дату, час і станцію завантаження, а також Регіональну філію АТ «Укрзалізниця», кількість рухомого складу (кількість вагонів та місць) і станцію призначення.

З метою належної організації режиму утримання засуджених військовослужбовців під час виконання ними робіт наказом командир дисциплінарного батальйону **призначає відповідального**, який за посадою заступник командира батальйону, а також призначає особовий склад з числа постійного складу дисциплінарного батальйону кількості, необхідною для забезпечення режиму утримання.

Після прибуття засуджених військовослужбовців та особового складу дисциплінарного батальйону до місця виконання робіт заступник командира дисциплінарного батальйону організовує обладнання місця розташування засуджених військовослужбовців, визначає порядок здійснення охорони, а також організовує взаємодію з керівником об'єкта щодо порядку виконання робіт.

Проживання засуджених військовослужбовців та особового складу дисциплінарного батальйону на місці виконання робіт відбувається в **наметових містечках** у встановленому законодавством порядку. Забезпечують надійну охорону засуджених та створюють належні побутові умови, що відповідають санітарним нормам і правилам. Відповідна матеріальна база (огороження, позначки, намети, необхідна документація тощо) зберігається в дисциплінарному батальйоні та використовується лише за призначенням.

Після виконання робіт засуджені військовослужбовці та особовий склад дисциплінарного батальйону повертаються до пункту постійної дислокації в установленому законодавством порядку.

Забороняється залучення засуджених та сторонніх осіб до робіт із встановлення відеокамер, їх використання, технічного обслуговування та поточного ремонту.

12.3. Оплата праці

Засуджені військовослужбовці отримують оплату за працю на підприємствах, в установах та організаціях, які належать до сфери управління Міністерства оборони України, та в майстернях дисциплінарного батальйону, а також за проведення робіт з інженерного обладнання позицій (районів), будівництва інженерних споруд, відновлення інфраструктури населених пунктів.

У разі тимчасового припинення роботи (виробничого процесу) не з вини засуджених військовослужбовців їх на весь час такого припинення виводять до розташованого дисциплінарного батальйону (наметового містечка).

Використання праці засуджених військовослужбовців на посадах, пов'язаних з матеріальною відповідальністю, забороняється.

Працю засуджених військовослужбовців організують з дотриманням правил охорони праці, техніки безпеки і виробничої санітарії відповідно до вимог законодавства про працю.

Залучення засуджених військовослужбовців до робіт зі шкідливими умовами праці, а також робота в надурочний час, у вихідні дні ведеться та оплачується відповідно до вимог [Кодексу законів про працю України](#).

Нормування праці засуджених військовослужбовців здійснюється відповідно до [розділу VI](#) Кодексу законів про працю України.

Норми праці — норми виробітку, часу, обслуговування, кількості — встановлюють для працівників відповідно до досягнутого рівня техніки, технології, організації виробництва і праці.

Норми праці підлягають обов'язковій заміні новими в міру проведення атестації та раціоналізації робочих місць, впровадження нової техніки, технології та організаційно-технічних заходів, які забезпечують зростання продуктивності праці.

Досягнення високого рівня виробітку продукції окремим працівником, бригадою завдяки застосуванню з власної ініціативи нових способів праці і кращого досвіду, вдосконалення своїми силами робочих місць не підстава для перегляду норм.

Роботодавець повинен роз'яснити працівникам причини перегляду норм праці, а також умови, за яких мають застосовуватися нові норми. Про запровадження нових і зміну чинних норм праці роботодавець повідомляє працівників не пізніше як за один місяць до запровадження.

Норми праці встановлюються на невизначений строк і діють до моменту їх перегляду у зв'язку зі зміною умов, на які вони були розраховані ([стаття 85](#)).

Поряд з нормами, встановленими на стабільні за організаційно-технічними умовами роботи, застосовуються тимчасові й одноразові норми. Тимчасові норми встановлюються на період освоєння тих чи інших робіт, якщо нема затверджених нормативних матеріалів для нормування праці. Одноразові норми встановлюються на окремі роботи, які мають одиничний характер (позапланові, аварійні).

Мінімальна заробітна плата — це встановлений законом мінімальний розмір оплати праці за виконану працівником місячну (годинну) норму праці. Мінімальна заробітна плата встановлюється одночасно в місячному та погодинному розмірах. Розмір мінімальної заробітної плати встановлюється і переглядається відповідно до статей 9 і 10 [Закону України](#) «Про оплату праці» та не може бути нижчим від розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

До тривалості робочого часу засуджених військовослужбовців не враховують час:

- ▶ перевірок наявності засуджених військовослужбовців на робочих місцях, проведення огляду й обшуку виробничих об'єктів, якщо це приводить до зупинки виробничого процесу;
- ▶ прямування на роботи за межі розташування дисциплінарного батальйону;
- ▶ проведення навчальних занять.

Для засуджених військовослужбовців **застосовують відрядну систему оплати праці**. Відрядну систему оплати праці застосовують за умови точного кількісного обліку результатів праці. Розмір заробітної плати прямо залежить від результатів роботи кожного засудженого військовослужбовця. Виготовлена ним продукція або виконана робота оплачується за встановленими розцінками.

За відрядної оплати праці розцінки визначають, виходячи з установлених розрядів роботи, тарифних ставок (окладів) і норм виробітку (норм часу).

За відрядної системи оплати праці розмір заробітної плати засудженого військовослужбовця визначається множенням кількості виготовленої продукції на відрядну розцінку за одиницю виробу.

Відрядна розцінка визначається шляхом ділення погодинної (денної) тарифної ставки, яка відповідає розрядові роботи, що виконується,

на погодинну (денну) норму виробітку. Відрядна розцінка може бути визначена також шляхом множення погодинної (денної) тарифної ставки, яка відповідає розрядові роботи, що виконується, на встановлену норму часу в годинах або днях.

За відрядної системи оплати праці за роботу в надурочний час виплачується доплата розміром 100 відсотків тарифної ставки працівника відповідної кваліфікації, оплата праці якого проводиться за погодинною системою, — за всі відпрацьовані надурочні години.

Роботу у святковий і неробочий день оплачують подвійним розміром. Роботу в нічний час оплачують підвищеним розміром, устанавлюваним генеральною, галузевою (регіональною) угодами та колективним договором, але не нижче від 20 відсотків тарифної ставки (окладу) за кожну годину роботи в нічний час.

Відрахування із заробітної плати засуджених військовослужбовців проводить відповідно до чинного законодавства фінансово-економічний орган дисциплінарного батальйону.

Під час здійснення всіх відрахувань за засудженими військовослужбовцями **зберігається не менше ніж сімдесят відсотків заробітної плати.**

Командир дисциплінарного батальйону зобов'язаний забезпечити належну організацію праці засуджених військовослужбовців, своєчасну виплату їм заробітної плати та проведення відповідних відрахувань.

12.4. Розслідування нещасних випадків на виробництві

Процедуру проведення розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві, що сталися з військовослужбовцями Збройних Сил України, визначено [Постановою КМУ від 17 квітня 2019 року № 337 «Про затвердження Порядку розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві»](#).

Під час відвідування звернути увагу на:

- 1) Залучення осіб змінного складу до робіт з благоустрою.
- 2) Наявність графіків залучення до роботи з благоустрою.
- 3) Наявність підприємства / майстерні.

- 4) Наявність укладених трудових договорів з особами, залученими до праці.
- 5) Наявність відрахувань із заробітної плати.
- 6) Умови праці: наявність спецодягу, захисних окулярів, рукавиць тощо;
- 7) Проведення інструктажів з охорони праці: вступного, первинного, повторного, позапланового та цільового.
- 8) Чи залучали осіб змінного складу до робіт з інженерного обладнання позицій (районів), будівництва інженерних споруд з метою зміцнення обороноздатності держави, відновлення інфраструктури населених пунктів в умовах особливого періоду, зокрема воєнного стану чи в бойовій обставі?
- 9) Чи були забезпечені умови перебування (наметове містечко, побутові умови, харчування, санітарно-гігієнічні умови)?
- 10) Обчислення тривалості робочого часу.
- 11) Оплата праці.
- 12) Фіксування нещасних випадків на виробництві.
- 13) Розслідування нещасних випадків на виробництві.

13. ПРАВО ВОЛОДІТИ, КОРИСТУВАТИСЯ І РОЗПОРЯДЖАТИСЯ СВОЄЮ ВЛАСНІСТЮ

(ст. 41 [Конституції України](#), [Порядок](#))

Ордени, медалі, відзнаки і документи на них, гроші та цінності, а також інші особисті речі видають звільненим з дисциплінарного батальйону військовослужбовцям під підпис згідно з описом особистих речей та роздавальною відомістю.

Засудженим військовослужбовцям за заявою та розпискою дозволяється закуповувати за кошти, що перебувають на їхніх особових рахунках, харчові продукти і предмети першої потреби в межах сум та в порядку, що встановило законодавство.

Предмети, заборонені для використання в дисциплінарному батальйоні, здаються на збереження черговому дисциплінарного батальйону **зі складанням двох описів**, один з яких залишається в чергового дисциплінарного батальйону, другий — у відвідувача. Речі після закінчення побачення повертають відвідувачам під особистий підпис.

Матеріально-технічне забезпечення

([Порядок](#), розділ XV)

Щомісячне грошове забезпечення засуджених військовослужбовців: посадовий оклад, встановлений за першим тарифним розрядом для військовослужбовців строкової військової служби, оклад за військовим званням та надбавки за вислугу років військовослужбовців, які проходять військову службу за контрактом, осіб офіцерського складу, які проходять військову службу за призовом, військовослужбовців, призваних на військову службу під час мобілізації, на особливий період, зараховують **на їхні особові рахунки**.

Забезпечуються засуджені військовослужбовці комунальними послугами (холодною та гарячою водою, водовідведенням, електропостачанням, опаленням) відповідно до законодавства.

Відшкодування матеріальних збитків, заподіяних державі засудженими військовослужбовцями під час відбування покарання в дисциплінарному батальйоні, ведеться відповідно до законодавства.

Засудженим військовослужбовцям дозволяється мати мило, зубну щітку, зубний порошок або пасту, гребінець, окуляри, носову хустинку, тютюнові вироби, сірники, приладдя для гоління, чищення одягу та взуття, особисті листи та папір для письма, книги, конверти, пресу, ручку та олівці, туалетний папір. Зазначені предмети, крім установлених за нормами забезпечення, закупаються організовано за особисті кошти засуджених військовослужбовців у порядку, установленому командиром дисциплінарного батальйону.

Під час відвідування звернути увагу на:

наявність особистих рахунків в осіб змінного складу;

наявність особистих речей в користуванні;

зберігання особистих речей:

- ▶ в казармі;
  - ▶ у складському приміщенні згідно з описом (заборонені предмети);
- можливість закуповувати предмети побуту за особисті кошти.

14. СИСТЕМА ЗАОХОЧЕНЬ І ДИСЦИПЛІНАРНИХ СТЯГНЕНЬ, УМОВНО-ДОСТРОКОВЕ ЗВІЛЬНЕННЯ, ЗВІЛЬНЕННЯ ЗАСУДЖЕНИХ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

(ст. 28 [Конституції України](#), ст. 123, 124 [КВК України](#))

Соціально-виховна робота із засудженими військовослужбовцями ведеться відповідно до вимог [Кримінально-виконавчого кодексу України](#) — цілеспрямована діяльність персоналу органів і установ виконання покарань та інших соціальних інституцій для досягнення мети виправлення і ресоціалізації засуджених.

Соціально-виховна робота спрямована на формування та закріплення в засуджених прагнення до заняття суспільно корисною діяльністю, сумлінного ставлення до праці, дотримання вимог законів та інших прийнятих у суспільстві правил поведінки, підвищення їхнього загальноосвітнього і культурного рівнів.

За безпосередню організацію, планування, методичне забезпечення соціально-виховної роботи, якість та ефективність її проведення відповідає **заступник командира дисциплінарного батальйону з морально-психологічного забезпечення**.

Соціально-виховну роботу із засудженими військовослужбовцями проводять з урахуванням їхніх психологічних особливостей, рівня освіти та віросповідання. Вона спрямована на формування в засуджених військовослужбовців вірності Вітчизні та військовому обов'язку, зміцнення військової дисципліни та запобігання вчиненню правопорушень.

Командир дисциплінарного батальйону може залучати до проведення соціально-виховної роботи органи державної влади, місцевого самоврядування і громадські та благодійні організації. Розпорядком дня можуть бути передбачені виховні заходи, участь в яких для засуджених обов'язкова.

Стимулювання правослухняної поведінки засуджених відбувається за допомогою програм диференційованого виховного впливу з урахуванням їхньої поведінки, психічного стану і ступеня соціальної незадоволеності.

Програми диференційованого виховного впливу на засуджених повинні враховувати можливості виховної функції режиму відбування покарання, загальноосвітнього і професійно-технічного навчання, заходів заохочення і стягнення, які застосовуються до осіб, позбавлених волі, самодіяльних організацій засуджених, громадських, благодійних і релігійних організацій, а також залучення засуджених до самовиховання.

В установах проводиться моральне, правове, трудове, естетичне, фізичне, санітарно-гігієнічне виховання засуджених, а також інші його види, що сприяють становленню їх на життєву позицію, яка відповідає правовим нормам і вимогам суспільно корисної діяльності.

Соціально-виховна робота із засудженими організовується в індивідуальних, групових і масових формах на основі психолого-педагогічних принципів і методів.

14.1. Дисциплінарні стягнення

Згідно зі ст. 82–83 [КВК України](#) за порушення встановленого порядку відбування покарання до засуджених військовослужбовців можуть бути застосовані такі **дисциплінарні стягнення**:

- ▶ зауваження;
- ▶ догана;
- ▶ сувора догана;
- ▶ призначення в наряд на роботу — до п'яти днів у вільний від роботи і навчання час;
- ▶ арешт з триманням на гауптвахті — до десяти діб;
- ▶ вилучення з числа тих, хто виправляється.

Засуджені військовослужбовці, заарештовані в дисциплінарному порядку, відбувають арешт на гауптвахті в одиночних камерах дисциплінарного батальйону згідно з вимогами [Статуту гарнізонної та вартової служб Збройних Сил України](#).

Права командира дисциплінарного батальйону щодо застосування заходів заохочення і стягнення, передбачених КВК, а також порядок їх застосування і обліку визначає Міністерство оборони України.

Згідно з [Порядком](#) засуджені військовослужбовці відбувають дисциплінарне стягнення **у виді арешту на гауптвахті** Центрального управління Служби правопорядку.

Стягнення у вигляді вилучення з числа тих, хто виправляється, накладається наказом командира дисциплінарного батальйону на підставі акта службового розслідування, в якому обов'язково зазначаються причини та умови, що сприяли вчиненню правопорушення, та ступінь вини засудженого військовослужбовця, на якого накладається це стягнення.

Командир відділення дисциплінарного взводу має право застосовувати до засуджених військовослужбовців такі дисциплінарні стягнення:

- ▶ робити зауваження, оголошувати догану та сувору догану;
- ▶ призначати в наряд на роботу — на один день у вільний від роботи і навчання час.

Головний сержант дисциплінарного взводу та офіцер групи утримання офіцерів мають право застосовувати до засуджених військовослужбовців такі дисциплінарні стягнення:

- ▶ робити зауваження, оголошувати догану та сувору догану;
- ▶ призначати в наряд на роботу — до двох днів у вільний від роботи і навчання час.

Командир дисциплінарного взводу, старшина дисциплінарної роти має право застосовувати до засуджених військовослужбовців такі дисциплінарні стягнення:

- ▶ робити зауваження, оголошувати догану та сувору догану;
- ▶ призначати в наряд на роботу — до трьох днів у вільний від роботи і навчання час.

Командир дисциплінарної роти має право застосовувати до засуджених військовослужбовців такі дисциплінарні стягнення:

- ▶ робити зауваження, оголошувати догану та сувору догану;
- ▶ призначати в наряд на роботу — до чотирьох днів у вільний від роботи і навчання час.

Командир групи утримання офіцерів та його заступник мають право робити зауваження, оголошувати догану та сувору догану.

14.2. Заохочення засуджених військовослужбовців

Командир відділення, головний сержант дисциплінарного взводу, старшина дисциплінарної роти, заступник командира групи утримання офіцерів, командир дисциплінарного взводу, командир дисциплінарної роти та командир групи утримання офіцерів мають право застосовувати до засуджених військовослужбовців такі заходи заохочення:

- ▶ оголошувати подяку;
- ▶ знімати дисциплінарні стягнення, накладені ними раніше.

Додаткове короткострокове побачення надають засудженим військовослужбовцям у вільний від роботи і занять час. Дні відвідування визначає командир дисциплінарного батальйону.

Облік заохочень і стягнень на засуджених військовослужбовців ведеться відповідно до вимог [Дисциплінарного статуту Збройних Сил України](#) (розділ 4).

Облік заохочень та дисциплінарних стягнень ведеться в усіх підрозділах (від роти і вище) та військових частинах.

Усі заохочення та дисциплінарні стягнення, передбачені Дисциплінарним Статутом ЗСУ, зокрема і заохочення, оголошені командиром усьому особовому складові підрозділу (команди), військової частини, заносяться **у тижневий строк до** службової картки військовослужбовця.

У разі зняття дисциплінарного стягнення в **службовій картці військовослужбовця** в розділі «Стягнення» роблять запис — коли й хто стягнення зняв.

Якщо накладені на військовослужбовця такі дисциплінарні стягнення, як зауваження, догана і суворя догана, після закінчення року після їх накладення не були зняті й він не вчинив за цей час іншого правопорушення, за яке був притягнутий до дисциплінарної відповідальності, у відповідній графі розділу «Стягнення» роблять запис про зняття стягнення у зв'язку із закінченням строку.

Командири батальйонів, полків, бригад, кораблів та рівні з ними посадові особи зобов'язані періодично переглядати службові картки військовослужбовців з метою перевірки правильності застосованих заохочень і накладених стягнень.

Кожний військовослужбовець **один раз на рік, а також у разі переведення на нове місце служби повинен ознайомитися зі своєю службовою картою й розписатися про це**. У разі переведення військовослужбовця службову картку пересилають до нового місця служби.

14.3. Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання або заміну невідбутої частини покарання більш м'яким покаранням

Після фактичного відбуття засудженим військовослужбовцем **не менш як половини строку покарання** за умови, що він сумлінною поведінкою і ставленням до праці та військової служби під час відбування покарання довів своє виправлення, командир дисциплінарного батальйону може внести до відповідного суду подання про його умовно-дострокове звільнення від відбування покарання або заміну невідбутої частини покарання м'якшим покаранням.

У поданні зазначають інформацію про сумлінну поведінку засудженого військовослужбовця, його ставлення до праці та військової служби під час відбування покарання. Разом з поданням до суду надсилають службову характеристику та копію службової картки засудженого військовослужбовця.

Якщо суд відмовить засудженому військовослужбовцеві в умовно-достроковому звільненні від покарання або заміні невідбутої частини покарання м'якшим, повторне подання з цього питання командир дисциплінарного батальйону може внести не раніше як через шість місяців з дня постанови судом ухвали про відмову.

14.4. Звільнення від покарання засуджених військовослужбовців

(Порядок, розділ 16)

Засуджених військовослужбовців звільняють з дисциплінарного батальйону за таких підстав:

- ▶ після відбуття строку покарання, призначеного вирокком суду;
- ▶ у зв'язку з амністією;
- ▶ у зв'язку з помилюванням;
- ▶ у зв'язку із судовою ухвалою або постановою про звільнення від відбування покарання через хворобу, умовно-достроково і за іншими підставами, встановленими законодавством.

Засуджені військовослужбовці, які відбувають покарання у виді тримання в дисциплінарному батальйоні і визнані військово-лікарською комісією непридатними за станом здоров'я до військової служби зі зняттям з військового обліку або непридатними до військової служби в мирний час, суд звільняє від покарання за поданням командира дисциплінарного батальйону і висновком військово-лікарської комісії.

Військовослужбовці строкової військової служби, що відбули покарання або звільнені умовно-достроково, та особи, що підлягають звільненню у зв'язку з **амністією або помилуванням**, направляються для подальшого проходження строкової військової служби зазвичай у ті самі військові частини, де вони проходили строкову військову службу до засудження, а направлені в дисциплінарний батальйон із військової частини А0515 та інших військових частин, діяльність яких пов'язана з державною таємницею, — до інших військових частин за розпорядженням начальника кадрового органу штабу оперативного командування або начальника структурного підрозділу Генерального штабу Збройних Сил України, який відповідає за кадрову роботу (якщо військова частина перебуває в підпорядкуванні Генерального штабу Збройних Сил України).

Для супроводження військовослужбовця строкової військової служби до розташування військової частини командир (начальник) військової частини (установи) направляє до дисциплінарного батальйону свого представника.

Військовослужбовців військової служби за контрактом, осіб офіцерського складу, які проходять військову службу за призовом, військовослужбовців, призваних на військову службу під час мобілізації, на особливий період, направляють у розпорядження посадових осіб, які мають право призначення на посади, для розв'язання питання щодо подальшого їх службового використання. До відповідної військової частини (установи) такі військовослужбовці приймають самостійно.

Командир дисциплінарного батальйону **за десять робочих днів письмово повідомляє** відповідного командира (начальника) військової частини (установи) (відповідну посадову особу, у розпорядженні якої перебуває засуджений військовослужбовець) про дату звільнення засудженого військовослужбовця.

14.5. Розміщення звільнених військовослужбовців

До моменту прибуття представника військової частини звільненого з дисциплінарного батальйону військовослужбовця строкової військової служби **розміщують за межами території тримання засуджених військовослужбовців під наглядом командира дисциплінарної роти.**

Звільнені з дисциплінарного батальйону військовослужбовці одержують такі документи:

- ▶ довідку про звільнення;
- ▶ документ, що засвідчує особу військовослужбовця;
- ▶ особову справу;
- ▶ обліково-послужну картку (для військовослужбовців строкової військової служби);
- ▶ службову картку та медичну книжку;
- ▶ службову та медичну характеристики;
- ▶ атестат на продовольство, речовий та грошовий атестати.

Особову справу, службову картку і характеристику на військовослужбовців строкової військової служби надсилають до військової частини (установи) поштою або віддають представникові військової частини під підпис.

Особову справу на військовослужбовців, які проходять військову службу за контрактом, осіб офіцерського складу, які проходять кадрову військову службу та військову службу за призовом, надсилають до військової частини встановленим порядком.

Опис особистих речей залишають на зберігання в адміністративній групі (стройовій частині) дисциплінарного батальйону, а роздавальну відомість — у фінансово-економічній службі дисциплінарного батальйону.

Під час проведення відвідування звернути увагу на:

- 1) обізнаність засуджених військовослужбовців із системою заохочень та дисциплінарних стягнень;
- 2) організацію соціально-виховної роботи:
  - ▶ графіки проведення занять;
  - ▶ залученість змінного складу до заходів (розпорядок дня);
  - ▶ залученість до проведення заходів соціально-виховного характеру органів державної влади, місцевого самоврядування і громадських та благодійних організацій;

- 3) наявність програм диференційованого виховного впливу;
- 4) види стягнень, що застосовуються:
  - ▶ зауваження;
  - ▶ догана;
  - ▶ сувора догана;
  - ▶ призначення в наряд на роботу — до п'яти днів у вільний від роботи і навчання час;
  - ▶ арешт з триманням на гауптвахті — до десяти діб;
  - ▶ вилучення з числа тих, хто виправляється;
- 5) наявність рапортів / актів про застосування стягнень в особових справах засуджених військовослужбовців;
- 6) облік заохочень та стягнень у підрозділі та ВЧ;
- 7) внесення записів у тижневий строк до службової картки військовослужбовця;
- 8) ознайомлення під підпис військовослужбовця із записами про стягнення і заохочення в службовій картці;
- 9) місце розташування звільнених військовослужбовців.

Під час спілкування з особами змінного складу

- 1) опитати засуджених військовослужбовців щодо проведення виховних заходів, їх залучення та наповненості;
- 2) опитати засуджених військовослужбовців щодо того, хто виконує функції адміністрації, кого призначають днювальним, черговим у їдальні, чи наявні особи, які контролюють інших засуджених та ухвалюють щодо них рішення;
- 3) чи є серед загалу засуджені, що мають преференції, не передбачені законодавством: додаткові вихідні, додаткові побачення, звільнення від роботи з благоустрою тощо;
- 4) притягнення до суворої дисциплінарної відповідальності: наявність випадків незаконного поміщення до гауптвахти.

15. ПРАВО НА ВІЛЬНИЙ І ВСЕБІЧНИЙ РОЗВИТОК СВОЄЇ ОСОБИСТОСТІ

(стаття 23 Конституції України, ЄПП (27), Статут внутрішньої служби п. 107, 108)

ЄПП закріплюють право засуджених осіб на **фізичні вправи та дозвілля**. Кожен ув'язнений мусить мати можливість не менше ніж годину щодня займатися фізичними вправами на відкритому повітрі, якщо дозволяє погода. За несприятливої погоди треба передбачити інші можливості для заняття фізичними вправами.

Належним чином організовані заходи щодо підтримки фізичної форми та надання можливостей для заняття фізичними вправами та дозвілля мусять бути невіддільною складовою частиною внутрішнього режиму.

Адміністрація пенітенціарних установ мусить сприяти таким заняттям, надаючи відповідні споруди та обладнання, вживати заходів з організації спеціальних занять для ув'язнених, які мають потребу в них.

Потрібно надавати ув'язненим можливості для проведення дозвілля, зокрема для спорту, ігор, культурних заходів, хобі та інших форм дозвілля, а також, у міру можливостей, слід дозволяти організовувати такого роду заняття.

Ув'язнені мусять мати можливість спілкуватися один з одним під час занять та задля спільної участі у відпочинку.

Заступник командира батальйону з морально-психологічного забезпечення в мирний і воєнний час відповідає за організацію і проведення виховної роботи, за військову дисципліну, морально-психологічний стан особового складу... повсякденної діяльності батальйону (корабля), за національно-патріотичну підготовку та інформаційну роботу, організацію дозвілля військовослужбовців роти, їхній соціальний захист.

Заступник командира батальйону з морально-психологічного забезпечення зобов'язаний:

- ▶ забезпечувати виконання рішень командира батальйону (корабля) з питань морально-психологічного забезпечення, надавати допомогу командирам рот і їхнім заступникам з морально-психологічного забезпечення в поліпшенні морально-психологічного стану особового складу;
- ▶ проводити роботу, спрямовану на виховання у військовослужбовців батальйону (корабля) відданості Українському народові, формування в особового складу високих морально-психологічних якостей громадянина — патріота України, готовності до свідомого виконання [Конституції України](#) і законів України, вимог Військової присяги, військових статутів Збройних Сил України, інших нормативно-правових актів і наказів командирів (начальників);
- ▶ виховувати особовий склад батальйону в дусі свідомого ставлення до виконання військового обов'язку, вірності Військовій присязі, Бойовому Прапорові, традиціям дружби і військового товариства, любові до своєї військової частини, постійної пильності і бойової готовності;
- ▶ вживати конкретних заходів для зміцнення військової дисципліни та правопорядку, профілактики правопорушень серед особового складу, згуртування військових колективів;
- ▶ знати ділові та морально-психологічні якості кожного військовослужбовця офіцерського, сержантського (старшинського) складу батальйону (корабля); брати участь у роботі з кадрами, їх атестуванні, доборі кандидатів для прийняття на військову службу за контрактом на посадах рядового, сержантського (старшинського) складу, а також у розподілі за підрозділами поповнення, яке прибуло до батальйону (корабля);
- ▶ організовувати проведення навчально-виховних заходів з офіцерами батальйону, проводити з ними заняття з воєнної педагогіки і психології, особисто навчати їх практиці роботи з особовим складом, надавати необхідну методичну допомогу;
- ▶ брати участь у проведенні заходів професійного психологічного добору військовослужбовців і розподілі їх за підрозділами з урахуванням особливостей і нахилів;
- ▶ забезпечувати соціально-психологічну адаптацію військовослужбовців до умов військової служби;
- ▶ брати участь у плануванні та проведенні в ротах заходів соціально-психологічного супроводу повсякденної діяльності особового складу;

- ▶ *разом із штабом батальйону організувати і проводити заходи з психологічного підготування особового складу до дій в екстремальних умовах мирного і воєнного часу, захисту від інформаційно-психологічного впливу противника;*
- ▶ знати потреби і запити особового складу, вживати заходів для своєчасного розгляду скарг і заяв, підтримувати зв'язок із сім'ями військовослужбовців, піклуватися про здоров'я, харчування, поліпшення матеріально-побутового стану особового складу;
- ▶ організувати роз'яснення законодавства України та брати участь у забезпеченні додержання військовослужбовцями його вимог;
- ▶ піклуватися про духовний і культурний розвиток військовослужбовців, розробляти план проведення вихідних, святкових та неробочих днів, разом з командирами підрозділів організувати і проводити заходи культурологічної роботи та дозвілля особового складу бригади (полку, окремого батальйону) та членів їхніх сімей;
- ▶ ефективно використовувати технічні засоби для проведення заходів морально-психологічного забезпечення;
- ▶ вивчати і впроваджувати передовий досвід, вносити пропозиції про вдосконалення форм і методів виховної роботи;
- ▶ вести облік кримінальних та інших правопорушень, надзвичайних подій та дисциплінарних провинностей, вчинених особовим складом, та готувати аналітичні довідки щодо стану військової дисципліни;
- ▶ своєчасно доповідати командирові батальйону та заступникові командира бригади з морально-психологічного забезпечення про стан військової дисципліни та морально-психологічний стан особового складу;
- ▶ готувати і своєчасно подавати у порядку підпорядкованості донесення про вчинені військовослужбовцями правопорушення.

Під час відвідування звернути увагу на:

- 1) організацію роботи з підтримки морально-психологічного стану;
- 2) організацію інформаційної роботи;
- 3) організацію дозвілля змінного складу;
- 4) організацію роботи для зміцнення військової дисципліни та правопорядку, профілактики правопорушень серед особового складу, згуртування військових колективів;

- 5) організацію роботи з офіцерами батальйону, проведення з ними занять з воєнної педагогіки і психології, навчань з практики роботи з особовим складом, надання необхідної методичної допомоги;
- 6) організацію заходів культурологічної роботи та дозвілля осіб змінного складу.

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОВЕДЕННЯ ВІДВІДУВАННЯ

Організація відвідування починається з моменту визначення дати проведення та визначення об'єкта згідно з планом відвідувань НПМ на відповідний період, що підписав директор Департаменту НПМ, погодив представник Уповноваженого НПМ та затвердив Уповноважений без оприлюднення.

Департамент НПМ / регіональне представництво Уповноваженого формує попередній склад групи НПМ, до якого входять працівники Секретаріату Уповноваженого та представники громадських організацій, експерти, учені та фахівці, зокрема іноземні, яких передбачається залучити до відвідування НПМ, з урахуванням потреби в резерві.

Підготовчі дії

1. Збір інформації про місце несвободи.
2. Точне місце розташування та маршрут руху до визначеного об'єкта.
3. Вивчення нормативно-правової бази, що регулює діяльність об'єкта.
4. Визначають тривалість проведення відвідування.
5. Формування плану відвідування — завдань групи та підгруп.
6. Ознайомлення з організаційно-правовими засадами діяльності дисциплінарного батальйону.
7. Ознайомлення та аналіз результатів попереднього відвідування та виконання відповідних рекомендацій (у разі повторного відвідування).
8. Вивчення наявної інформації та матеріалів з різних джерел про можливі порушення прав людини — звернення, повідомлення, публікації ЗМІ, офіційний майданчик у системі «Prozorro» (Прозоро) тощо.
9. Планують логістичне забезпечення відвідування.
10. Формування складу групи НПМ (у разі необхідності — залучення відповідних експертів).

Підготувати документи та технічні (вимірювальні) засоби:

- 1) документ, що посвідчує особу (паспорт);
- 2) службове посвідчення / доручення Уповноваженого з прав людини;
- 3) пристрої для вимірювання відстані, освітлення, температури, тощо;
- 4) бланк карти спостереження (чек-лист);
- 5) ручку;
- 6) технічні засоби для фото- та відеофіксації.

Попередній інструктаж

1. Розподіл завдань між членами групи НПМ / підгрупами згідно з планом відвідування.
2. Інструктаж з техніки безпеки під час відвідування та домовленість щодо засобів зв'язку між підгрупами в разі необхідності екстреного обміну / уточнення інформації під час проведення відвідування.

Перед входом на територію дисциплінарного батальйону:

- 1) зафіксувати час початку відвідування;
- 2) перевірити наявність зовнішньої таблички;

Отримання доступу на територію дисциплінарного батальйону

Дисциплінарний батальйон — місце несвободи, що не передбачає вільного доступу. Доступ на територію групи НПМ відбувається через контрольно-пропускний пункт ВЧ (КПП).

Необхідно:

- 1) пред'явити черговому КПП документи;
- 2) пояснити мету відвідування;
- 3) попросити чергового повідомити про прибуття командний склад дисциплінарного батальйону та про необхідність провести групу до розташованого штабного приміщення для попереднього спілкування.

ПОРЯДОК ДІЙ ГРУПИ В РАЗІ ПЕРЕШКОДЖАННЯ У ВІЗИТІ

Повторно звернутися до чергового чи іншої службової особи, яка перешкоджає, і зафіксувати спілкування зі службовою особою за допомогою засобів відео- / аудіозапису.

Поінформувати чергового чи іншу службову особу, яка намагається перешкоджати перевірці, що діяльність групи НПМ ведеться за дорученням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, і перешкоджання роботі групи — перешкоджання діяльності Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. У зв'язку з цим попередити службову особу, що вона може бути притягнена до юридичної відповідальності.

У разі недопуску учасників групи НПМ до місця несвободи, створення перешкод у роботі групи НПМ, керівник групи НПМ (мобільний керівник групи НПМ) повідомляє про це відповідного представника Уповноваженого, правоохоронні органи, департамент НПМ, керівництво органу державної влади та управління, у підпорядкуванні якого перебуває місце несвободи, складає стосовно всіх винуватців протоколи про адміністративне правопорушення за ст. 188–40 КУпАП (невиконання законних вимог Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини або представників Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини), складає повідомлення про злочин за ознаками кримінального правопорушення, відповідальність за яке передбачена ст. 344 КК України (втручання в діяльність державного діяча) та надсилає їх до Департаменту НПМ для подальшої реалізації, а після забезпечення працівниками правоохоронних органів умов для безперешкодного проведення відвідування НПМ продовжує розпочате відвідування НПМ.

У разі виникнення будь-якої екстреної ситуації під час відвідування НПМ, виникнення загрози життю та здоров'ю учасника групи НПМ, негайно повідомляють про це керівника групи НПМ, Департамент НПМ та правоохоронні органи.

СПІЛКУВАННЯ З КОМАНДИРОМ ДИСЦИПЛІНАРНОГО БАТАЛЬЙОНУ

(старшим офіцером, що виконує обов'язки
командира батальйону)

Керівник групи НПМ на початку відвідування НПМ:

- 1) інформує командира дисциплінарного батальйону або інших відповідальних осіб про підставу та мету відвідування НПМ;
- 2) представляє всіх учасників групи НПМ, пред'являє службові посвідчення та доручення Уповноваженого на участь у відвідуваннях НПМ;
- 3) повідомляє про повноваження і завдання учасників групи НПМ;
- 4) висловлює вимогу про сприяння у проведенні відвідування НПМ;
- 5) пояснює мету відвідування, методи роботи, повноваження членів групи НПМ:
  - ▶ доступ до приміщень;
  - ▶ право на фото-, аудіо-, відеофіксацію;
  - ▶ ознайомлення зі службовою документацією;
  - ▶ спілкування з особами змінного складу без третіх осіб;
  - ▶ тривалість візиту тощо;
- 6) з'ясовує кількість засуджених військовослужбовців / осіб змінного складу в дисциплінарному батальйоні, зокрема: за місцем їхнього перебування (казарми, карантинне відділення, медична частина, заклади охорони здоров'я, залучені до праці поза розташуванням дисциплінарного батальйону); за зайнятістю (залучені до господарчого обслуговування, до роботи на виробництві (підсобному господарстві), навчального центру (ПТУ, навчальні класи, заходи виховного, культурно-масового характеру тощо));
- 7) з'ясовує рівень укомплектування персоналу в установі офіцерського та молодшого-начальницького складу, медичного персоналу;

- 8) з'ясовує відомості щодо застосування до осіб змінного складу спецзасобів та вогнепальної зброї, факти тілесних ушкоджень;
- 9) пропонує підготувати інформацію про результати проведених відомчих перевірок діяльності установи, перевірок та актів прокурорського реагування;
- 10) просить довідку про стан правопорядку;
- 11) просить и довідку про застосування до осіб змінного складу стягнень та заохочень;
- 12) просить довідку про стан правопорядку;
- 13) просить інформацію про кількість осіб, що перебувають на профілактичному обліку: злісних порушників режиму утримання, схильних до самогубства та членоушкодження;
- 14) просить копію внутрішнього розпорядку;
- 15) просить довідку про застосування до осіб змінного складу фізичної сили та спецзасобів;
- 16) просить довідку про комунально-побутове забезпечення, зокрема харчування (копію відповідних звітів служби тилу);
- 17) просить копію акта вимірювання площі;
- 18) просить копію звіту з медичної частини;
- 19) пропонує оформити за час візиту проблемні питання з організації діяльності дисциплінарного батальйону.

АЛГОРИТМ ДІЙ ГРУПИ НПМ ПІД ЧАС ВІДВІДУВАННЯ

Огляд приміщень дисциплінарного батальйону

Група НПМ / підгрупи НПМ безперешкодно оглядають будь-які приміщення, будівлі та споруди місця несвободи, вивчають умови тримання та поведження з утримуваними в ньому особами, проводять фото- та відеофіксацію стану утримання осіб у місці несвободи, проявів неналежного поведження з ними, будь-яких фактів порушення прав і свобод людини.

Під час відвідування необхідно оглянути такі приміщення:

- 1) приміщення для обшуку, первинного медичного огляду;
- 2) карантинне приміщення;
- 3) казармені приміщення (житлові);
- 4) приміщення їдальні, кухні, допоміжні приміщення;
- 5) складські приміщення (забезпечення харчовими продуктами, матеріально-технічними засобами, засобами гігієни);
- 6) приміщення лазні;
- 7) приміщення пральні;
- 8) приміщення гауптвахти;
- 9) навчальні класи (за наявності);
- 10) приміщення для телефонного та інтернет-спілкування;
- 11) медичну частину.

Під час відвідування звернути увагу на наявність прогулянкових двориків / місць для прогулянки змінного складу, спеціально облаштованих місць для куріння.

Аналіз документації

Група НПМ має право на безперешкодне ознайомлення з будь-якими документами, зокрема тими, що містять інформацію з обмеженим доступом, отримання їх копій.

Перелік відповідних документів вказано в посібнику відповідно до критеріїв оцінювання стану дотримання прав людини в дисциплінарному батальйоні.

Спілкування

Члени групи НПМ мають право проводити опитування без третіх осіб та за умов, що виключають можливість прослуховування чи підслуховування, будь-яких осіб, які перебувають у місці несвободи, з метою отримання інформації стосовно поведінки з цими особами і умов їх тримання, а також інших осіб, які можуть надати таку інформацію, у разі потреби, при перекладачеві, лікареві, працівниках місць несвободи.

Інтерв'ю як з персоналом, так і з особами, які відбувають покарання в дисциплінарному батальйоні, проводять, враховуючи специфіку спілкування, психологічні підходи до отримання інформації, критерій «не нашкодь» тощо.

Саме тому особи-інтерв'юери повинні знати та вміти спілкуватися, мати мінімальні знання як медіації, кризової психології, так і психології конфліктів.

Позбавлення волі негативно впливає на психічні стани осіб, які відбувають покарання.

Наслідок тривалої ізоляції — стани очікування, надії або безнадійності, туги, нудьги і апатії, фрустрації та відчаю.

Це пов'язано з

- ▶ вимушеним ламанням сформованого перед засудженням життєвого стереотипу;
- ▶ різким для більшості засуджених погіршенням побутових умов;
- ▶ перериванням або зниженням якості емоційно значущих соціальних зв'язків;
- ▶ покладанням на засудженого додаткових, раніше не властивих, обов'язків;
- ▶ психічні стани засудженого зазнають істотних змін під впливом самого факту позбавлення волі.

Можна виділити такі психічні стани:

- ▶ після арешту: у психічному стані домінує страх перед майбутнім покаранням;
- ▶ після набуття вироком законної сили: психічний стан засудженого характеризується певною заспокоєністю, що може сягати рівня апатії та депресії;

- ▶ після прибуття до дисциплінарного батальйону: розпочинається адаптація до нових умов життя, коли дуже гостро відчувається обмеження потреб, зміна звичних стереотипів;
- ▶ від 3–4 до 6–8 місяців перебування в дисциплінарному батальйоні: поява та розвиток інтересів у нових умовах життя (утворення неформальних груп, праця, побачення з родичами тощо), що сприяє виникненню в засудженого позитивних емоцій і підвищує ступінь його психічної активності;
- ▶ період перед звільненням (3–8 місяців): характеризується певною дезадаптацією, психологічно дуже складний у зв'язку з очікуванням повернення до військової служби та труднощів, що можуть виникнути.

Крім того, варто мати на увазі, що під час відбування покарання руйнуються життєві цінності, обмежується задоволення звичних потреб, засуджений гостро переживає ворожість нового мікросередовища. Перед ним постає необхідність вироблення нових стратегій поведінки.

ПРОВЕДЕННЯ ІНТЕРВ'Ю (ЗАГАЛЬНІ ПРАВИЛА)

Почніть з традиційного вітання.

1. Знайдіть час, зробити вступні запитання (від 3 до 5 хвилин щонайбільше).
2. Учасники мають знати мету вашого інтерв'ю (ви маєте її повідомити).
3. Бути правдивим щодо цілі інтерв'ю і не робіть неправдивих обіцянок. Пам'ятайте, що інтерв'ю не може мати негайних результатів.
4. Заспокойте респондента щодо конфіденційності — ступінь конфіденційності залежить від кожної конкретної ситуації — і визначте, що це передбачає, у разі потреби.
5. Почніть із загального запитання, дізнайтеся, що важливо для інформаторів і вирішіть, про що говорити передусім.
6. Створіть позитивне перше враження. Будьте уважні, щирі, дбайливі, спочатку визначте готовність до співпраці.
7. Обережно ставте чутливі (особисті, «гарячі») запитання.
8. Дотримуйтеся контрольного списку, але не будьте суворі, будьте об'єктивні, але й відкриті, що дасть вам змогу ставити нові й несподівані запитання.
9. Будьте готові стежити за ходом бесіди. Якщо тема, запланована вами на кінець інтерв'ю, раптом «спливе» на його початку, не зупиняйте респондента. Не забудьте заповнити прогалини в кінці інтерв'ю.
10. Ставте ясні, чіткі, конкретні запитання.
11. Уникайте запитань, на які можна відповісти «так» чи «ні». Однак вони можуть бути використані для уточнення або як питання-фільтри, такі як: «Ви недавно перебуваєте в дисциплінарному батальйоні?».
12. Використовуйте відкриті запитання (хто, чому, що, де, коли, як). Будьте обережні, коли ви будете ставити запитання «чому», в нашій культурі воно іноді має звинувачувальний характер.
13. З'ясуйте позицію респондента. Якщо респондент відповідає дуже стисло, попросіть його пояснити докладніше.

14. Уточнюйте нечіткі, непослідовні відповіді й надавайте зворотний зв'язок на важливі моменти. Для того щоб переконатися, що ви зрозуміли відповідь, повторіть те, що респондент сказав, щоб підтвердити його відповідь. «Те, що сказано, — це ...» «Я розумію це так.... Виправте мене, якщо я помиляюся, але ви вважаєте, що ...».
15. Просіть респондентів навести конкретні приклади. Люди часто схильні говорити в загальних рисах.
16. Запитуйте про посилання на накази, розпорядження, законодавство тощо.
17. Уникайте повторення запитань: це може вказувати на брак інтересу.
- 18. Уникайте передання ціннісних суджень / таких, що впливають на відповіді.**
- 19. Не впливайте на відповіді виказуванням (мовою тіла, мімікою) свого ставлення.**
- 20. Не допомагайте респондентові давати відповідь.**
21. Проводьте інтерв'ю неофіційним способом, змішуючи запитання і проводячи їх обговорення.
22. Не заважайте іншим учасникам, нехай вони теж долучаються до розмови.
23. Не суперечте респондентам.
24. Не поспішайте. Будьте терплячі. Створення паузи дає вам і респондентові час подумати.
25. Не ставте розпливчасті або формальні запитання.
26. Постарайтеся проводити інтерв'ю в дружній обставі.
27. Будьте обізнані зі способами невербальної комунікації.
28. Піддавайте сумнівам рішення, відзначайте нечіткі, розпливчасті судження і перевіряйте, чи ви правильно їх зрозуміли, у респондента.
29. Будьте відкриті до сприйняття і об'єктивні.
30. Слухайте уважно і викажіть справжню зацікавленість в інтерв'ю.
31. «Читайте між рядками» і намагайтеся зрозуміти мовчання.
32. Розглядайте контекст.
33. Ведіть запис інформації систематично для полегшення подальшого аналізу даних.
34. Не ігноруйте того, що не вписується у ваші (інтерв'юера) ідеї й упередження.

35. Ведіть нотатки під час інтерв'ю або робіть записи відразу після нього.
36. Не дозволяйте собі робити нотатки, відволікаючись від уважного вислуховування.
37. Записуйте відповіді дослівно. Будьте систематичні в записах спостережень, записуйте слова або дії точно, описово, а не аналітично.
38. Коментарі щодо ваших (інтерв'юера) вражень, спостережень або свої інтерпретації пишіть окремо в дужках.
39. Попросіть респондента зробити паузу в разі необхідності, щоб повністю записати відповідь.
40. Також слід пам'ятати, що ведення нотаток також може бути сприйняте як загроза в певних ситуаціях: ви просто маєте використовувати вашу пам'ять.
41. Не допускайте, щоб інтерв'ю було занадто довге. Воно не може бути більше ніж 10–15 хвилин для індивідуальної бесіди.
42. Коротко обговоріть, як пройшло інтерв'ю.
43. Подякуйте респондентові.
44. Запитайте, чи відповідач має будь-які запитання.

АЛГОРИТМ ДІЙ У РАЗІ ВИЯВЛЕННЯ ОЗНАК НЕНАЛЕЖНОГО ПОВОДЖЕННЯ

Після отримання інформації щодо ймовірного неналежного поведження проводять перевірку фактів за умови, якщо це можливо, а саме фіксують ознаки катувань та інших жорстоких або таких, що принижують гідність, видів поведження та покарання, досліджують, відповідно, загальну, службову та медичну документації (див. відповідний розділ), додатково опитують зазначених та відповідальних осіб.

У разі підтвердження фактів керівник групи НПМ діє відповідно до п. 5.4 Регламенту організації та здійснення регулярних відвідувань місць несвободи для виконання функцій національного превентивного механізму в Україні, затвердженого наказом Уповноваженого ВРУ з прав людини 02 червня 2023 року № 60.15/23:

«У разі виявлення під час візиту випадків жорстокого, нелюдського поведження, катування, інших порушень прав утримуваних у місці несвободи осіб, зокрема тих, що становлять загрозу життю та здоров'ю таких осіб, керівник групи НПМ вживає невідкладних заходів для припинення порушення, та/або виклику служб швидкого реагування правоохоронних органів, охорони здоров'я, надзвичайних ситуацій, тощо, та залишається на місці до їх прибуття».

ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ ЗА УЧАСТЮ КЕРІВНИЦТВА ЗАКЛАДУ

Перед підбиттям підсумків група НПМ коротко обговорює основні питання та факти виявлені під час візиту.

Для підбиття підсумків група НПМ спілкується з представниками дисциплінарного батальйону (командним складом, керівниками відповідних підрозділів) в окремому приміщенні.

За підсумками кожний учасник групи НПМ доводить до відома керівника дисциплінарного батальйону та/або інших відповідальних осіб свої зауваження, виявлені порушення та недоліки.

Пояснює процедуру написання звіту та надання рекомендацій.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО НАПИСАННЯ ЗВІТУ

Звіт формує керівник групи НПМ на підставі інформації та матеріалів, що надали всі члени групи.

Звіт за результатами відвідування

до _____
(повна назва органу / установи, відвідування якого/ї проводиться)

(місце складання звіту)

« _____ » _____ 20 _____

Склад групи:

1. П. І. Б., посада. _____
2. П. І. Б. представника громадськості. _____

Керівництво місця несвободи:

1. П. І. Б., посада. _____

Відповідно до вимог статті 191 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» працівники Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, разом із представниками громадськості _____ року провели відвідування до _____, який розташований за адресою: _____.

У разі, якщо відвідування повторне, зазначають, коли відбулось попереднє і які були надані рекомендації за його результатами.

Попереднє відвідування відбулось у _____ році. За його результатами надано такі рекомендації:

1. _____
2. _____
3. _____

Дальшим блоком у звіті відображають позитивні сторони в діяльності місця несвободи щодо забезпечення прав засуджених, стан виконання наданих рекомендацій та інші позитивні зміни, що відбулися після попереднього візиту національного превентивного механізму.

Також обов'язково зазначають кількість осіб, з якими проведено спілкування (інтерв'ю).

Дальший блок звіту — виявлені порушення конституційних прав людини і громадянина.

Зазначають: «Під час відвідування виявлено такі порушення прав та свобод людини:».

Виявлені порушення описують з посиланням на відповідні НПА, вони повинні містити виявлені факти, що підтверджуються доказовою базою (фото, матеріалами, інтерв'ю, поясненнями тощо). Оцінення стану дотримання прав і свобод людини проводиться відповідно до викладених у методичних рекомендаціях критеріїв оцінювання.

Приклад

Свобода від катувань або жорстокого, нелюдського або такого, що принижує людську гідність, поводження чи покарання (ст. 28 Конституції України, ст. 1, 2 Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, Мінімальні стандартні правила поводження з ув'язненими (Правила Мандели), ст. 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, Європейська конвенція про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню)

В описовій частині порушення зазначають, у чому суть виявлених порушень, якими документами або іншою інформацією це підтверджується.

Основні види порушень для цього виду місць несвободи такі:

- 1) надмірне або неправомірне застосування заходів фізичного (морального) впливу, спеціальних засобів та зброї;
- 2) нема фіксації тілесних ушкоджень;
- 3) незаконні підстави застосування засобів, не передбачених законодавством;
- 4) заходи фізичного впливу;
- 5) нема медичного огляду особи, до якої застосовували фізичну силу, спеціальні засоби або зброю;

- 6) не проведення перевірки за випадками катування та жорстокого поводження;
- 7) нема фіксації тілесних ушкоджень та побутових травм;
- 8) образи, принизливе ставлення, цькування тощо.

Рекомендації та додатки

Розділ рекомендацій слід розділити на підрозділи за переліком органів (установ), яким надають такі рекомендації, та їхніми повноваженнями.

У разі, коли під час візиту виявлено порушення прав громадян, що містять ознаки складу злочину, зазначають рекомендації відповідним правоохоронним органам щодо перевірки таких обставин.

Звіт підписує особа, яка його готувала.

До звіту додають фотоматеріали, копії документів, що наочно підтверджують виявлені порушення (в додатку).

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ, ЩО РЕГУЛЮЮТЬ ДІЯЛЬНІСТЬ ДИСЦИПЛІНАРНОГО БАТАЛЬЙОНУ

Міжнародні акти

1. [Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання.](#)
2. [Факультативний протокол до Конвенції.](#)
3. [Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.](#)
4. [Європейська конвенція про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню.](#)
5. [Декларація про захист усіх осіб від катувань та інших жорстоких, нелюдських або принизливих для гідності видів поводження та покарання, прийнята Генеральною Асамблеєю ООН резолюцією 3452 \(XXX\) від 9 грудня 1975 року.](#)
6. [Загальна декларація прав людини 1948 року](#)
7. [Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 року.](#)
8. [Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права.](#)
9. [Мінімальні стандартні правила поводження з ув'язненими \(Правила Манделі\).](#)
10. [Принципи медичної етики, резолюція ГА ООН 37/194 від 18 грудня 1982 року.](#)
11. Звід принципів захисту всіх осіб, які піддаються затриманню або ув'язненню в будь-якій формі. Резолюція 43/173 ГА ООН від 9 грудня 1988 р.
12. Токійська декларація. Основні лікарські принципи щодо катувань та інших видів жорстокого, негуманного або принизливого поводження чи покарання під час затримання та ув'язнення. Прийнята 29-ю Всесвітньою медичною асамблеєю, Токіо, жовтень 1975 р.
13. [Основні принципи поводження з ув'язненими. Резолюція 45/111 Генеральної Асамблеї ООН від 14 грудня 1990 р.](#)

14. [Римський статут міжнародного кримінального суду.](#)
15. [Стандарти Європейського комітету з питань запобігання катуванням.](#)
16. [Європейська соціальна хартія.](#)
17. [Базові мінімальні стандарти ЄКПТ.](#)
18. [Конвенція ООН про права інвалідів.](#)

Національне законодавство

19. [Конституція України.](#)
20. [Кримінальний кодекс України.](#)
21. [Кримінально-виконавчий кодекс України.](#)
22. [Кримінально-процесуальний кодекс України.](#)
23. [Кодекс законів про працю України.](#)
24. [Закон України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини».](#)
25. [Закон України «Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України».](#)
26. [Закон України «Про Дисциплінарний статут Збройних Сил України».](#)
27. [Закон України «Про Статут гарнізонної та вартової служби Збройних Сил України».](#)
28. [Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я».](#)
29. [Закон України «Про подолання туберкульозу в Україні» від 14 липня 2023 року № 3269-IX.](#)
30. [Закон України «Про протидію поширенню хвороб, зумовлених вірусом імунодефіциту людини \(ВІЛ\), та правовий і соціальний захист людей, які живуть з ВІЛ».](#)
31. [Закон України «Про захист населення від інфекційних хвороб».](#)
32. [Закон України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення».](#)
33. [Закон України «Про систему громадського здоров'я».](#)
34. [Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні».](#)
35. [Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні».](#)
36. [Закон України «Про реабілітацію осіб з інвалідністю».](#)
37. [Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців і членів їх сімей»\) право на психологічну реабілітацію.](#)

38. Закон України [«Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я»](#).
39. Закон України [«Про державні соціальні стандарти і державні соціальні гарантії»](#).
40. Закон України [«Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні»](#).
41. Закон України [«Про соціальні послуги»](#).

Підзаконні нормативно-правові акти

42. [Порядок відбування покарання засуджених військовослужбовців у виді тримання в дисциплінарному батальйоні, затверджений наказом Міністерства оборони України 04 червня 2021 року № 155.](#)
43. [Інструкція з організації несення служби черговими змінами охорони і конвоювання підрозділів Військової служби правопорядку у Збройних Силах України та конвоювання засуджених, узятих під варту, заарештованих та затриманих військовослужбовців, затверджена наказом Міністерства оборони України 22 січня 2018 року № 20, зареєстрована в Міністерстві юстиції України 27 лютого 2018 року за № 241/31693.](#)
44. [Правила застосування спеціальних засобів військовослужбовцями Військової служби правопорядку у Збройних Силах України під час здійснення службових обов'язків, затверджені Постановою КМУ від 18 січня 2003 № 83.](#)
45. [Порядок організації несення служби черговими змінами охорони і конвоювання підрозділів Військової служби правопорядку у Збройних Силах України та конвоювання засуджених, узятих під варту, заарештованих та затриманих військовослужбовців, затверджений наказом МО №178 від 05.07.2022 року.](#)
46. [Порядок здійснення в особливий період обміну медичними та іншими документами військовослужбовців між закладами охорони здоров'я державної та комунальної власності, державними установами Національної академії медичних наук, в яких військовослужбовці перебували \(перебувають\) на лікуванні, та військовими частинами, територіальними центрами комплектування та соціальної підтримки, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2023 р. № 901.](#)
47. [Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 14 лютого 2012 року № 110 «Про затвердження форм первинної облікової](#)

документації та Інструкцій щодо їх заповнення, що використовуються у закладах охорони здоров'я незалежно від форми власності та підпорядкування».

48. Правила проведення обов'язкових профілактичних медичних оглядів працівників окремих професій, виробництв та організацій, діяльність яких пов'язана з обслуговуванням населення і може призвести до поширення інфекційних хвороб, затвержені наказом МОЗ від 23.07.2022 № 280 (у редакції наказу МОЗ 21.02.2013 № 150).
49. Перелік професій, виробництв та організацій, працівники яких підлягають обов'язковим профілактичним медичним оглядам, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23 травня 2001 року № 559.
50. Порядок надання медичної допомоги людям, які хворіють на туберкульоз, з числа осіб, взятих під варту, чи які тримаються в установах виконання покарань, встановлює Кабінет Міністрів України.
51. Національний перелік основних лікарських засобів і виробів медичного призначення, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 25.03.2009 № 333.
52. Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 28.09.2012 № 751 «Про створення та впровадження медико-технологічних документів зі стандартизації медичної допомоги в системі Міністерства охорони здоров'я України».
53. Правила зберігання та проведення контролю якості лікарських засобів у лікувально-профілактичних закладах, затвержені наказом Міністерства охорони здоров'я України від 16.12.2003 № 584.
54. Заходи та Засоби щодо попередження інфікування при проведенні догляду за пацієнтами, затвержені наказом Міністерства охорони здоров'я України від 03.08.2020 № 1777.
55. Норми харчування військовослужбовців Збройних Сил, інших військових формувань та Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації, поліцейських, осіб рядового та начальницького складу підрозділів Державної фіскальної служби, осіб рядового, начальницького складу органів і підрозділів цивільного захисту, затвержені постановою Кабінету Міністрів України від 29 березня 2002 року № 426.

56. [Перелік професій, виробництв та організацій, працівники яких підлягають обов'язковим профілактичним медичним оглядам, порядку проведення цих оглядів та видачі особистих медичних книжок, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23 травня 2001 року № 559.](#)
57. [Порядок проведення обов'язкової евакуації окремих категорій населення в разі введення правового режиму воєнного стану, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 07 листопада 2018 року № 934.](#)
58. [Положення про психологічну реабілітацію військовослужбовців Збройних Сил України та Державної спеціальної служби транспорту, які брали участь в антитерористичній операції, здійснювали заходи із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях чи виконували службові \(бойові\) завдання в екстремальних умовах, наказ Міністерства оборони України від 9 грудня 2012 року № 702.](#)
59. [Положення про дистанційне навчання, затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 25 квітня 2013 року № 466, зареєстроване в Міністерстві юстиції України 30 квітня 2013 року за № 703/23235.](#)
60. [Порядок розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві, затверджений постановою КМУ від 17 квітня 2019 року № 3337.](#)
61. [Правила застосування фізичного обмеження та \(або\) ізоляції при наданні психіатричної допомоги особам, які страждають на психічні розлади, затверджені наказом МОЗ України від 24.03.2016 № 240.](#)
62. [Інструкція щодо заповнення форми первинної облікової документації № 511/о.](#)

ДОДАТКИ

ДОДАТОК 1 Анкета фіксації результатів відвідування дисциплінарного батальйону

(заповнює кожен учасник групи НПМ)

_____ (повна назва установи)

Адреса установи (вулиця, номер будинку, населений пункт, область): _____

_____

Дата відвідування: _____

Час початку: ___ год ___ хв Час завершення: ___ год ___ хв

Склад групи НПМ (П. І. Б., телефон)

Представники дисциплінарного батальйону (посада, військове звання, прізвище, ім'я, по батькові, які були присутні під час відвідування НПМ):

Обставини, що перешкоджають проведенню відвідування

Спілкування з керівництвом дисциплінарного батальйону

Загальна інформація

Рік створення дисбату _____;

Рік побудови приміщень установи _____;

Пристосовані приміщення / побудовані згідно з ДБН

Кількість персоналу _____, з них атестованих _____.

Вакансії _____

Інформація про контингент (змінний склад)

Планове наповнення установи _____;

Кількість засуджених військовослужбовців (змінний склад):

Загальна кількість осіб змінного складу	
Кількість осіб змінного складу на час відвідування	
Осіб рядового складу	
Осіб офіцерського складу	
Осіб з інвалідністю	
Осіб, які готуються до звільнення	
Кількість за місцем перебування	
казарми	
карантинне відділення	
медична частина	
заклади охорони здоров'я	
залучені до праці поза розташуванням дисциплінарного батальйону	
за зайнятістю	
залучені до господарчого обслуговування:	
1) їдальня	
2) ремонтні роботи	
3) інше	

до роботи на виробництві (в підсобному господарстві)	
навчального центру (ПТУ, навчальні класи, заходи виховного, культурно-масового характеру)	
інше	
кількість осіб, що перебувають на профілактичному обліку	
злісні порушники режиму утримання	
схильні до самогубства та членушкодження	

Перелік приміщень дисциплінарного батальйону для осіб змінного складу

Кількість казармених приміщень	
Їх розрахункова наповнюваність	1. 2. 3. 4. 5.
Їх фактична наповнюваність	1. 2. 3. 4. 5.
Наявність гауптвахти	
Наявність медичної частини	
Лазне-пральний комплекс Їдальня Складські приміщення інше	

Проблемні питання діяльності дисциплінарного батальйону

Виявлення випадків катування, жорстокого, нелюдського або тако-го, що принижує людську гідність, поводження чи покарання (ст. 28 Конституції України)

Закріплення положень про заборону катувань, жорстокого та такого, що принижує честь та гідність поводження, у посадових інструкціях постійного складу	так	ні
Проведення навчань для постійного складу щодо недопустимості неналежного поводження із засудженими військовослужбовцями	так	ні
Проведення навчань з питань динамічної безпеки	так	ні
Проведення навчань з постійним складом щодо поводження з агресивними правопорушниками	так	ні
Обізнаність постійного складу із заборонаю катувань та жорстокого поводження	так	ні
Наявність випадків застосування фізичної сили, спецзасобів або вогнепальної зброї особовим складом чергової частини	так	ні
Підстави застосування заходів фізичного впливу, спецзасобів та зброї	так	ні
наявність рапортів щодо кожного факту застосування	так	ні
Наявність повідомлення про факти застосування заходів фізичного впливу, спецзасобів та вогнепальної зброї: 1) органу управління військової частини, 2) органу управління Служби правопорядку, 3) органів прокуратури, 4) Уповноваженого ВРУ з прав людини	так	ні
	1.	1.
	2.	2.
	3.	3.
	4.	4.
Які спецзасоби застосовуються?		
Чи застосовується як спецзасіб засоби зв'язування? Додаток до Правил застосування спеціальних засобів військовослужбовцями Військової служби правопорядку у Збройних Силах України під час здійснення службових обов'язків, затверджених Постановою КМУ від 18 січня 2003 № 83, дозволено ст. 106 КВК України Які саме?	так	ні

Чи наявні рапорти про застосування спецзасобів?	так	ні
Наявність повідомлень про поранення або смерть військовослужбовців, що сталися внаслідок застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів, а також про всі випадки застосування вогнепальної зброї: 1) безпосереднього начальника Служби правопорядку / начальника Центрального управління Служби правопорядку, 2) у письмовій формі відповідного прокурора	так	ні
Наявність інформації щодо отриманих тілесних ушкоджень у медичній документації особи змінного складу	так	ні
У разі наявності скарг щодо випадків катувань, незаконного застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів, вогнепальної зброї, чи були застосовані заходи захисту скаржника від негативного впливу	так	ні
Описати заходи захисту скаржника		
Наявність зафіксованих викликів екстреної медичної допомоги в разі отримання тілесних ушкоджень особами змінного складу	так	ні

Необхідно переглянути такі документи:

- ▶ книгу обліку інформації про події в установі;
- ▶ журнал обліку виявлених тілесних ушкоджень;
- ▶ журнал звернень засуджених з тілесними ушкодженнями до медичної частини установи;
- ▶ журнал обліку дисциплінарних стягнень та заохочень;
- ▶ журнал порушень режиму утримання засуджених;
- ▶ журнал обліку застосування спецзасобів.

Застосування фізичного обмеження та (або) ізоляції наказ МОЗ України від 24.03.2016 № 240

Чи наявна в медичній частині палата для застосування фізичного обмеження та/або ізоляції?	так	ні
Відповідність приміщення площа не менше ніж 7 кв. м природне освітлення відповідає стандартам припливна вентиляція твердий інвентар м'який інвентар наявність ременів для фіксації	так	ні
	так	ні
	так	ні
	так	ні
	так	ні
	так	ні

Випадки моральних принижень, застосування фізичної сили

Загальний емоційний стан змінного складу		
Чи проводять для засуджених семінари / лекції / інформаційні заняття з питань безпеки, належного поведіння, самокоректованої поведінки?	так	ні
Чи впроваджено в установі систему динамічної безпеки?		
Яким чином розв'язуються питання у разі конфліктних ситуацій?		
Чи відомі засудженим випадки неправомірних дій з боку постійного складу, застосування сили? Якщо так, то застосовуються питання з переліку інтерв'ю щодо тілесних ушкоджень	так	ні
Чи здійснюється психологічний супровід засуджених?	так	ні
Реакція засуджених на групу НПМ		
Реакція засуджених на представників персоналу установи		

Наявність планів і журналів обліку індивідуальних та групових занять психолога із засудженими	так	ні
Чи проводять планову психодіагностику та заняття з психокорекції з профілактики суїциду із засудженими?	так	ні
Чи проводять заняття з підготовки до звільнення?	так	ні

Право на життя та безпеку

Яким чином забезпечується безпека осіб змінного складу в разі сповіщення «Повітряна тривога»?		
Наявність бомбосховища або тимчасового укриття	так	ні
Наявність інформації / схем маршрутів переміщення осіб змінного складу до укриття	так	ні
Обладнання бомбосховища / укриття		
Наявність плану евакуації осіб змінного складу в разі введення правового режиму воєнного стану відповідно до Порядку проведення обов'язкової евакуації окремих категорій населення в разі введення правового режиму воєнного стану , затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 07 листопада 2018 року № 934	так	ні

Дотримання правил пожежної безпеки

План пожежної безпеки батальйону, затверджений командиром військової частини та узгоджений з органами пожежної охорони і доводиться до всіх посадових осіб	так	ні
Загальна інструкція щодо пожежної безпеки у військовій частині, використання сил та засобів для гасіння пожежі		
Витяг з інструкції про порядок евакуації особового складу, бойової та іншої техніки і матеріальних засобів повинен бути в чергового частини		

Наявність системи протипожежної сигналізації: ▶ в казармах ▶ в їдальні ▶ в інших приміщеннях	так	ні
Наявність планів евакуації на випадок пожежі		
Наявність і стан вогнегасників		

- ▶ Фіксація безповоротних втрат особового складу / смерті осіб змінного складу.

Право на свободу та особисту недоторканність (ст. 29 Конституції України)

Наявність вироків суду, розпорядження про виконання судового рішення щодо засуджених військовослужбовців	так	ні
Чи видавали військову форму (за сезоном) особам змінного складу в разі відсутності	так	ні
Наявність особових справ осіб змінного складу	так	ні
Наповненість особових справ		
1) Наявність грошових та речових атестатів	так	ні
2) Наявність медичної книжки	так	ні
3) Наявність військових квитків	так	ні
4) Наявність службових карток	так	ні
5) Наявність опису особистих речей	так	ні
Наявність атестатів на продовольство (крім офіцерів, які проходять військову службу за контрактом)	так	ні
Наявність окремого приміщення для новоприбулих осіб змінного складу, визначеного наказом командира дисбату	так	ні
Наявність місця для проведення обшуку	так	ні
Наявність місця проведення медичного огляду	так	ні
Чи проводять спеціальну обробку обмундирування і натільної білизни	так	ні
Чи проводяться з новоприбулими особами такі дії?		
1) особиста бесіда із засудженим військовослужбовцем командира дисбату / його заступника	так	ні

2) доведення під підпис засудженому військовослужбовцеві порядок та умови відбування покарання, його права, обов'язки	так	ні
3) вручення відповідної пам'ятки із зазначенням прав, обов'язків, заборон і обмежень засуджених військовослужбовців, єдиного телефонного номера системи надання безоплатної правової допомоги, телефонних номерів гарячих ліній Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, відповідної прокуратури та Державного бюро розслідувань	так	ні
4) зарахування засудженого військовослужбовця до списків дисциплінарної роти (групи утримання офіцерів) з дня його прибуття	так	ні
Наявність в адміністративній групі (стройовій частині) першого примірника опису особистих речей		
Чи проведено зарахування особистих грошей засудженого військовослужбовця на особовий рахунок засудженого?	так	ні
Чи занесено інформацію про кожного засудженого військовослужбовця, який прибув до дисциплінарного батальйону, до книги обліку засуджених військовослужбовців?	так	ні
Карантинне приміщення для розміщення новоприбулих осіб змінного складу		
Наявність карантинного приміщення, його відповідність до умов перебування, санітарно-гігієнічних вимог	так	ні
Площа приміщення 4 кв. м на 1 особу	так	ні
Температурний режим		
Достатність денного освітлення	так	ні
Достатність штучного освітлення	так	ні
Припливна вентиляція	так	ні
Примусова вентиляція	так	ні
Доступ до питної води	так	ні
Наявність твердого інвентарю	так	ні
Наявність м'якого інвентарю	так	ні
Наявність санвузлів Стан санвузлів	так	ні
Наявність засобів гігієни	так	ні
Прогулянковий дворик	так	ні
Наявність в осіб однострою відповідно до сезону	так	ні

Право на охорону здоров'я, медичну допомогу (ст. 49 Конституції України, 24, 25 правила Нельсона Манделі, Європейські пенітенціарні правила (правила 38, 46.1), ст. 8 КВК України)

Наявність медичного персоналу, молодшого медичного персоналу згідно зі штатним розписом;

Наявність вакантних посад у медичній частині;

Додати копію штатного розпису та графіки роботи закладу і чергувань медичного персоналу

Перевірити наявність правових підстав здійснення діяльності у сфері медичної практики (та отримати копії)		
ліцензія на медичну практику	так	ні
сертифікат акредитації закладу	так	ні
наказ про взаємодію із закладами охорони здоров'я МОЗ України	так	ні
наказ про комісію з інфекційного контролю в установі	так	ні
комплексний план протиепідемічних та санітарно-гігієнічних заходів щодо попередження та запобігання розповсюдженню інфекційних, паразитарних захворювань у лікарняних закладах і медичних частинах	так	ні
клінічні протоколи надання медичної допомоги	так	ні
протокол використання лікарського засобу налоксон під час надання екстреної медичної допомоги особам з комою невідомої етіології та/чи у разі підозрі на отруєння / передозування опіоїдами на догоспітальному етапі	так	ні
угода про співпрацю зі спеціалізованою установою на утилізацію медичних відходів	так	ні
організація доступу осіб позбавлених волі до медичної частини, наявність журналу попереднього запису на амбулаторний прийом в установі	так	ні

Медична частина:

- ▶ перелік медичних кабінетів:

- перелік процедурних (маніпуляційних) кабінетів та їх обладнання:

Наявність інфекційного ізолятора	так	ні
кількість осіб утримується		
кількість ліжок		
підстави поміщення (зазначається хвороба, з якою особу розміщують окремо від інших)		
Наявність ізолятора для осіб з психічними розладами	так	ні
кількість осіб утримується		
кількість ліжок		
застосування м'якої фіксації (підстави, порядок застосування)		
підстави поміщення (висновок спеціальної лікарської комісії)		
специфіка обладнання приміщення (зазначається)		

Стаціонар медичної частини

Кількість палат-камер		
Кількість осіб, що утримується		
Кількість ліжкомісць: ▶ усього ▶ у палаті-камері	<ol style="list-style-type: none"> 1. 2. 3. 4. 5. 6. 	
Палати 1. Жила площа на одну особу (не менше ніж 5м ²)	<ol style="list-style-type: none"> 1. 2. 3. 4. 5. 6. 	
Описати технічний стан у палатах (нема стаціонару, необхідність проведення ремонтних робіт тощо)		
Санітарно-гігієнічні умови в палатах		
освітлення	задов.	незадов.
прибирання	так	ні
вентиляція	так	ні
температурний режим в зимовий період — не нижче від + 20° С	так	ні
Кварцування Перевірити наявність графіків	так	ні
дезінфекція		

Якщо медичне обладнання не працює або його нема — вказати, яким чином проводиться обстеження осіб.

Забезпеченість медичної частини медичними препаратами та виробами медичного призначення:

- ▶ потреба в медикаментах та výroбах медичного призначення для медичної частини;

- ▶ забезпеченість медикаментами та виробами медичного призначення на дату візиту (витребувати копію переліку наявних ліків)

наявність карт обліку лікарських засобів та їх аналогів, виробів медичного призначення і технічних та інших засобів реабілітації, отриманих від родичів та інших осіб	так	ні
наявність у медичній документації (медичній карті № 025/о або медичній карті № 003/о)	так	ні
заяв від родичів засуджених або інших осіб про передачу ліків,	так	ні
виробів медичного призначення і технічних та інших засобів реабілітації за умови їх призначення лікарем та погодження з начальником медичної частини з підписом особи позбавленої волі про ознайомлення	так	ні
ліки зберігають <ul style="list-style-type: none"> ▶ в окремій шафі медичної частини, ▶ персональній скриньці, ▶ видають для прийому під розпис після призначення лікаря, ▶ приймають без обмежень та обліку, ▶ (інше зазначається) 		

проведення дезінфекції (зокрема кварцування) приміщень медичної частини		
графіки прибирань приміщень	так	ні
графіки кварцувань приміщень	так	ні
журнал прибирань	так	ні
журнал обліку роботи кварцових ламп	так	ні
забезпеченість дезінфекційними засобами	так	ні
забезпеченість кварцевими лампами	так	ні

Проведення первинного медичного огляду при прийомі в установу

- ▶ Особа, яка проводить:

- ▶ Присутні особи під час проведення огляду:

Наявність окремого кабінету для проведення медичного огляду	так	ні
Складник медичного огляду під час прибуття до установи		
скарги засудженого на стан здоров'я	так	ні
оцінка загального стану	так	ні
наявність тілесних ушкоджень	так	ні
	так	ні
стан органів та систем	так	ні
медичний висновок	так	ні
рекомендації	так	ні
фіксація в медичній документації	так	ні
наявність у медичній картці 025/о екземпляра довідки, у якій медичний працівник детально описує характер ушкоджень, їх розміри та розташовання	так	ні

Перевірити наявність записів та збіг даних у журналі обліку виявлення тілесних ушкоджень в осіб, які прибули до дисциплінарного батальйону, в книзі обліку заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події та медичних картках осіб

Повне медичне обстеження

хто проводить: фельдшер (медична сестра) ____ черговий лікар група лікарів (терапевт, психіатр, стоматолог) _____ в разі потреби огляд лікарями інших спеціальностей		
чи входять до повного медичного обстеження:		
збір анамнестичних даних	так	ні
антропометричні дослідження (зріст, вага тіла)	так	ні
об'єктивне обстеження органів та систем	так	ні
визначення гостроти зору і слуху	так	ні
аналіз крові (визначення ШОЕ, рівня гемоглобіну, кількості лейкоцитів, цукру в крові за показаннями)	так	ні
загальний аналіз сечі	так	ні
ЕКГ	так	ні
пальцьове обстеження прямої кишки (за показаннями)	так	ні
пневмотахометрія (за показаннями)	так	ні
виявлення осіб, які мають симптоми, що вимагають обов'язкового обстеження на туберкульоз за результатами клінічного скринінгу (продуктивний кашель з виділенням мокротиння, що триває понад два тижні, втрата маси тіла, підвищення температури тіла, нічна пітливість, кровохаркання, біль у грудній клітці), у разі виявлення таких осіб проведення дворазового дослідження мокротиння методом мікроскопії мазка мокротиння	так	ні
лазня		
проведення тілесного огляду осіб позбавлених волі під час відвідування лазні	так	ні
наявність у приміщенні для роздягання (одягання) обладнаного куточка фельдшера	так	ні

Планові профілактичні медичні огляди

кількість разів на рік	
обсяг проведення (перелічити заходи)	

кількість осіб, яким проведено періодичний медичний огляд (впродовж поточного року)		
наявність журналу обліку результатів проходження профілактичного медичного огляду	так	ні
повнота та своєчасність ведення журналу обліку результатів проходження профілактичного медичного огляду?	так	ні
чи проводять обов'язкові попередні та профілактичні медичні огляди засудженим, які працюють на об'єктах (відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 23 травня 2001 року № 559 «Про затвердження переліку професій, виробництв та організацій, працівники яких підлягають обов'язковим профілактичним медичним оглядам, порядку проведення цих оглядів та видачі особистих медичних книжок»)		
харчування	так	ні
медичних частинах	так	ні
лікарняних закладах	так	ні
аптеках	так	ні
пральнях	так	ні
лазнях	так	ні
кімнатах для тривалих побачень	так	ні
гуртожитках, клубах,	так	ні
об'єктах водозабезпечення та каналізації	так	ні
наявність особових санітарних книжок	так	ні

Організація надання невідкладної медичної допомоги

наявність медичного працівника в установі цілодобово	так	ні
щодня (вказати часи роботи)	з ____ по ____	
у вихідні дні цілодобово	так	ні
у вихідні дні	з ____ по ____	
чи є відмови в наданні невідкладної допомоги (швидка медична допомога)	так	ні
наявність журналу обліку прийому, виписування засуджених та відмов від госпіталізації у медичній частині (лікарняному закладі)	так	ні

Дотримання заходів інфекційного контролю

невідкладна ізоляція хворих з підозрою на туберкульоз до уточнення діагнозу	так	ні
впродовж якого часу після виявлення підозри		
Методи обстеження:		
рентгенографія: впродовж якого часу після виявлення підозри		
мікроскопія мокротиння в лабораторії закладу охорони здоров'я впродовж якого часу після виявлення підозри		
мікроскопія мокротиння Gxpert, впродовж якого часу після виявлення підозри		
постійне використання закритих ламп УФО в приміщеннях медичної частини	так	ні
послуги лікаря інфекціоніста: при відсутності або вакантній штатній посаді вказати методи залучення лікаря-інфекціоніста для надання медичної допомоги хворим на ВІЛ	так	ні
ведення документації щодо ВІЛ інфікованих осіб форми № 030–5/о «Контрольна карта диспансерного нагляду за ВІЛ-інфікованою особою» та форми № 502–1/о «Реєстраційна карта ВІЛ-інфікованої особи»	так	ні
Забезпечення конфіденційності збереження документації ВІЛ-інфікованих осіб (наказ Міністерства охорони здоров'я України від 10.07.2013 № 585, Закон України «Протидія поширенню хвороб, зумовлених вірусом імунодефіциту людини (ВІЛ), та правовий і соціальний захист людей, які живуть з ВІЛ», а також статті 391 та 40 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я»)	так	ні
обстеження на вірусні гепатити швидкими тестами	так	ні
наявні швидкі тести для виявлення вірусного гепатиту С	так	ні
кількість осіб, які отримали лікування вірусного гепатиту С впродовж поточного року		

Порядок фіксації інформації про виявлені тілесні ушкодження

інформацію фіксують у медичній книжці / амбулаторній картці	так	ні
журнали реєстрації тілесних ушкоджень / книзі медичного огляду	так	ні

Забезпечення лікувальним харчуванням відповідно до Норм харчування військовослужбовців Збройних Сил та інших військових формувань затверджених Постановою КМУ від 29 березня 2022 року № 426

Наявність лікувального харчування, норма 5	так	ні
Кількість осіб		
Наявність дієтичного харчування хворих на туберкульоз та пневмоконіоз	так	ні
Кількість осіб		
Наявність дієтичного харчування, норма 9 (хвороби органів травлення) здійснюється згідно з наказом командира військової частини на підставі висновків начальника медичної служби військової частини	так	ні
Кількість осіб		
Контроль за якістю харчування	так	ні

Забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя

Запобіжні щеплення проти основних інфекційних хвороб	так	ні
Наявність календаря щеплень	так	ні
Відмітки про щеплення у військових квитках	так	ні
Відмітки про звільнення від щеплень у медичних книжках	так	ні

Наявність проявів дискримінації та сегрегації

Наявність сегрегації осіб змінного складу	так	ні
Наявність ієрархії серед осіб змінного складу	так	ні
Залучення осіб до робіт поза графіком робіт з благоустрою, прибирання приміщень, прибирання місць загального користування, санвузлів	так	ні
Наявність скарг на нерівне ставлення за визначеною ознакою	так	ні

<ul style="list-style-type: none"> ▶ уникання; ▶ психологічний тиск; ▶ нерівні умови та права; ▶ надання переваги іншим без очевидної на те причини у професійному плані; ▶ відкрита ненависть та приниження; ▶ фізична розправа (побиття, вбивство) 		
--	--	--

Право на достатній життєвий рівень, що охоплює достатнє харчування, одяг, житло

Зовнішній вигляд осіб змінного складу		
відповідність одягу та взуття до сезону	так	ні
Задовільний стан одягу та взуття (<i>можливість ремонту, зазначається</i>)	так	ні
Зовнішній вигляд засуджених (<i>охайність, чистота</i>)	так	ні
Можливість прання натільної білизни та власного одягу	так	ні
Можливість зміни та ремонту одягу (<i>зазначається</i>)	так	ні
Графік роботи перукарні Казармені приміщення:	так	ні
Наявність пристосованих казарм для перебування змінного складу	так	ні
Блок особистої гігієни:		
Наявність умивальників (один кран на 5–7 осіб)	так	ні
Наявність ножних ванн з проточною водою (не менше ніж 2 на роту)	так	ні
Наявність душових (одна на 15–20 осіб)	так	ні
достатність кількості кабінок для миття		
Наявність туалетних кімнат (обладнуються з розрахунку одна кабіна з унітазом (очком) та один пісуар на 10–12 осіб)	так	ні
Проведення дезінфекції	так	ні
Графік прибирання	так	ні
Спальні приміщення		
Кількість спальних приміщень та їх наповнення (ліжкомісця)	1.	
	2.	
	3.	
	4.	
	5.	

1.Додержання встановлених законом санітарних норм житлової площі: 4 кв. м на одну особу	1. 2. 3. 4. 5. 6. 7.	
Забезпечення індивідуальними спальними місцями	так	ні
Забезпечення постільними речами,рушниками	так	ні
Наявність тумбочки	так	ні
Наявність стола для споживання їжі	так	ні
Наявність стільців відповідно до кількості місць у палаті	так	ні
Наявність місця для зберігання речей		
Доступ до питної води фонтанчики / бачки	так	ні
Щоденна заміна води в бачках	так	ні
Природне освітлення (<i>достатнє для читання та писання</i>)	так	ні
на вікнах жалюзі	так	ні
Штучне освітлення: належний стан і достатня кількість	так	ні
Наявне справне нічне освітлення	так	ні
Електромережі та електроприлади (розподільчі щити, побутові розетки, кип'ятильники тощо) впорядковані, справні	так	ні
Вентиляція		
примусова	так	ні
природна припливна	так	ні
доступ до свіжого повітря	так	ні
Опалення ▶ централізоване ▶ власна котельня ▶ функціонує ▶ не функціонує (за сезоном)		
Температурний режим, зимній період не нижче від +18° С		
Графік прибирання		
Наявність кімнат		
виховної роботи	так	ні

для зберігання власних речей	так	ні
кімнати для споживання їжі	так	ні
сушильні	так	ні
побутового обслуговування	так	ні
Можливість прання, прасування, ремонт натільної та постільної білизни, одягу, взуття	так	ні
Можливість просушування та прожарювання постільної білизни, одягу і взуття у спеціальних приміщеннях	так	ні
Наявність інформаційних стендів	так	ні
Наявність у приміщеннях пам'яток для засуджених щодо їхніх прав та обов'язків	так	ні
Наявність місця для прогулянки/прогулянкових двориків, їх стан та обладнання	так	ні
Опис прогулянкового дворика		
Надання прогулянок, встановленої тривалості тощо	так	ні
Наявність скарг на неналежні умови утримання (короткий опис)		

Організація харчування

Наявність меню в їдальні	так	ні
Вартість харчування на 1 засудженого військовослужбовця		
Можливість вживати їжу в непризначений час, в перервах між споживаннями їжі	так	ні

Наявність відповідної документації меню-розкладки меню-вимоги	так	ні
Наявність дієтичного та лікувально-профілактичного меню (за призначенням медичної служби)	так	ні
Наявність дозвільної документації	так	ні
Наявність санітарних книжок у персоналу та залучених чергових	так	ні
Якість їжі — відповідність до органолептичних властивостей	так	ні
Задовільний санітарний стан приміщень харчоблоку	так	ні
Задовільний санітарний стан холодильного обладнання	так	ні
Відповідність до правил зберігання харчових продуктів (харчове сусідство)	так	ні
Наявність резервних засобів приготування їжі	так	ні
Процедура миття посуду		
Порядок роздачі їжі		
Проведення перевірки якості їжі черговим частини	так	ні
Функції чергового їдальні		
Наявність скарг на погане харчування		

Лазне-пральне обслуговування

Наявність графіка миття та прання білизни (<i>пропускна спроможність лазні повинна забезпечувати не менше ніж 4-разове на місяць миття</i>)	так	ні
Кількість часу миття на 1 особу		
щотижневе	так	ні
Забезпечення гігієнічними засобами (милом), продезінфікованими мачулами та рушниками	так	ні
Проведення медогляду	так	ні
Окреме місце для проведення медогляду	так	ні
Відповідність лазні до санітарно-гігієнічних норм	так	ні
Наявність санітарного вузла	так	ні
Вентиляція (обрати): свіже повітря задуха сирість		
Освітлення: достатнє не достатнє		
Наявність графіка прибирання	так	ні
Душова з достатньою кількістю сіток для миття (зазначити кількість)	так	ні
Можливість регулювання тиску та температури води	так	ні
Безпечність користування інвентарем (<i>зумові килимки, справність електромереж тощо</i>)	так	ні
Кількість прожарювальних камер		
потребує ремонту		
Кількість пральних машин		
потребує ремонту		
Наявність прасувальних машин (<i>прасок</i>)		
потребує ремонту		
Хто прибирає в лазні після завершення миття роти?		

Права осіб з інвалідністю

Доступність приміщень для маломобільних груп		
Наявність у дисбаті осіб з інвалідністю	так	ні
Наявність пандусів (пандус з кутом нахилу не більше ніж 1:12. Ширина пандуса повинна бути не менше ніж 1,2 м за однібічного руху і не менше ніж 1,8 м — за двобічного. На початку і кінці пандуса слід передбачати горизонтальні площадки завдовжки не менше ніж 1,5 м)		
у приміщеннях для короткострокових побачень	так	ні
у приміщеннях для довгострокових побачень	так	ні
Наявність пристосувань для усунення фізичних бар'єрів для маломобільних в'язнів	так	ні
Наявність у санітарних вузлах спеціальних умов для осіб змінного складу з інвалідністю (ДБН В.2.2–9 і ДБН В.2.2–17)	так	ні
Наявність засобів малої механізації відповідно до індивідуальної програми реабілітації людини з інвалідністю: ▶ візків, ▶ приліжкових столів, ▶ санітарних стільців, ▶ милиць, ▶ ходунків тощо	так	ні
Здійснення / реалізація відповідних реабілітаційних програм та заходів	так	ні
Наявність у медичній документації ІПР в осіб з інвалідністю	так	ні
Механізм реалізації ІПР та надання реабілітаційних послуг	так	ні
1. Види заходів реабілітації: ▶ медичних, ▶ психологічних, ▶ педагогічних, ▶ фізичних, ▶ професійних, ▶ трудових, ▶ фізкультурно-спортивних, ▶ соціально-побутових заходів		
Забезпечення осіб з інвалідністю допоміжними засобами реабілітації і медичними виробами	так	ні

Наявність психологічної реабілітації військовослужбовців Збройних Сил України	так	ні
---	-----	----

Право на приватність

Наявність окремих спальних місць	так	ні
Відстань між ліжками (50 см)	так	ні
Порядок ведення відеоспостереження		
Місця встановлення відеокамер з дотриманням права на приватність	так	ні
Інформування засуджених про ведення відеоспостереження в приміщеннях	так	ні
Огляд відеокамери (спостережних вічок) охоплює санітарний вузол / душову кабінку	так	ні
Наявність збереження відеозаписів з камер відеоспостереження	так	ні
Використання відеореєстраторів та збереження відеоінформації	так	ні
Відповідність приміщень для телефонних розмов, короткострокових побачень тривалих побачень до правил забезпечення приватності	так	ні
Доступ до приватного листування: наявність можливості відправлення та отримання листів без обмежень та перевірки змісту	так	ні
Обладнання санітарних вузлів: ▶ окрема кімната ▶ відгороджений напівстійкою ▶ відгороджений	Так Так так	Ні Ні ні
Обладнання душових кабинок та лазні: ▶ окремі кабінки ▶ відгороджене місце	Так так	Ні ні
Можливість зберігати особисті речі: ▶ наявність кімнат та місць для зберігання особистих речей ▶ доступ до особистих речей	Так так	Ні ні
Можливість бути присутнім під час проведення обшуку	так	ні
Присутність інших осіб під час проведення обшуку з роздяганням	так	ні

Право на ефективні засоби юридичного захисту

Наявність контактної інформації регіонального підрозділу БПД, Уповноваженого ВРУ з прав людини, органів прокуратури, вищого командного складу та командного складу батальйону	так	ні
Обладнання кімнати для проведення побачень із захисником	так	ні
Надання побачень з правником / захисником / законним представником / юристом, фахівцем у галузі права без обмежень	так	ні
Забезпечення конфіденційності побачень з правником / захисником / законним представником / юристом, фахівцем у галузі права без обмежень, зокрема без аудіофіксації	так	ні
Доступ до інформації про власні права та пільги	так	ні
Наявність інформаційних стендів про права засуджених (плакати, стенди тощо)	так	ні
Доступ засуджених до процесуальних документів, що стосуються особи — ознайомлення, отримання копій	так	ні
Право на подання скарги, заяви в усній та/або письмовій формі, ознайомлення з відповідями на них	так	ні
Порядок реєстрації та направлення скарг що не підлягають переглядові	так	ні
Наявність інформаційних стендів з інформацією про порядок звернення до компетентних органів та організацій (адреси, номери телефонів гарячих ліній, графіки прийому з особистих питань тощо)	так	ні
Графік проведення особистого прийому командним складом дисциплінарного батальйону	так	ні
Наявність у бібліотеці НПА та доступ до НПА в інтернеті	так	ні
Проведення інформаційних занять правової спрямованості	так	ні

Право на свободу світогляду і віросповідання

Чи забезпечено доступ до богослужінь та справляння релігійних обрядів	так	ні
Наявність місця та інші умови для справляння обрядів та церемоній релігійного характеру	так	ні
Чи можуть засуджені військовослужбовці мати при собі предмети релігійного культу	так	ні

Можливість доступу до засуджених представників різних конфесій	так	ні
Скарги		

Право на освіту

Наявність класів для проведення військового навчання	так	ні
Наявність умов для дистанційного навчання	так	ні
Доступ до інтернету в рамках дистанційного навчання	так	ні
Наявність підручників, канцелярського приладдя для навчання	так	ні

Контакти із зовнішнім світом

Наявність у житлових приміщеннях телевізорів, радіо	так	ні
Можливість у засуджених користуватися засобами отримання інформації	так	ні
Можливість відправляти і отримувати листи та телеграми без обмеження їх кількості	так	ні
Процедура вручення листів	так	ні
Можливість подати скаргу, заяву, пропозицію	так	ні
Можливість за кошти, що є на їхніх особових рахунках, передплачувати і одержувати газети, журнали, інші періодичні видання без обмеження їх кількості	так	ні
Можливість телефонувати	так	ні
Доступ до інтернету	так	ні
Доступ до стаціонарних телефонів міського, міжміського та міжнародного зв'язку	так	ні
Тривалість розмов	так	ні
Плата за телефонну розмову	так	ні
Наявність журналу фіксації телефонних дзвінків Чи функціонує бібліотека?	так	ні
Отримання посилок та передач		
Можливість отримання посилок, передач, бандеролей	так	ні

Ведення книги обліку посилок і бандеролей	так	ні
Кімната для приймання посилок / передач (наявність окремого приміщення суміжного з приміщенням для відвідувачів, режим роботи)	так	ні
Обладнання кімнати:		
стіл для перевірки вмісту передач	так	ні
стілець	так	ні
полиці для розкладання передач (стелаж стаціонарний)	так	ні
терези з набором гир (ваги настільні)	так	ні
тара: корзини, сумки для рознесення передач	так	ні
умивальник, дзеркало, мило та рушник	так	ні
білі халати для персоналу	так	ні
інструмент для перевірки вмісту передач	так	ні
набір столових ножів та дощок для розробляння продуктів	так	ні
Можливість отримання лікарських засобів	так	ні
Наявність приміщення для короткострокових побачень	так	ні
Облаштування		
Можливість отримання короткострокового побачення 1 раз на місяць	так	ні
Наявність приміщень для тривалих побачень	так	ні
Облаштування		
Можливість отримання позачергових побачень у разі реєстрації шлюбу	так	ні
Наявність інформації щодо дозволених та заборонених речей / предметів для користування та пронесення під час довготривалих побачень, процедури їх огляду та перевірки	так	ні

Наявність та облаштування місця для відпочинку, місця для приготування їжі, умивальника, туалету, душової kabіни, місцем (шафою) для зберігання речей в приміщеннях для довготривалих побачень	так	ні
--	-----	----

Право на працю та захист від експлуатації

Залучення осіб змінного складу до робіт з благоустрою		
наявність та дотримання графіка	так	ні
тривалість (час) залучення до безоплатних робіт (не більше ніж 2 год.)	так	ні
Наявність підприємства / майстерні	так	ні
Наявність укладених трудових договорів з особами, залученими до праці	так	ні
Наявність відрахувань із заробітної плати	так	ні
Умови праці: наявність спецодягу, захисних окулярів, рукавиць тощо	так	ні
Тривалість робочого часу	так	ні
Проведення інструктажів з охорони праці: вступний, первинний, повторний, позаплановий та цільовий	так	ні
Чи залучали осіб змінного складу до робіт з інженерного обладнання позицій (районів), будівництва інженерних споруд з метою зміцнення обороноздатності держави, відновлення інфраструктури населених пунктів в умовах особливого періоду, зокрема воєнного стану чи в бойовій обстановці?	так	ні
Чи були забезпечені умови перебування (наметове містечко, побутові умови, харчування, санітарно-гігієнічні умови)?	так	ні
Обчислення тривалості робочого часу	так	ні
Оплата праці:	так	ні
у нічний час	так	ні
понадурочні роботи	так	ні
вихідні дні	так	ні
Фіксування нещасних випадків на виробництві	так	ні
Розслідування нещасних випадків на виробництві	так	ні
Відрахування із заробітної праці		

податок з доходів фізичних осіб	так	ні
аліменти	так	ні
за виконавчими листами на користь громадян	так	ні
за виконавчими листами на користь юридичних осіб	так	ні
відшкодування матеріальних збитків, заподіяних засудженими державі під час відбування покарання	так	ні

Право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю

Наявність особових рахунків в осіб змінного складу	так	ні
Наявність особистих речей в користуванні	так	ні
Зберігання особистих речей:		
у казармі	так	ні
у складському приміщенні згідно з описом (заборонені предмети)	так	ні
Наявність можливості закуповувати предмети побуту за особисті кошти	так	ні

Система заохочень та дисциплінарних стягнень, умовно-дострокове звільнення, звільнення засуджених військовослужбовців

Обізнаність засуджених військовослужбовців із системою заохочень і дисциплінарних стягнень	так	ні
Організація соціально-виховної роботи		
Графіки проведення занять	так	ні
Залученість змінного складу до заходів (розпорядок дня)	так	ні
Залученість до проведення заходів соціально-виховного характеру органів державної влади, місцевого самоврядування і громадських та благодійних організацій	так	ні
	так	ні
Наявність програм диференційованого виховного впливу	так	ні
Види стягнень, що застосовуються:		
зауваження	так	ні
догана	так	ні
сувора догана	так	ні

призначення в наряд на роботу — до п'яти днів у вільний від роботи і навчання час	так	ні
арешт з триманням на гауптвахті — до десяти діб	так	ні
вилучення з числа тих, хто виправляється	так	ні
Наявність рапортів/актів про застосування стягнень в особових справах засуджених військовослужбовців	так	ні
Облік заохочень та стягнень у підрозділі та ВЧ	так	ні
Внесення записів у тижневий строк до службової картки військовослужбовця	так	ні
Ознайомлення під розпис військовослужбовця із записами про стягнення і заохочення в службовій картці	так	ні
Чи дотримуються порядку переведення засуджених до дільниці посиленого контролю?	так	ні
Чи трапляються необґрунтовані відмови особам у застосуванні передбачених законодавством пільг?	так	ні

Право на вільний і всебічний розвиток своєї особистості

Організація роботи з підтримки морально-психологічного стану	так	ні
Організація інформаційної роботи	так	ні
Організація дозвілля змінного складу	так	ні
Організація роботи для зміцнення військової дисципліни та правопорядку, профілактики правопорушень серед особового складу, згуртування військових колективів	так	ні
Організація роботи з офіцерами батальйону, проведення з ними занять з воєнної педагогіки і психології, навчань з практики роботи з особовим складом, надання необхідної методичної допомоги	так	ні
Організація заходів культурологічної роботи та дозвілля змінного складу	так	ні
Організація перегляду телепередач, культурно-масових та спортивно-оздоровчих заходів, наявність радіотрансляційної мережі	так	ні
Організація роботи із вразливими категоріями засуджених, зокрема особами, схильними до суїциду тощо	так	ні

Забезпеченість настільними іграми (шахами, шашками, доміно, нардами), газетами та книгами з бібліотеки установи, наявність спортивних майданчиків (кімнат) для заняття спортом	так	ні
Ефективність заходів, що проводять працівники соціально-психологічної служби	так	ні

ДОДАТОК 2

Примірні питання для спілкування з утримуваними особами

Отримання інформації щодо фактів катувань, жорстокого та такого, що принижує гідність, поведження та покарання

Під час інтерв'ювання необхідно поставити такі питання:

1. Чи відомі засудженим випадки катування / жорстокого поведження / завдання тілесних ушкоджень?
2. Чи наявні візуальні ушкодження засуджених?

Якщо наявні, необхідно отримати інформацію, за яких обставин зазначені, зазначити їх опис, зробити фотофіксацію, перевірити відповідну фіксацію в медичних документах.

3. Чи наявні скарги засуджених на катування, інші жорстокі, нелюдські або такі, що принижують гідність, види поведження під час перебування в установі?
4. Вказані скарги стосуються дій постійного чи змінного складу дисциплінарного батальйону?
5. Чи отримали постраждалі медичну допомогу, чи здійснено фіксацію випадку медичний персонал?
6. Чи мають постраждалі бажання подати офіційну скаргу на неправомірні дії постійного складу?
7. Якщо особи відмовляються, бажано зафіксувати причину відмови.
8. Чи відчують засуджені військовослужбовці себе в безпеці, перебуваючи в дисциплінарному батальйоні поруч з іншими засудженими?

Питання для інтерв'ю в разі отримання інформації про факти катування / нанесення тілесних ушкоджень

- 1) обставини, які призвели до катувань;
- 2) приблизна дата та час, коли сталося катування;
- 3) інформація про людей, причетних до затримання, арешту та катування;
- 4) зміст того, про що питали або про що казали вірогідним потерпілим;
- 5) опис звичних (регулярних) практик у місці ув'язнення;
- 6) інформація щодо методів катування та жорстокого поведження;
- 7) детальна інформація про всі випадки сексуального насильства, якщо такі наявні;

- 8) інформація про фізичні травми, які сталися внаслідок катувань;
- 9) інформація про всіх можливих свідків;
- 10) наявні нині скарги медичного та психологічного характеру;
- 11) яка допомога медична та психологічна надавалась у період після катувань;
- 12) чи застосовували до особи засоби психологічного впливу з боку інших засуджених та осіб постійного складу.

Питання для інтерв'ю в разі отримання інформації про факти / випадки застосування моральних принижень, фізичної сили

1. Загальний емоційний стан змінного складу.
2. Чи проводять для засуджених семінари / лекції / інформаційні заняття з питань безпеки, належного поведіння, самокоректованої поведінки?
3. Чи впроваджено в установі систему динамічної безпеки?
4. Яким чином розв'язуються питання у разі конфліктних ситуацій?
5. Чи відомі засудженим випадки неправомірних дій з боку постійного складу?
6. Чи наявна інформація щодо застосування фізичного обмеження та/або ізоляції до осіб, які мають ментальні захворювання?

Якщо так, то застосовуються питання з переліку інтерв'ю щодо тілесних ушкоджень.

7. Чи ведеться психологічний супровід засуджених?
8. Реакція засуджених на групу НПМ.
9. Реакція засуджених на представників персоналу установи.
10. Наявність планів і журналів обліку індивідуальних і групових занять психолога із засудженими.
11. Чи проводять планову психодіагностику та заняття з психокорекції з профілактики суїциду із засудженими?
12. Чи проводять заняття з підготовки до звільнення?

Питання для інтерв'ю щодо застосування стягнень і заохочень

1. Опитати засуджених військовослужбовців щодо проведення виховних заходів, їх залучення та наповненості.
2. Опитати засуджених військовослужбовців щодо того, хто виконує функції адміністрації, кого призначають днювальним, черговим у їдальні, чи наявні особи, які контролюють інших засуджених та ухвалюють щодо них рішення.

3. Чи є серед загалу засуджені, що мають преференції, не передбачені законодавством: додаткові вихідні, додаткові побачення, звільнення від роботи з благоустрою тощо.
4. Притягнення до суворої дисциплінарної відповідальності: наявність випадків незаконного поміщення до гауптвахти.

ДОДАТОК 3

Перелік документальних джерел інформації, які можуть бути використані в ході відвідування НПМ

Поміщення особи до дисциплінарного батальйону

1. Супровідний лист.
2. Військові перевізні документи до місця призначення (на кожного засудженого військовослужбовця).
3. Документ, що посвідчує особу військовослужбовця.
4. Особова справа (для військовослужбовців строкової військової служби — обліково-послужна картка).
5. Службова картка.
6. Службова характеристика.
7. Медична книжка.
8. Атестат на продовольство (крім офіцерів, які проходять військово-службу за контрактом).
9. Речовий та грошовий атестати.
10. Опис особистих речей засудженого (у двох примірниках), підписаний командиром (начальником) військової частини (установи) та засудженим.
11. Пам'ятка із зазначенням прав, обов'язків, заборон і обмежень засуджених військовослужбовців, єдиного телефонного номера системи надання безоплатної правової допомоги, телефонних номерів гарячих ліній Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, відповідної прокуратури та Державного бюро розслідувань.
12. Книга обліку засуджених військовослужбовців.

Медичний пункт

- ▶ Ліцензія на медичну практику;
- ▶ наказ про комісію з інфекційного контролю в установі;
- ▶ комплексний план протиепідемічних та санітарно-гігієнічних заходів щодо попередження та запобігання розповсюдженню інфекційних, паразитарних захворювань у лікарняних закладах і медичних частинах;
- ▶ угода про співпрацю з благодійними організаціями;

- ▶ клінічні протоколи надання медичної допомоги;
- ▶ організація доступу осіб, позбавлених волі, до медичної частини, наявність журналу попереднього запису на амбулаторне приймання в установі;
- ▶ протокол використання лікарського засобу налоксон під час надання екстреної медичної допомоги особам з комою невідомої етіології та/або у разі підозрі на отруєння / передозування опіоїдами на догоспітальному етапі;
- ▶ графіки прибирань та кварцувань приміщень;
- ▶ журнали прибирань та обліку роботи кварцевих ламп;
- ▶ ІПР осіб з інвалідністю;
- ▶ медичні картки амбулаторних хворих.

Лазне-пральний комбінат

1. Журнал миття в лазні змінного складу.
2. Графіки відвідування лазні особами змінного складу.
3. Журнал прибирання та дезінфекції лазні.
4. Журнал медичного огляду осіб змінного складу медичним працівником.

Їдальня

1. Меню.
2. Меню-розкладка.
3. Дієтичні меню.
4. Перспективне меню.
5. Документація щодо якості харчових продуктів.

Тілесні ушкодження

1. Рапорти про застосування до засуджених, узятих під варту, заарештованих та затриманих військовослужбовців заходів фізичного впливу, вогнепальної зброї та спеціальних засобів.
2. Книга обліку інформації про події в установі.
3. Журнал обліку виявлених тілесних ушкоджень.
4. Журнал звернень засуджених з тілесними ушкодженнями до медичної частини установи.
5. Журнал обліку дисциплінарних стягнень та заохочень.
6. Журнал порушень режиму утримання засуджених.
7. Журнал обліку застосування спецзасобів.

У разі наявності інформації щодо фактів катувань

отримати в медичній частині щодо конкретної особи:

- ▶ рапорт органів прокуратури командира дисциплінарного батальйону про факт виявлення тілесних ушкоджень;
- ▶ книгу медичного огляду;
- ▶ медичну книжку засудженого військовослужбовця;
- ▶ медичну довідку, визначену в пункті 3 глави 1 розділу II Порядку організації надання медичної допомоги засудженим до позбавлення волі, затвердженого наказом Міністерства юстиції України, Міністерства охорони здоров'я України від 15 серпня 2014 року № 1348/5/572, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 20 серпня 2014 року за № 990/25767;
- ▶ анамнез на період до катувань;
- ▶ медичний анамнез.

Окремо отримати інформацію щодо кількості хворих, які зверталися до медичної частини з ознаками насильства.

Отримати в психологічній службі:

- 1) психіатричний анамнез;
- 2) обстеження психологічного стану;
- 3) оцінення соціальної функції;
- 4) психологічне тестування із застосуванням контрольних переліків та опитувальників;
- 5) клінічний висновок.

Пожежна безпека

1. План пожежної безпеки, який затверджує командир військової частини та який узгоджують з органами пожежної охорони і доводять до всіх посадових осіб.
2. Загальна інструкція щодо пожежної безпеки у військовій частині, використання сил та засобів для гасіння пожежі.
3. Витяг з інструкції про порядок евакуації особового складу, бойової та іншої техніки і матеріальних засобів (повинен бути в чергового частини).
4. План евакуації осіб змінного складу.

ДОДАТОК 4

Примірний перелік приміщень дисциплінарного батальйону

1. Кімната прийому громадян.
2. Приміщення для отримання посилок та передач.
3. Приміщення для очікування громадян.
4. КПП.
5. Чергова частина установи.
6. Дільниця карантину.
7. Приміщення для конфіденційних побачень з правниками.
8. Приміщення для звільнених військовослужбовців.
9. Гауптвахта
10. Казармені приміщення.
11. Лазне-пральний комплекс.
12. Харчоблок.
13. Медична частина.
14. Приміщення для проведення освітніх та виховних заходів.
15. Прогулянкові дворики / місце для прогулянок.
16. Приміщення для роботи психологічної служби.
17. Приміщення для проведення релігійних служб.
18. Виробництво.
19. Складські приміщення.
20. Приміщення для короткочасних побачень.
21. Приміщення для довготривалих побачень.

ДОДАТОК 5

Затверджені форми службової документації дисциплінарного батальйону

Додаток 1
до Порядку відбування покарання
засуджених військовослужбовців
у виді тримання в дисциплінарному
батальйоні
(пункт 5 розділу I)

КНИГА

обліку роботи у військовій частині старших командирів (начальників)

№ з/п	Дата роботи (перевірки)	Посади, військові звання, прізвища та ініціали осіб, які здійснювали перевірку	Питання перевірки і виявлені недоліки та пропонувані термін усунення недоліків	Рішення командира (начальника) та відмітка про виконання
1	2	3	4	5

Додаток 2
до Порядку відбування покарання
засуджених військовослужбовців у
виді тримання в дисциплінарному
батальйоні
(пункт 4 розділу III)

Громадянин(ка) _____
Місце проживання _____

ПОВІДОМЛЕННЯ

Повідомляю, що Ваш _____
(ступінь спорідненості (за наявності), прізвище, ініціали)
прибув «__» _____ 20__ року для відбування строку пока-
рання до _____
за адресою _____
(назва установи, організації) (місцезнаходження)

Відповідно до вимог статей 73, 74 та 76 Кримінально-виконавчого
кодексу України засуджений _____
(прізвище та ініціали)

має право на відправлення і отримання листів, одержання посилок (передач) і бандеролей, ведення телефонних розмов без обмеження їх кількості, короткострокові та тривалі побачення у порядку, встановленому командиром дисциплінарного батальйону.

Короткострокове побачення з родичами чи іншими особами надається засудженому один раз на місяць тривалістю до чотирьох годин у спеціально обладнаному приміщенні під контролем представника дисциплінарного батальйону у вільний від роботи та занять час (з 8.00 до 18.00) у дні і години, встановлені командиром дисциплінарного батальйону.

Тривале побачення з близькими родичами надається засудженому один раз на три місяці тривалістю до трьох діб з правом спільного проживання в спеціально обладнаному приміщенні дисциплінарного батальйону. На час тривалого побачення засудженого буде звільнено від роботи і занять.

На побачення допускаються повнолітні особи, з якими можуть бути неповнолітні особи. Кількість осіб, які одночасно можуть бути присут-

ні на побаченні із засудженим, визначається залежно від пропускну́ї спроможності спеціально обладнаного приміщення для побачень, а також можливостей забезпечення їх безпеки.

З усіх питань щодо тримання засудженого Вам необхідно звертатися до командира дисциплінарного батальйону або до Центрального управління Військової служби правопорядку (по місту Києву і Київській області) за адресою: військова частина А0488

(місцезнаходження)

Центральне управління Військової служби правопорядку (по місту Києву і Київській області)

(місцезнаходження)

Командир дисциплінарного батальйону _____

(підпис)

«__» _____ 20__ р.

Додаток 3
до Порядку відбування покарання
засуджених військовослужбовців
у виді тримання в дисциплінарному батальйоні
(пункт 9 розділу III)

КНИГА обліку засуджених військовослужбовців

1	з/п №	2	Прізвище, ім'я, по батькові (за наявності)	3	Дата народження	4	Місце народження	5	Місце проживання	6	Освіта	7	Батьки	8	Професія (спеціальність)	9	Де працював	10	Яким військовим комісаріатом та коли призваний	11	Рота, взвод, група утримання офіцерів	12	Дата, номер наказу щодо зарахування до списків військової частини	13	З якої військової частини прибув	14	Вид збройних Сил України, інші військові формування	15	Яким судом та коли засуджений	16	Стаття, початок та кінець строку	17	Строк	18	Коли та куди вибув
---	-------	---	---	---	-----------------	---	------------------	---	------------------	---	--------	---	--------	---	--------------------------	---	-------------	----	---	----	---------------------------------------	----	--	----	----------------------------------	----	--	----	-------------------------------	----	-------------------------------------	----	-------	----	--------------------

Книга обліку засуджених військовослужбовців робиться форматом А3 (420 Ч 297 мм).

Додаток 4
до Порядку відбування покарання
засуджених військовослужбовців
у виді тримання в дисциплінарному
батальйоні
(пункт 3 розділу V)

РОЗПОРЯДОК ДНЯ військової частини А0000 на 20__ навчальний рік

№ з/п	Елементи розпорядку дня	Дисциплінарний батальйон		Тривалість
		початок	кінець	
1	2	3	4	5
1	Підйом заступників командирів взводів	05.50		
2	Підйом особового складу	06.00		
3	Ранкова фізична зарядка:			
	зимовий час (з 01.01.2019 до 30.04.2019, з 01.11.2019 до 31.12.2019)	06.10	06.40	0.30
	літній час (з 01.05.2019 до 31.10.2019)	06.10	07.00	0.50
4	Прибирання приміщень та території, заправка ліжок, ранковий туалет:			
	зимовий час (з 01.01.2019 до 30.04.2019, з 01.11.2019 до 31.12.2019)	06.40	07.25	0.45
	літній час (з 01.05.2019 до 31.10.2019)	07.00	07.25	0.25
5	Ранковий огляд	07.25	07.35	0.10
6	Тренування та інформування (суспільно-політичне інформування, правове інформування, тренування зі стрийової підготовки та захисту від зброї масового ураження)	07.35	08.05	0.30
7	Сніданок	08.10	08.30	0.20
8	Піднімання Державного Прапора України	08.35	08.40	0.05

№ з/п	Елементи розпорядку дня	Дисциплінарний батальйон		Тривалість
		початок	кінець	
9	Підготовка до занять (переодягання в робочий одяг)	08.40	09.00	0.20
10	Роботи на об'єктах (навчальні заняття):			
	1 година	09.00	09.50	0.50
	2 година	10.50	10.50	0.50
	3 година	11.00	11.50	0.50
	4 година	12.00	12.50	0.50
11	Заміна спеціального (робочого) одягу, чищення одягу та взуття, миття рук	12.50	13.30	0.40
12	Обід	13.30	14.00	0.30
13	Після обідній час, зміна робочого одягу	14.00	14.30	0.30
14	Роботи на об'єктах (навчальні заняття):			
	5 година	14.30	15.20	0.50
	6 година	15.30	16.20	0.50
	7 година	16.30	17.20	0.50
15	Заміна спеціального (робочого) одягу	17.20	17.40	0.20
16	Підбиття підсумків за день:			
	Понеділок, вівторок, п'ятниця (у робочі дні)	17.40	17.50	0.10
	середа, четвер (у занятні дні)	18.10	18.20	0.10
17	Самостійна підготовка:			
	понеділок, вівторок, п'ятниця (у робочі дні)	17.50	18.20	0.30
	середа, четвер (у занятні дні)	16.30	18.10	1.40
18	Культурно-виховна та спортивно-масова робота	18.20	19.10	0.50

№ з/п	Елементи розпорядку дня	Дисциплінарний батальйон		Тривалість
		початок	кінець	
19	Чищення одягу та взуття, миття рук	19.10	19.20	0.10
20	Вечера	19.20	19.40	0.20
21	Час для особистих потреб	19.40	20.00	0.20
22	Спуск Державного Прапора України	20.00	20.05	0.05
23	Час для особистих потреб	20.05	21.00	0.55
24	Перегляд теленовін	21.00	21.25	0.25
25	Вечірня прогулянка	21.25	21.30	0.05
26	Вечірня перевірка, оголошення наказів (розпоряджень), нарядів на наступний день, уточнення бойового розрахунку на випадок тривоги (пожежі)	21.30	21.40	0.10
27	Вечірній туалет, підготовка до сну	21.40	22.00	00.20
28	Відбій	22.00		

Примітки:

1. Для дисциплінарної роти встановлено шестиденний робочий тиждень з одним вихідним днем: понеділок, вівторок та п'ятниця — роботи на об'єктах (тривалістю сім годин), середа та четвер — проведення навчальних занять (тривалістю шість годин), субота — господарчий день, неділя — вихідний день.
2. Короткострокові побачення в кімнаті короткострокових та тривалих побачень з родичами та іншими особами: 1 та 3 неділі місяця з 09.00 до 13.00.
3. Телефонні розмови засуджених щоденно: у робочі дні з 14.00 до 14.30, з 20.05 до 21.00; у передвихідні, вихідні, святкові дні з 14.00 до 14.30, з 19.00 до 19.50.

Додаток 6
до Порядку відбування покарання
засуджених військовослужбовців у виді
тримання в дисциплінарному
батальйоні
(пункт 14 розділу VI)

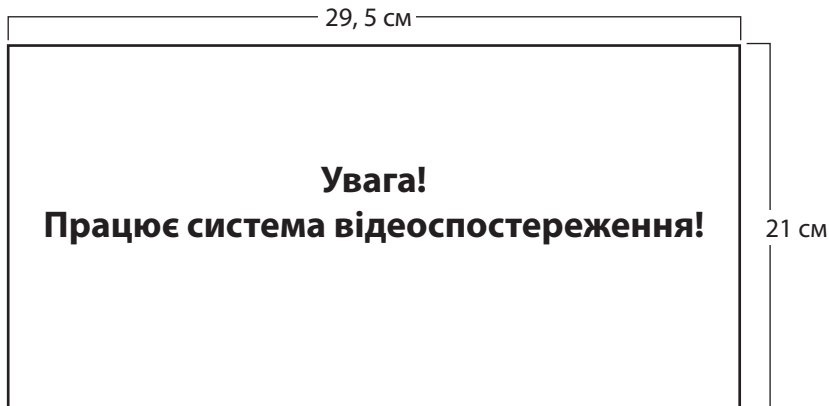
КНИГА
доведення до засуджених військовослужбовців інформації
про застосування в дисциплінарному батальйоні системи
відеоспостереження

№ з/п	Військове звання, прізвище, ім'я, по батькові (за наявності) військовослужбовця	Час, число, місяць, рік доведення інформації	Підпис військово-службовця	Військове звання, ім'я, прізвище посадової особи, яка довела інформацію
1	2	3	4	5

{Порядок доповнено Додатком 6 згідно з Наказом Міністерства оборони [№ 169 від 27.03.2023](#)}

Додаток 7
до Порядку відбування покарання
засуджених військовослужбовців у виді
тримання в дисциплінарному
батальйоні
(пункт 14 розділу VI)

ПОПЕРЕДЖУВАЛЬНИЙ ЗНАК

Примітка.

Знак про застосування системи відеоспостереження (напис чорний на стандартному папері білого кольору формату А4) розміщується на стіні з лівої (правої) сторони входу до території змінного складу дисциплінарного батальйону, на висоті 1,5 м від підлоги під склом у рамці.

{Порядок доповнено Додатком 7 згідно з Наказом Міністерства оборони [№ 169 від 27.03.2023](#)}

Додаток 8
до Порядку відбування покарання
засуджених військовослужбовців
у виді тримання в дисциплінарному
батальйоні
(пункт 3 розділу VII)

КНИГА

обліку посилок (передач) і бандеролей, що надійшли на адресу засуджених, та їх вмісту

Розпочато: «__» _____ 20__ р.
Закінчено: «__» _____ 20__ р.

№ з/п	Прізвище, ім'я, по батькові (за наявності) засудженого. Дата надходження посилки (передачі) і бандеролі до військової частини	Дата розкриття посилки (передачі) і бандеролі	Звання, прізвище, підпис посадової особи, яка здійснила огляд вмісту посилки (передачі) і бандеролі	Перелік вмісту посилки (передачі) і бандеролі	Дата вручення вмісту і підпис засудженого про отримання посилки (передачі) і бандеролі	Найменування речей, що не отримав адресат, та вжиті заходи	Примітки
1	2	3	4	5	6	7	8

Додаток 9
до Порядку відбування покарання
засуджених військовослужбовців
у виді тримання в дисциплінарному
батальйоні
(пункт 3 розділу VII)

ПЕРЕЛІК предметів, заборонених для використання в дисциплінарному батальйоні

- ▶ будь-яка зброя, набої, вибухові речовини, а також спеціальні засоби та засоби активної оборони;
- ▶ гроші, цінні речі та цінні папери;
- ▶ гральні карти;
- ▶ будь-які вироби з дорогоцінних металів;
- ▶ наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги та прекурсори, предмети медичного призначення (шприци, голки, джугти тощо), медичні препарати (крім визначених лікарем);
- ▶ предмети, вироби та речовини, вилучені з цивільного обігу;
- ▶ продукти харчування в скляній або металевій тарі та продукти, строк зберігання яких минув, консервовані продукти з м'яса, риби, овочів, фруктів, виготовлені в домашніх умовах, готові страви, продукти, що потребують додаткового приготування шляхом термічної обробки, продукти, які швидко псуються і потребують зберігання в спеціальних умовах, а також дріжджі, спиртні, слабоалкогольні напої і пиво, одеколон та інші вироби на спиртовій основі, а також напої енергетичної дії;
- ▶ література, яка містить інформацію порнографічного характеру;
- ▶ будь-які колючо-ріжучі предмети, ножі, сокири, молотки, ножівкові полотна та будь-які інші будівельні інструменти та матеріали;
- ▶ будь-які документи (крім документів та записів, що стосуються кримінального провадження, здобуття освіти, а також особистих листів, бланків поштових відділень та опису речей, зданих на зберігання);
- ▶ оптичні прилади (крім окулярів);
- ▶ комп'ютерна техніка, ігрові консолі та приставки, портативні відеоігри, батарейки та зарядні пристрої до них;
- ▶ будь-яка побутова, електрична та електромеханічна техніка (електричні плитки, кип'ятильники, пароварки тощо);

- ▶ будь-яка теле-, радіо-, аудіо- та відеоапаратура, аудіо-, відеокасети, CD та DVD-диски;
- ▶ радіоелектронні засоби, призначені для передавання чи приймання радіосигналів (радіостанції, комунікатори, засоби зв'язку та зарядні пристрої до них, SIM-картки, скетч-картки поповнення рахунку зв'язку, пейджери, роутери тощо), друкарські машинки, розмножувальні прилади та гарнітура до них;
- ▶ подовжувачі, гірлянди, проводи, дроти, мотузки тощо;
- ▶ будь-які меблі та предмети побуту, крім установлених у камері, а також різного роду статуетки, сувеніри, квіти, рослини, вази, вазони та горщики тощо;
- ▶ електричні спіралі, татуювальні пристрої тощо;
- ▶ вироби та посуд з фарфору, скла, кераміки, металу та нержавіючої сталі, у тому числі каструлі, сковорідки, казанки, ложки, виделки, кухлі, тарілки тощо;
- ▶ бритви (крім електричних, механічних та безпечних з касетною голівкою) та інші колючо-ріжучі предмети;
- ▶ фотоапарати, фотоматеріали, хімікати;
- ▶ лакофарбові речовини, розчинники тощо;
- ▶ топографічні карти, компаси;
- ▶ кольорові ручки та олівці, фарби, копіювальний папір;
- ▶ музичні інструменти;
- ▶ будь-яке спортивне знаряддя, у тому числі для заняття бойовими мистецтвами, а також виготовлене власноруч (боксерські рукавички та груші, рукавички для занять рукопашним боєм, маківари, гирі, гантелі, штанги тощо).

Додаток 10
до Порядку відбування покарання
засуджених військовослужбовців у
виді тримання в дисциплінарному
батальйоні
(пункт 3 розділу VII)

На особовому рахунку має _____ грн _____ коп.   Квитанція № _____
Начальник фінансово-   Засуджений
економічної служби

_____ (прізвище та ініціали)   _____ (прізвище та ініціали)

« _____ » _____ 20__ р.

ЗАЯВА

Прошу дозволити мені придбати такі товари

№ з/п	Найменування товару	Кількість	Відпущено		
			кількість	грн	коп.
1	2	3	4	5	6

Усього: _____

_____ (підпис засудженого)

РОЗПИСКА

Товари на суму _____ (словами)

отримав. Цю суму грошей прошу списати з особового рахунку

« _____ » _____ 20__ р.

_____ (підпис засудженого)

Додаток 11
до Порядку відбування покарання
засуджених військовослужбовців
у виді тримання в дисциплінарному батальйоні
(пункт 9 розділу XIV)

КНИГА ОБЛІКУ
доставки їжі голодуючим військовослужбовцям,
які тримаються в дисциплінарному батальйоні

№ з/п	Військове звання, прізвище, ім'я, по батькові (за наявності) військово-службовця, який почав голодувати	Дата та час початку голодування	Дата та час доставки їжі	Підпис військово-службовця, який голодує, щодо відмови приймати їжу	Висновок лікаря	Дата передачі до спеціальної палати для примусового лікування	Заходи медичного лікування	Дата та час закінчення голодування
1	2	3	4	5	6	7	8	9

Додаток 7
до Порядку організації несення
служби черговими змінами охорони
і конвоювання підрозділів Військової
служби правопорядку у Збройних
Силах України та конвоювання
засуджених, узятих під варту,
заарештованих та затриманих
військовослужбовців
(пункт 5 глави 6 розділу II)

Начальникові

_____

*(орган управління Військової служби
правопорядку у Збройних Силах України)*

_____

(військове звання, ім'я, прізвище)

РАПОРТ

**про застосування до засуджених, узятих під варту, заарештованих
та затриманих військовослужбовців заходів фізичного впливу,
вогнепальної зброї та спеціальних засобів**

_____ 20__ року о ____ год. ____ хв. особовий склад черго-
вої зміни охорони і конвоювання _____

_____

(військове звання, ім'я, прізвище службових осіб чергової зміни)

застосував _____

(заходи фізичного впливу, вогнепальна зброя, спеціальні засоби)

до засуджених, узятих під варту, заарештованих та затриманих військо-
вослужбовців _____

_____

(прізвище, ім'я, по батькові (за наявності), рік народження)

у зв'язку з _____

_____

(причини застосування)

за розпорядженням _____
(посада, військове звання, ім'я, прізвище)

Начальник чергової зміни охорони і конвоювання _____
_____
(військове звання, підпис, ім'я, прізвище)

Додаток 8
до Порядку організації несення служби черговими змінами охорони і конвоювання підрозділів Військової служби правопорядку у Збройних Силах України та конвоювання засуджених, узятих під варту, заарештованих та затриманих військовослужбовців
(пункт 1 глави 3 розділу III)

**КНИГА
передачі засуджених, узятих під варту, заарештованих та затри-
маних військовослужбовців**

№ з/п	Час, число, місяць, рік передачі	Розписка про прийняття засудженого, узятого під варту, заарештованого або затриманого військовослужбовця*	Військове звання, підпис ім'я, прізвище начальника гауптвахти (начальника чергової зміни охорони і конвоювання)
1	2	3	4

* Зразок розписки про прийняття засудженого, узятого під варту, заарештованого або затриманого військовослужбовця:

«Я, начальник конвою (військове звання, прізвище, ім'я, по батькові (за наявності)), отримав із гауптвахти (військове звання, прізвище, ім'я, по батькові (за наявності)) для конвоювання його в дисциплінарний батальйон. Зброя, спеціальний автомобіль, конвой, спеціальні засоби наявні. Про порядок конвоювання проінструктований (дата, підпис)».

Додаток 13
до Порядку організації несення
служби черговими змінами охорони
і конвоювання підрозділів Військової
служби правопорядку у Збройних
Силах України та конвоювання
засуджених, узятих під варту,
заарештованих та затриманих
військовослужбовців
(пункт 9 глави 7 розділу III)

**ПРОТОКОЛ
проведення обшуку та вилучення заборонених предметів**

_____ 20__ р.

_____
*(посада, військове звання, ім'я, прізвище службової особи, яка проводила обшук
та вилучила заборонені предмети)*

у період від _____ до _____
проведено обшук _____

_____
*(військове звання, прізвище, ім'я, по батькові (за наявності)
засудженого, узятого під варту, затриманого військовослужбовця)*

з метою виявлення заборонених для користування засудженими, узя-
тими під варту, заарештованими та затриманими військовослужбовця-
ми предметів, готування до злочину тощо.

У результаті обшуку в присутності _____

_____
(посада, військове звання, ім'я, прізвище)

виявлено та вилучено _____

_____

усього найменувань _____

_____
(словами)

Присутні:

_____
(військові звання, підписи, ім'я, прізвище)

З протоколом ознайомлений

---

*(дата, військове звання, підпис, ім'я, прізвище
засудженого, узятого під варту, заарештованого або затриманого військовослужбовця)*

Протокол склав

(посада, військове звання, підпис, ім'я, прізвище)

Документи, цінності та речі згідно з протоколом отримав повністю

---

*(дата, підпис, ім'я, прізвище засудженого, узятого під варту, заарештованого
або затриманого військовослужбовця)*

ДОДАТОК 6

Вимоги пожежної безпеки

Додаток 19
до Статуту внутрішньої служби
([статті 187, 353 і 368](#))

Загальні протипожежні заходи у військових частинах і підрозділах

1. З метою запобігання пожежі територію військової частини слід постійно очищати від сміття та сухої трави.

Усі сховища, навіси, майданчики з боєприпасами, цехи основного й допоміжного виробництва, лабораторії, лінії високої напруги, електростанції й трансформаторні підстанції, димарі котелень, водонапірні башти, склади пального, мастильних матеріалів та інших матеріальних засобів повинні обладнуватися блискавкозахисними пристроями та іншими інженерними системами, що забезпечують їх пожежо- та вибухобезпечність.

Під'їзд до джерел пожежного водозабезпечення, будівель та усі проїзди на території повинні бути завжди вільними для руху пожежних машин.

2. З метою пожежної безпеки заборонено:

- ▶ розпалювати вогонь ближче ніж за 40 м від будівель, майданчиків з майном і машинами, а також курити й застосовувати приладдя з відкритим вогнем у парках, сховищах, ангарах та подібних до них приміщеннях;
- ▶ користуватися несправними печами, застосовувати для розпалення вогню запалювальні рідини, залишати матеріали, що можуть горіти, й майно поблизу печей та самі печі без нагляду; сушити одяг на печах, димарях, проти пічних отворів; топити печі у години відпочинку (сну) особового складу. У разі опалення печами димарі очищаються від сажі не рідше ніж один раз на два місяці;
- ▶ відігрівати замерзлі водогінні та інші труби в будинках відкритим вогнем (факелами, паяльними лампами). Це можна робити лише з використанням пари, гарячої води та іншими безпечними засобами;

- ▶ розміщувати в підвальних приміщеннях і під сходами будинків майстерні, котельні, парильні та склади, де обробляються чи зберігаються вогнебезпечні рідини та матеріали;
- ▶ перекривати доступ до засобів пожежогасіння, електроцитів та електрорубильників; зберігати на горищах, сходах і в коридорах матеріали й майно, робити перегородки, розміщувати підсобні майстерні й лабораторії, а також використовувати ці приміщення як житло;
- ▶ використовувати не за призначенням засоби пожежогасіння;
- ▶ перекривати запасні виходи з приміщень;
- ▶ користуватися несправною електромережею та обладнанням; застосовувати побутові електрообігрівальні прилади без вогнетривких підставок, а також замінювати в розподільних щитках перегорілі запобіжники дротом та іншими предметами;
- ▶ обгортати електролампи папером і тканиною, заклеювати чи закривати електричний провід шпалерами, плакатами, застосовувати для освітлювальної електромережі телефонні проводи;
- ▶ облицьовувати стіни приміщень тканинами, не обробленими вогнезахисною сумішшю;
- ▶ здавати під охорону приміщення (сховища), стан протипожежної безпеки яких не перевірено.

3. Дезінфекція й сушіння обмундирування здійснюється в обладнаних типових дезінфекційних камерах (сушарнях) під постійним наглядом. Перед завантаженням у камери одягу вивертаються кишені.

Під час дезінфекції й сушіння обмундирування заборонено:

- ▶ збільшувати всередині камери температуру понад установлені норми;
- ▶ перевантажувати камери й сушарні;
- ▶ завантажувати в камери одяг, просочений мастилами і запалювальними рідинами;
- ▶ укладати обмундирування на запобіжні сітки камер.

4. У штабах, казармах, клубах, вартових і виробничих приміщеннях курити дозволяється лише у спеціально відведених, пожежобезпечних та обладнаних витяжною вентиляцією місцях.

Для розігрівання сургучу застосовуються електросургучеварки з електролампю потужністю не більше ніж 200 Вт. Щоденно після закінчення роботи сміття, що може горіти, й папір із приміщень прибираються.

На випадок пожежі розробляється та вивішується план евакуації (у багатоповерхових будинках — на кожному поверсі). У плані евакуації зазначаються схема поверху, евакуаційні шляхи і виходи, правила поведінки, а також порядок і послідовність дій добового наряду у разі виникнення пожежі.

5. Коридори, проходи, основні й запасні виходи, сходи завжди повинні бути вільними й не захаращеними. Двері виходів із штабів, казарм, майстерень, клубів та інших приміщень повинні відчинятися назовні. Забивати запасні виходи й облицьовувати стіни та стелі сходових кліток і коридорів матеріалами, що можуть горіти, забороняється. Запасні евакуаційні виходи позначаються відповідними знаками, ключі від них зберігаються у чергового штабу (підрозділу).

6. Засоби пожежогасіння, водоймища, пожежні гідранти й крани повинні бути справними, а їх місце позначається стандартними табличками.

Кількість засобів пожежогасіння в будівлях і на об'єктах встановлюється спеціальними нормами. На території складів, парків, в ангарах і виробничих приміщеннях засоби пожежогасіння зберігаються на щитах.

7. Біля телефонних апаратів повинні бути написи із зазначенням номера телефону найближчої пожежної команди, а на території військової частини мають бути засоби звукової сигналізації для подавання сигналу пожежної тривоги.

8. Щоденно в установленій командиром частини час усі майстерні, сховища, склади, парки, ангари та інші виробничі приміщення перевіряються начальниками майстерень, сховищ, складів, цехів, черговим парку й особами пожежного наряду частини; усі помічені недоліки усуваються до закриття приміщень (сховищ), а електричні мережі відключаються за допомогою зовнішніх рубильників.

Підтвердженням виконання вимог пожежної безпеки в таких випадках вважається пожежний жетон, який вручається пожежним нарядом особі, що закриває об'єкт. Начальники сховищ, складів і черговий парку під час здавання об'єкта під охорону передають жетони начальникові варті. У встановлений командиром частини час начальник пожежного наряду одержує пожежні жетони від начальника варті.

9. Додаткові протипожежні заходи у військових частинах проводяться згідно зі спеціальними положеннями, посібниками, порадиниками й інструкціями та правилами пожежної безпеки.

10. Зварювальні та інші роботи з вогнем проводяться з дозволу командира і за узгодженням з пожежною службою частини. У разі необ-

хідності виставляється пожежний пост. Приступати до проведення вогнебезпечних робіт дозволяється тільки після виконання всіх вимог пожежної безпеки (наявність засобів пожежогасіння, прибирання робочого місця від легкозаймистих матеріалів, захист конструкцій тощо). Після проведення вогнебезпечних робіт робоче місце слід ретельно оглянути і вжити заходів до усунення порушень, які можуть спричинити пожежу.

Особливі протипожежні вимоги в парках та ангарах

11. Машини (літальні апарати) необхідно ставити так, щоб між ними залишалися проходи завширшки не менше 1 м для забезпечення їх швидкого виведення на випадок пожежі.

12. Для запобігання виникненню пожеж у парках та ангарах категорично заборонено:

- ▶ заправляти пальним машини (літальні апарати), що знаходяться на стоянках, і залишати машини (літальні апарати) з паливними баками та паливопроводами, що протікають;
- ▶ зберігати в місцях стоянок машин (літальних апаратів) пальне та мастильні матеріали (крім тих, що містяться в баках) та порожню тару;
- ▶ промивати й чистити гасом, бензином та іншими пальними рідинами чохла, капоти та одяг;
- ▶ зберігати в машинах (літальних апаратах) сторонні предмети, особливо промаслені ганчірки, чохла й спеціальний одяг;
- ▶ застосовувати пожежонебезпечні підігрівачі, а також відкритий вогонь та легкозаймисті матеріали, що можуть горіти, під час обслуговування машин на стоянках;
- ▶ виконувати зварювальні роботи в приміщеннях для стоянки машин;
- ▶ заправляти пальне в незаземлені літальні апарати;
- ▶ допускати на аеродром техніку без засобів пожежогасіння;
- ▶ тримати літальні апарати без шасі;
- ▶ захарашувати ворота в приміщеннях для зберігання машин (літальних апаратів), улаштовувати в цих приміщеннях комори, майстерні й використовувати їх як житло;
- ▶ зачиняти ворота в приміщеннях для зберігання машин (літальних апаратів) на внутрішні засуви.

13. Для забезпечення негайного виведення зі стоянки машин (літальних апаратів) у разі пожежі щоденно виділяються чергові тягачі з спеціальними тросами та наряд військовослужбовців.

На пунктах заправлення паливом

14. З метою запобігання пожежам на пунктах заправлення паливом категорично заборонено:

- ▶ рух машин зі швидкістю понад 10 км/год;
- ▶ проведення заправлення машин на відстані ближче ніж 2 м від заправної колонки з невимкненим двигуном, а також за наявності людей у кузові;
- ▶ виконання регульовальних та ремонтних робіт, подавання звукових та світлових сигналів;
- ▶ куріння, використання відкритого вогню, а також ліхтарів та світильників у вибухонебезпечному виконанні;
- ▶ наливання пального в резервуар вільним струменем;
- ▶ зливання пального із цистерн, експлуатацію резервуарів, заправних колонок і трубопроводів без їх заземлення;
- ▶ експлуатацію пункту заправлення, не обладнаного блискавкозахисними пристроями;
- ▶ запуск двигуна машини до усунення з його поверхні розлитого пального;
- ▶ зберігання на пункті заправлення промасленого ганчір'я.

У майстернях

15. Приміщення, де виконуються роботи із застосуванням легкозаймистих рідин (гасу, бензину, ацетону, нітролаку тощо) та заряджання акумуляторних батарей, обладнуються спеціальною вентиляцією. Електродвигуни, ліхтарі, світильники й електророзподільні пристрої використовуються тільки у вибухозахищеному виконанні. Зарядні агрегати та генератори газозварювальних апаратів встановлюються в окремих приміщеннях. Установлювати печі в цих приміщеннях забороняється.

16. Легкозаймисті рідини повинні зберігатися в металевому, добре закупореному посуді та в кількості, що не перевищує одnodенної потреби, а після закінчення робіт виносяться в спеціально обладнане складське приміщення.

Розхідні баки виробничих печей та агрегатів місткістю 1 куб. м, які працюють на рідкому паливі, встановлюються в окремих ізольованих

приміщеннях, а місткістю до 1 куб. м — на вогнетривких стінах на відстані не менше ніж 5 м від агрегатів.

17. Для обтиральних матеріалів і промасленого ганчір'я в усіх виробничих приміщеннях установлюються металеві ящики з кришками, які обов'язково випорожнюються після закінчення робіт.

Промаслений спеціальний одяг повинен зберігатися поза виробничими приміщеннями (цехами) у спеціальних шафах у розгорнутому вигляді.

Залишати в кишенях спеціального одягу промаслені обтиральні матеріали забороняється.

18. Опалення печей закінчується за 2 години до закриття майстерень. Після закінчення робіт усі виробничі відходи та сміття, що зібрані за день, мають бути винесені з приміщень майстерень.

У складах (сховищах)

19. Допуск на технічну територію складів (сховищ) із сірниками та іншими запалювальними пристроями заборонено.

Трава на території складів (сховищ) своєчасно викошується й прибирається. Сушіння трави на території складів (сховищ) та її випалювання не допускається.

20. У складах (сховищах) дозволяється тримати лише ті види майна, для яких вони призначені.

Забороняється захарашувати у складах (сховищах) проходи й виходи, зачиняти двері на внутрішні засуви, а також оббивати стелажі й затемнювати вікна папером, картоном, плівкою із полімерних матеріалів, тканинами, не обробленими вогнезахисною сумішшю.

21. Укладання майна в штабелі здійснюється так, щоб залишалися вільними проходи й виходи. Забороняється складати майно впритул до печей, радіаторів опалення, електромережі й ламп, а також проводити у сховищах роботи, не пов'язані з перенесенням та складанням майна.

22. Поблизу складів (сховищ) забороняється складати будівельні матеріали, запаси палива чи будь-якого майна, а також порожню тару й упаковку та зберігати в загальних сховищах легкозаймисті рідини.

23. Топки та затулкові отвори печей установлюються поза складами (сховищами), а димарі обладнуються іскровловлювачами. За дві години до закриття складів опалення печей повністю закінчується, всі печі оглядаються і зачиняються.

24. У разі коли встановлюється електроосвітлення, всі склади (сховища) обладнуються зовнішніми рубильниками, які так само, як і групо-

ві щитки із запобіжниками, повинні бути в металевих ящиках. У складах (сховищах) встановлюються світильники закритого типу (із скляними ковпаками), які розміщуються вздовж основних та оглядових проходів. Установлення електророзеток і влаштування службових приміщень у складах (сховищах) забороняється.

25. У сховищах боєприпасів і вибухових речовин, у місцях, де ведуться роботи з такими речовинами, шибки у вікнах мають бути матовими або зафарбованими білою фарбою.

Боєприпаси і вибухові речовини не можна залишати навіть на короткий час у місцях, куди проникає сонячне проміння.

26. Вхід до вогнебезпечних (вибухонебезпечних) сховищ із вогнепальною й холодною зброєю, запалювальними та освітлювальними пристроями, крім акумуляторних ліхтарів, а також у взутті, не визначеному відповідними інструкціями, забороняється.

27. У складах (сховищах) із легкозаймистими рідинами допускається встановлення лише світильників у вибухозахищеному виконанні.

28. Розлите на території складу (сховища) пальне негайно засипається піском, який потім виноситься за межі території.

29. Відкупорювати металеву тару зубилом чи молотком, які можуть дати іскру, забороняється. Для відгвинчування пробок слід використовувати лише спеціальні ключі.

30. Після закінчення роботи електромережа у сховищах, крім технічних засобів охорони, вимикається зовнішнім рубильником, який потім обов'язково опечатується.

Заходи пожежної безпеки у разі встановлення пічного опалення

31. У разі встановлення металевих печей на ніжках дерев'яна підлога під піччю повинна бути вкрита теплоізоляційним (таким, що не горить) матеріалом завтовшки не менше ніж 12 см, а зверху — покрівельним залізом, на яке кладеться один ряд цегли на глиняному розчині.

Ізольована площа підлоги повинна виступати за периметр перед топкою на 70 см, з боків — не менше ніж 25 см.

32. У разі встановлення металевих печей без ніжок, а також тимчасових цегельних печей на дерев'яній підлозі має бути зроблена основа з чотирьох рядів цегли на глиняному розчині.

33. На дерев'яній підлозі перед топковим отвором слід прибити металевий лист розміром 70 x 50 см. Відстань від топкового отвору до

протилежної стіни повинна бути не менше ніж 1 м 25 см, а від печі до обладнання — не менше ніж 70 см.

34. Для влаштування металевих димових труб необхідно:

- ▶ деталі труб щільно з'єднувати між собою у напрямку руху диму та на глибину діаметра труби;
- ▶ металеву трубу вставляти в цегляну кладку не менше ніж на 10 см;
- ▶ у разі прокладання труби через вікно — вставляти в нього лист покрівельного заліза завтовшки не менше ніж 3 діаметри труби, кінець якої повинен бути виведений зовні на відстань не менше ніж 70 см та закінчуватися направленим угору патрубком заввишки не менше ніж 50 см з іскрогасником;
- ▶ у разі прокладання труб через стіни та перегородки з легкозаймистого матеріалу — влаштувати цегляні перегородки завтовшки 38 см для незахищених конструкцій та 25 см для конструкцій, захищених від загорання;
- ▶ виводити труби від стін, перегородок та конструкцій покрівлі на відстань не менше ніж 70 см, їх загальна довжина не повинна перевищувати 10 м;
- ▶ у разі виведення труб через вікна одноповерхових будівель, верхніх поверхів багатоповерхових будівель не допускати, щоб вони піднімалися вище карниза на 1 м, стежити, щоб закінчувалися іскрогасниками.

35. Забороняється вводити труби у вентиляційні канали.

Національний превентивний механізм (НПМ) створено в Україні у 2012 році відповідно до Факультативного протоколу до Конвенції ООН проти катувань (ФПКПК). Основна ідея НПМ полягає в запровадженні системи регулярних незалежних відвідувань будь-якого місця несвободи з метою запобігання та захисту утримуваних там осіб від катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання.

Здійснення функцій НПМ покладено на Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Відвідування місць несвободи відбувається за моделлю «Омбудсмен+»: працівники Офісу Омбудсмена спільно з активістами громадянського суспільства.

В Україні функціонування НПМ забезпечує Департамент з питань реалізації Національного превентивного механізму Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Інформацію про НПМ можна знайти за посиланням:
<https://ombudsman.gov.ua/>

UKR

www.coe.int

Рада Європи є провідною організацією із захисту прав людини на континенті. Вона нараховує 46 держав-членів, включно з усіма державами — членами Європейського Союзу. Усі держави — члени Ради Європи приєдналися до Європейської конвенції з прав людини — договору, спрямованому на захист прав людини, демократії та верховенства права. Європейський суд з прав людини здійснює нагляд за виконанням Конвенції у державах-членах.

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE